

TEMEL GAZETECİLİK DERS NOTU

1. Gazeteciliğin Ortaya Çıkışı

İlk gazeteler 17. yüzyılda ortaya çıktı. Kitleleşmesi ise 19. yüzyılda oldu. Okur-yazarlık oranının artması, baskı tekniklerinin gelişmesi ve şehirlerde yaşayan insan sayısının göçlerle birlikte artmasıyla gazetelere ve günlük habere duyulan ilgi de arttı. Kitleleşme, ilgi çekici olayların peşine düşme ve magazinleşmeyi de beraberinde getirdi. Bunun sonucunda, giderek gazetecilik bir meslek ve gazete de itibarlı bir kurumsal yapılanma olarak ortaya çıktı. Kent yaşamına özgü bir iletişim aracı olan gazetenin biçimi ve içeriği, kendisinden sonra gelen kitlel medyaların biçim ve içeriğini de belirledi.

Çoğu araştırmacıya göre, dünyanın ilk gazetesi 1609'da Almanya'da yayınlanan Avisa idi. Almanca yayınlanan ve uzun adı "Avisa Relation Oder Zeitung" olan Avisa'nın bugün de korunan kopyalarının baskı teknikleri, siyasal içeriği ve dinsel motifleri incelenerek, gazetenin Almanya'nın kuzeyindeki Bremen kentinde yayınlandığı belirlendi.

Avrupa'daki haber kağıtlarının benzerlerine Japonya'da da rastlanıyordu. Bunlara Kawara Ban adı veriliyordu. Genelde tek bir olayı haber verir ve dükkanların önünde satılırlardı. Avrupa'da haber mektupları ve kağıtları ticari faaliyetlerin duyurulması amacıyla bankerler tarafından yoğun olarak kullanıldı. Medici'ler, Rothchild'ler gibi saygın aileler, haberleşmek için bu malzemeyi sık kullandılar. Haber mektuplarını çoğaltanlara, "nouvallanten", "intelligencer", "mananti", "gazattanti", "corrieri" denilmekteydi.

Gazeteciliğin gelişimini belirleyen iki temel olay:

- Amerikan Bağımsızlık Savaşı. Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi ile İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'ne basın özgürlüğünün düşünce özgürlüğünün temeli olduğu ibaresi girmiştir.
- Fransız İhtilali

Ama gazeteciliğe devrim niteliğinde yenilikler getiren Endüstri (Sanayi) Devrimi'dir. Zaman ve mekan aşırı olabilmek; enformasyon toplama teknikleri, baskı teknikleri, dağıtım, yayıncılık faaliyetleri vb. sebebiyle.

Gazetecilik pratiğinin statü ve güç kazanması siyasette rol oynamasıyla oldu. 1828'de İngiliz tarihçi Macaulay, Parlamento'da gazeteciler locasını ülkesinin "dördüncü kuvvet"i olarak isimlendirmişti. Günümüzde kimileri, medyanın birinci güç olmaya terfi ettiğini söyler. Derler ki, gazeteciler parlamentoya sırtını dönse, parlamentonun bir işlevi kalmaz. Ve tabii başka kurumların da.

Radyo ve televizyonun gazetecilik pratiklerinde etkisi gazeteninkinden biraz farklı olmuştur. Gazetelerin aksine radyo, Avrupa totaliter bir çağın eşiğindeyken doğmuş ve teknik nedenlerden ötürü devlet tarafından ruhsatlandırılmış bir oligopol olarak büyümüştür. 20. yüzyılda doğan televizyona da yine devlet, ruhsatlandırma yoluyla müdahale etmiştir.

20. yüzyılın ilk yarısı basılı medyanın, ikinci yarısı işitsel ve görsel medyanın hakimiyetinde geçmiştir. “Geleneksel gazetecilik” bu yüzyılda dönüşüme uğrayarak, teknolojinin imkanlarıyla yapılr hale gelmiştir. Bu dönem tekelleşmenin de etkisini hissettirdiği bir dönemdir.

Bulvar gazeteciliği gazetelerin popülerlik kazanmasıyla ortaya çıkan ve giderek gazetecilik pratiğinin her alanına sirayet eden bir tavidir. Bulvar gazetesi normal gazetenin yarısı büyüklüğündedir. Bulvar gazeteciliğine günümüzdeki anlamını veren The Sun, The Daily Mail, The Daily Express, başlangıçta normal boyutlu olarak çıkıyorlardı. Yetmişlerin başından itibaren hepsi bulvar gazetesine dönüştü. 1969’da The Sun’ı satın alan Rupert Murdoch, çalışanlarına, gazeteyi seks, spor ve yarışmalar üzerine inşa etmelerini söylemişti. Üçüncü sayfa güzeli de gazetenin alamet-i farikalarından biri oldu.

Bulvar gazetelerinin unutulmazlarından biri National Enquirer’dır. Cinayet hikayelerine odaklanan gazete, süpermarket kasalarında satış tekniğiyle rekorlar kırdı. Elvis Presley öldüğünde, onun cesedinin yer aldığı bir sayısı bugüne kadar kırılmayan bir rekorla, yaklaşık 7 milyon sattı. Bu tiraj bugüne kadar geçilemedi.

Bulvar gazetelerinin düzmece hikayeleri gerçekleri ile bağlantılı olunca daha etkili olur. Mesela, “JFK, halen yaşıyor”. “Hitler, canlı olarak Amerika’da görüldü”, gibi. Bulvar gazeteleri, medya ile izleyicileri arasındaki güven ilişkisini zayıflatmakta önemli rol oynamışlardır. Etik yozlaşma dünyanın en saygın gazetelerine de bulaşmıştır.

Dünyanın medya devlerinden William Randolph Hearst’ün, 1898’de ABD ile İspanya arasında, Küba meselesi yüzünden savaş çıkarmaya çalıştığı iddia edilir.Hearst, bir Amerikan savaş gemisi Küba’nın Havana limanında battığında, oraya bir muhabir ordusu ve olan biteni resmetmek için bir ressam yollamıştır. Gemiyi İspanya’nın batırdığını iddia etmiş ve bunun sonucunda bir savaş olmasını istemiştir. Bu olmayınca da, adaya gönderdiği ressam hiçbir şey olmadığını, sıkıldığını ve dönmek istediğini söylemiştir. Hearst’ün ona verdiği cevap tarihe geçmiştir: “Lütfen orada kal, sen bana resimleri ver, ben sana savaşı vereceğim”

1.1 Haber tanımları

Ünlü edebiyatçı Ernest Hemingway, hangi tür olursa olsun yazıyla ilgili önemli bir saptama yapar: “Bir yazarın sorunu hiç değişmez. Kendisi değişir, dünya değişir ama onun sorunu hep aynı kalır. Her zaman doğru yazmak, neyin doğru olduğunu bulmak ve bulunduğu zaman da bunları okuyucuların deneyiminin bir parçası yapacak biçimde yansıtılabilmek.”

Hemingway’in dile getirdiği “okuyucuların deneyiminin bir parçası yapabilecek biçimde yansıtılabilmek” bir yazar açısından çok önemlidir. Bu yazar, kendisini gazeteci olarak kabul ediyorsa, iletmek istediği bilgiyi okuyucuların deneyiminin bir parçası yapabilecek biçimde yazmalıdır.

Haberin ne olduğuna ilişkin çok sayıda tanımlama var. Bunların en ünlülerinden biri, Charles Dana ve John Bogart tarafından yapılmış tanımlamadır: “Köpek, insanı ısırırsa haber değildir. Ama insan köpeği ısırırsa, o haberdir”.

Bununla birlikte köpeğin insanı ısırması durumunun da haber olabileceğini bilmemiz gerekir. Bir mahallede çok sayıda insan köpeklerce ısırılmışsa ve hele ısırılanlardan biri önemli derecede yaralanmışsa, bunun da haber olması beklenebilir. Dana ve Bogart, insanların deneyiminin parçası olması açısından, şaşırtıcılık ve beklenmediklik unsurunu öne çıkaran bir tanım yapmışlar. Oysa bir kentin belli bir mahallesinde, çok sayıda köpeğin insanları ısırıyor olması da o yörenin insanları açısından önemlidir.

Şunu kabul etmek gerekir ki, bir insanın bir köpeği ısırması ülkesine, kentine ve yöresine bağlı olmaksızın her okuyucu açısından ilgiyi çeker. Tersine durursa belli bir ülkenin, kentinin, belli bir mahallesinde yaşayanların ilgisini daha fazla çekecektir.

William Randolph Hurst ve Lord Northcliffe yaptıkları tanımlamada “Haber bir yerlerdeki birisinin, basmanızı istemediği veya basmanızı engellemeye çalıştığı şeydir. Gerisi reklamdır” derler. Bu tanım haberin, birilerinin işine gelmediği için gerçeğin saklanmaya çalışıldığı durumlarda doğruyu arayan gazetecinin görevinin zorluğunu vurguladığı kadar, değerli haberin çoğu zaman okuyucuya ulaşması engellenmeye çalışılan haber olduğunu da vurgular.

Yukarıdaki tanımlamaların çoğu gazetecilik işini kurumsal bir yapı içinde sürdüren kişilerin yaptığı bir iş olarak görür haberciliği. Oysa günümüzde internet ve benzeri yeni iletişim teknolojileri kullanılarak, görevi gazetecilik olmayan veya profesyonel gazetecilik yapan kurumda olmayan kişilerin de zaman zaman haber üretimi yaptıklarını söylemek mümkündür. Onların da haber toplama ve haber yazma konusundaki bilgilerini arttırmaları daha başarılı olmalarına yardımcı olacaktır.

Yurttaş gazeteciliği kavramının yükselişi ve sosyal medyanın yaygınlaşması, internet kullanımının yaygınlaşmasıyla, izleyici de edilgen olmaktan çıkmış, etkin duruma gelmiştir. İzleyici de kendi haber metnini üretebilmekte, yaygınlaştırabilmekte, hatta büyük yayın kuruluşlarına satabilmektedir. 11 Eylül saldırıları sırasında sıradan vatandaşlar tarafından çekilen çarpıcı görüntüler (örneğin ikiz kulelerde yangın başladıktan sonra çaresizlikle kendisini onlarca kat yüksekteki pencerelerden atan kişilerin görüntüleri) çok yüksek ücretler karşılığında büyük yayın kuruluşlarına satılmış ve vatandaşlar muhabirlerin derleyemedikleri görüntüleri derlemişlerdir. Yurttaş gazeteciliği kavramı daha sonra ayrıntılı olarak işlenecektir.

Gazetecilik mesleği, sadece muhabirlik pratiğini içermez. Bir gazete, dergi, televizyon kanalı, radyo istasyonu, internette yer alan bir haber portalı veya ulusal nitelikli/yerel gazetelerin içeriklerini hazırlayan kişilerin tümüne bu ad verilebilir. Fotoğraf çeken, röportaj yapan, yazı dizisi hazırlayan, haber ajansı çalışanları, haberleri ve diğer metinlerin dilini düzelten (redakte eden, redaktör), haber denetimi sürecinden geçiren, istihbarat toplamak ve bunu muhabirlere bildirmekle görevli olan istihbarat şefi, haber müdürü, genel yayın yönetmeni de gazeteci olarak adlandırılabilir. Sayfa tasarımcıları, karikatüristler, köşe yazarları, matbaa çalışanları, bilgi işlem uzmanları, insan kaynakları sorumluluları, dağıtım, reklam ve halkla ilişkilerden sorumlu olan kişilerin “gazeteci” olarak adlandırılıp adlandırılmayacakları ise tartışmalıdır. Özellikle köşe yazarlarının, başyazarların sadece gazeteci olarak değil, “gazeteci/yazar” olarak anılmaları, gazetecilik pratiğinin, yazarlık pratiğini temel olarak içermediğini ima etmektedir. Oysa, iyi bir gazeteci, metin yazarlığı konusunda da birikimli ve usta olmalıdır. İlgi çekici, tatmin edici ve yazınsal değeri de olan bir haber yazmak, gazetecinin kalitesinin göstergesidir.

Bazı durumlarda, istihbaratı ve haber ile ilgili diğer malzemeleri toplayan kişi ile onu haber haline getiren kişi farklıdır. Bu genelde, haber merkezi ile habere konu olan olayın cereyan ettiği yerin mekansal olarak birbirinden uzak olması; habere ilişkin malzeme toplayan muhabirin deneyimsiz olması; basın kuruluşunun zamanla yarışması veya istihbarat ileten kişinin gazeteci değil, haber kaynağı ya da sıradan vatandaş olması durumunda söz konusu olur. İletişim ve ulaşım olanaklarının bugünkü kadar gelişmediği dönemlerde, telefon bağlantısıyla haber merkezine geçilen haberler, ahizenin diğer ucundaki muhabir tarafından daktiloyla anında haberleştirilir, hızlı bir düzeltme sürecinden geçirildikten sonra baskıya girilirdi.

Gazeteciliğin ve haberin ne olduğu konusundaki tartışmalar bir yana kapsayıcı bir haber tanımı şöyle yapılabilir: Haber, bağımsız gazetecilerin olguları izleyicilerle paylaşmak amacıyla oluşturdukları içeriktir. İzleyiciler televizyon seyircileri, radyo dinleyicileri veya gazete okurları olabilir. İçerikler metinsel, görsel, hareketli görsel veya işitsel olabilir.

Burada bağımsızlık kavramını biraz açalım. Bağımsız gazetecilikten anlatılmak istenen olguyu aktarıırken herhangi bir çıkar amacıyla değil, sadece o olguyu aktarmak amacıyla yapmasıdır. Kaçınılması gereken çıkarlar arasında bireysel, ticari, siyasi çıkarlar anlaşılması gerekir.

Bu kurallar, gazetecilerin meslek etik ilkelerinde de yer almaktadır. Örneğin Türkiye’deki gazetecilerle ilgili meslek ilkeleri Türkiye Gazeteciler Cemiyeti’nce geliştirilmiştir ve konumuzu ilgilendiren maddeleri şunlardır:

- Gazeteci, bir bilginin, haberin yayını ya da yayınlanmaması karşılığı hiçbir maddi veya manevi avantajın peşinde olamaz.
- Gazeteci, mesleğini, reklamcılıkla, halkla ilişkilerle veya propagandacılıkla karıştıramaz. İlan – reklam kaynaklarından herhangi bir telkin, tavsiye alamaz, maddi çıkar sağlayamaz.

- Gazeteci, hangi konuda olursa olsun, elde ettiği bilgileri geniş biçimde yayın konusu yapmadan kendi yararına kullanamaz.

Örneğin belli bir firmanın yeni çıkan bir ürününe ilişkin halkla ilişkiler firmalarının dağıttığı bültenler haber kategorisine girer mi? Yukarıdaki tanıma göre girmez. Çünkü burada ticari bir çıkar söz konusudur. Dolayısıyla bu bir haber olmaz, tanıtım bülteni olur. Eğer o konudan anlayan bir muhabir bu bülteni haber yaparsa haber olur mu? Olur, çünkü bağımsız gazeteciden beklediğimiz, o halkla ilişkiler bültenini almak, oradaki eksiklikleri, varsa yanlışları görmek, bunları gidermek ve haberini yazarak izleyicilere sunmaktır.

Hürriyet okur temsilcisi olan Faruk Bildirici'den bir aktarmayla konuya somut bir örnek verelim:

Üzmek istemezdim

6 Kasım 2017

ERTUĞRUL Özkök'ü üzme istemezdim.

Belli ki çok etkilenmiş. Önce “Bize üç ay mutluluğu bile fazla gördüler. Hürriyet Okur Temsilcisi Faruk Bildirici yememiş içmemiş. Araştırmış. Meğer Dünya Sağlık Örgütü'nün yeni yaş skalası yokmuş” diye yazdı. İki sefer de adımı vermeden “Hürriyet Okur Temsilcisi bir kalem dokunuğu ile ‘yeni orta yaş grubu’ hayallerimizi söndürdü” diye yakındı.

Oysa ben Özkök gibi 70 yaşındaki insanların “orta yaşlı sayılma hayalini söndürme”dim, bir bilgi yanlışını ortaya çıkardım. Bir yanlışın düzeltilmesini sağlayana tepki gösterilmemeli. Hem bu benim görevim.

Prof. Dr. Osman Müftüoğlu, “Dünya Sağlık Örgütü'nün ‘yaş dilimi listesi’ni değiştirdiği ve artık 66-79 yaş arasını yaşlı değil orta yaşlı kabul ettiği”ni yazmıştı. Okurlardan itiraz gelince Müftüoğlu'na kaynağını sordum, “bir dostundan gelen WhatsApp mesajı”na dayandığını ve onun da “Brillo.net” adlı (Endonezya kaynaklı) bir web sitesinden öğrendiğini belirtti.

Resmi bir yanıt alabilmek için DSÖ yetkililerine e-posta gönderdim. Sonunda DSÖ Türkiye Ofisi'nden Doç. Dr. Toker Ergüder, “DSÖ'nün böyle bir kararı olmadığı ve DSÖ'nün 60 yaş üzeri kişileri yaşlı kabul ettiği” yanıtını verdi. Müftüoğlu'nun isteği üzerine referanslarını iletince Ergüder, “Gönderdiğiniz referanstan sonra konuyu DSÖ Cenevre Genel Merkezi ve Kopenhag Avrupa Bölge Ofisi uzmanları ile tekrar değerlendirdik. Bu web sayfasında verilen bilginin DSÖ ile hiçbir ilgisi bulunmamaktadır” dedi.

Bu yanıtları iletteğim Müftüoğlu, köşesinde bir düzeltme yayımlayarak, DSÖ'nün böyle bir kararı olmadığını okurlarına duyurdu. Son derece net ve samimi bir üslup kullandı; bir daha da yazmadı.

Özkök ise bu konuda yeni bir dosya açacağını duyurduktan sonra, Bill Andrews adlı bir doktorla söyleşi yaptı. Bu doktoru, “yaşlanmayı tedavi etmede yepyeni bir alan açan ... molekülünü buldu” diye tanıttı.

Kerem Kaynar ve bazı okurlardan gelen eleştiriler nedeniyle bu dosyayı da inceledim; yine uzmanlarla konuştum. Hatta Osman Müftüoğlu da NTV’de, “Hapla çöple olmaz bu iş. Bunlar pazarlama teknikleri” diye konuştu. Gazetede de böyle bir yöntemin kansere yol açabileceği uyarısında bulundu.

Öncelikle belirteyim, yaşlanma ile telomer ilişkisini bulan Dr. Bill Andrews değil, 2009’da Nobel Ödülü’nü alan ABD’li üç bilim insanı. Andrews’un bulunduğu, daha doğrusu pazarladığı Çin ve Moğolistan’da yetişen “astragalus” adlı bitkiden elde edilen bir ürün. Bu bitki özütü, bağışıklık güçlendirici olarak birçok marka tarafından satılıyor. Andrews’un farkı, bu ürünü “telomer tedavisi” ve “yaşlanma önleyici” diye pazarlaması. Bu ürün, hayvanlar üzerinde denenmiş ama insanlar üzerindeki etkisi bilimsel olarak kanıtlanmış değil. Nitekim Andrews de söyleşisinde “Doğal maddelerden yapıldığı için FDA (Amerikan Gıda ve İlaç Dairesi) onayına gerek olmadığını” belirtiyor.

Bu bitki özütü, Türkiye’de de Sağlık Bakanlığı onayı olmaksızın satılıyor. Belli ki, Andrews ürünü pazarlamak için Türkiye’ye gelmiş. Onu ağırlayan da ürünü (bazı testlerle birlikte) yüzlerce liraya satan bir şirket. Andrews, 28 Ekim’de bir konuşma yaptı bu online şirketin organizasyonunda.

Bu ürünün “piyasa yüzü” de Sertab Erener. Sanatçı, ürünün tanıtımı için 5 Ekim’de düzenlenen basın toplantısına katılmış, reklam panosu önünde şirket yöneticileriyle fotoğraf çekti. Erener’in

25 Ekim’de yaptığı “Biyolojik yaşı 40’da durdurmak ve telomerler” etkinliği de şirketin web sayfasından duyurulmuştu. Özkök’ün Andrews söyleşisinin yayınlandığı gün, Hürriyet Pazar’da da Ayşe Arman’ın aynı konuda Erener ile yaptığı söyleşi çıktı.

Andrews’un bitki özütü, Dr. Ziya Özel’in “kanseri tedavi edici zakkum ekstresi”ni çağırıyor. Biliyorsunuz, zakkum hâlâ FDA’dan onay alamadı. Hürriyet, 13 Şubat 1988’de boş umutlar yaymak yerine “Zakkum rezaleti” manşeti atmıştı; haklı çıktı. Ne yazık ki, günümüzde aynı çizgiyi izleyemedi.

1.2 Olgu/Yorum Ayrımı

Haberciliğe ilişkin en önemli ayırım, yukarıdaki tanımlamada da görüleceği gibi olguları aktarmayı hedeflemesidir. Eğer bir yazı olguları değil de, yazarın her hangi bir konuya ilişkin görüşlerini içeriyorsa olgu olmaktan çıkar yorum veya fikir durumuna gelir. Günümüz gazeteciliği açısından da olguyla yorum ayrımı en yaşamsal ayrımların başında gelir. Bu ayırımın önemi, yorum, eleştiri, destekleme, karşı çıkma gibi fikirlerin önemsiz olmasından kaynaklanmaz. Fikirlerle sahip olmak ve o fikirleri yaymak bireyler açısından en önemli demokratik haklardan biridir. Ancak bir gazeteci yorum sütununda yazmıyorsa, olguları aktarmaya çalışmak durumundadır. Kendilerine ayrılmış yerlerde, örneğin köşe yazıları yazan gazetecilerin yorumları, söz konusu yazıları haberden ayırmaktadır.

Bir firma ürünün Türkiye'deki ilk ürün olduğunu yazmış olabilir. Gerçekteyse öyle olmayabilir. Belki de ürünün yararları abartılmıştır. Bütün bunları görmek ve haberini yapıp yapmamaya karar vermek bağımsız gazetecinin üstlenmesi gereken bir işlevdir.

Son yıllarda özellikle yazılı basında, önemli gazetelerin ve dergilerin köşe yazarlarında rastlanan bir eğilim de bu bağlamda söz konusu edilebilir. Kimi köşe yazarları, bir mal veya hizmet hakkında, kende deneyimlerinden yola çıkan övücü yazılar kaleme almaktadırlar. Bu yazıların yer aldıkları gün, gazete veya derginin yer verdiği reklamlar arasında söz konusu mal veya hizmetin reklamına da rastlanmaktadır. Bu durumda, köşe yazısı, köşe yazısı olmaktan çıkmakta, bir reklam metnine dönüşmektedir. Okura, köşe yazarının bu mal veya hizmetten, çıkar karşılığı (bir köşe yazısında övgüyle bahsetmek karşılığı) ücretsiz yararlandığını düşündürmektedir. Köşe yazarlarının gündelik hayatlarına ve özel alanlarına dair bilgileri, gelişmeleri okurla paylaşmaları eğiliminin arttığı şu dönemde, tüketim pratiklerine dair bilgilerin de dolaşıma sokulması şaşırtıcı olmamaktadır. Bu eğilim en çok reklamverenleri memnun etse gerektir. Yaz tatilinin geçirildiği bir otel; yaşlanmanın etkilerini geciktirici (anti-aging) bir krem; bir detoks kampı veya bir lokantanın köşe yazılarına konu teşkil etmesi, örtülü reklam sayılabilir.

Eğer köşe yazarlığı veya yorumculuk yapmıyorsanız, yazdığınız haberler sizin veya sizin kanaatleriniz hakkında olmamalıdır. Bununla birlikte haberlerin içerisinde hem olguların hem de yorumların olması mümkündür ve iyi haberlerin içinde çoğu zaman olgularla yorumlar bir arada bulunabilir. Nasıl mı? Eğer bir haberde fikirler, yorumlar belli bir kaynağa gönderme yapılarak kullanılıyorsa sorun yoktur. Muhabirin belli bir kaynaktan aktardığı yorumlar/kanaatler, gazeteci için olgu sayılır.

1.3 Oluş/Haber Ayrımı

Olan bitenle haber arasında önemli bir ayrım vardır. Haber, bir oluşun (olayın) haber bağlamında yeniden kurulması çabasıdır. Dolayısıyla oluş, kendi başına haber değildir. Kimsenin duymadığı milyonlarca olan biten, ancak gazetecinin söz konusu gelişmeyi başkalarına aktarmasıyla mümkün olur.

1.4 Gerçek/Haber Ayrımı

Haber olanın yeniden kurulmasıysa, gerçekle de arasında fark vardır. Gerçek oldukça kapsayıcı bir sözcüktür. Bir kaza haberinde bile, insanların gerçekliği, makinelerin gerçekliği, trafik kurallarının gerçekliği, yol koşullarının gerçekliği gibi gerçeklerden söz etmek mümkündür. Kaza yerine giden veya kazayla ilgili bilgileri kaynaklardan öğrenen bir gazeteciye bu gerçeğin ancak belli bir bağlamda kurgusunu yapabilir. Bu kurguda doğru olgulara dayanarak olabildiğince kapsayıcı olduğu sürece, başarılı bir haber yazılmış olur.

1.5 Gazetecinin çalışma bağlamı ve haberde tarafsızlık

Muhabirin çalıştığı kurumun bağlamını kavraması gerekir. Anaakım liberal gazetecilik kuramı, kurumu bağımsız olarak konumlandırır. Bu nedenle gazeteciliğin, seçmenlerin fikirlerinin oluşumu ve duyulması istenmeyen olguları ortaya çıkartması nedeniyle dördüncü güç olduğu söylenir. Bu yaklaşıma göre, temsili parlamenter demokrasilerdeki yürütme, yargı ve yasama ayrımının ötesinde gazetecilik de bunları denetleyen dördüncü gücü oluşturur.

Hayatta tarafsız olmak mümkün olmayabilir. Herkesin duyguları, düşünceleri, zevkleri, aidiyet duyduğu yaklaşımlar, siyasal taraflılıkları, konulara farklı duyarlılıkları vardır. Haberi yazan muhabir açısından da durum böyledir. Öyleyse tarafsızlık ne anlama gelir? Tarafsızlığın iki boyutunun olduğunu dikkat çekmeliyiz. Birincisi, ana akım liberal yaklaşımın, “gerçeğe ayna tutan medya” paradigmasını yeniden üreten bir sav olarak egemen medya yapısını meşrulaştırması söz konusudur. Bu yönüyle tarafsızlık savının dikkatle çözümlenmesi gerekir. Ana akım yaklaşımın bu savı, geçersizdir. Medya gerek sahipliği gerekse de çeşitli yapılara bağımlılığı nedeniyle bütünüyle tarafsız değildir. Durum böyleyse muhabirler haberlerini yazarken, bunu bilerek “tarafli” haber yazmak zorundadırlar. Tabii ki hayır.

Haberde tarafsızlık kapsamında şunlar değerlendirilir:

- Olguları çarpıtmamak. İster beğenin ister beğenmeyin, bir siyasetçinin muhabire yaptığı açıklamaları çarpıtmaya hakkı yoktur. O politikacıyı sevmemeye hakkı vardır, ama söylediklerini çarpıtmaya hakkı yoktur. İsterse söz konusu habere, o siyasetçiye muhalif kesimlerin görüşlerini de yansıtabilir. Onların söylediklerini de çarpıtmamak kaydıyla... Gazeteci bir siyasal partiyi tutuyor olabilir ama, o siyasal partinin yaptığı mitinge katılanların sayısını 20 kat fazla yazmaya da hakkı yoktur.

- Yorum yapmamak: Yorumla olguyu birbirinden ayırmak en önemli kurallardan biridir. Sanki bir yetkiliden ya da bir akademisyenden alınmış gibi haberin içine yorum katmaması gerekir. İleride göreceğimiz gibi, durum gazeteciliği çerçevesinde çözümleyici haber yapmasının önünde hiç bir sıkıntı yoktur. Bir gazeteci kadın haklarını savunuyorsa, kendi girişimiyle konunun uzmanlarından, hükümetten, kadınların kendilerinden görüşler alarak haber yapabilir. Ama kendisi haberin içine yorum katamaz.

Eleştirel iletişim yaklaşımları, bir kurum olarak gazeteciliğin bütünüyle bağımsız olamayacağını, belli bir hegemonik yapının yeniden üretilmesini sağladığı görüşünü savunur. Hiç kuşkusuz, doğrudan siyasi gibi gözükmeyen bir futbol gazetesinin bile sadece para kazanma güdüsüyle konumlandırılması varolan endüstriyel futbol anlayışını yeniden üretir.

Bununla birlikte hangi dünya görüşünden olursa olsunlar yaşamlarını gazetecilik yaparak kazanmaya çalışan muhabirler için liberal anaakımın bağımsızlık iddiası, demokratik bir ilke olarak “içerik bağımsızlığı” (editorial bağımsızlık) olarak savunulmaktadır. İçerik bağımsızlığı, mülkiyet sahipliğinin haberler üzerindeki karar yetkisini olabildiğince sınırlamaya, haberlerin seçiminde, oluşturulmasında ve iletilmesinde bağımsız gazetecilerin söz sahibi olmasını istemek anlamına gelir ve gazeteci örgütlerinin savunduğu bir ilkedir.

Bu ilkenin mutlak olarak sağlanmasının son derece güç olduğunu kabul etmek gerekir. Örneğin bir gazetenin sahibi aynı zamanda başka bir sektörde yatırım yapmak istiyorsa, girmek istenilen sektördeki gelişmelere ilişkin içeriklerin etkilenmemesi mümkün müdür?

Sağlık alanında özelleştirme sonucu oluşacak ticari sağlık piyasasında yer almak isteyen bir işadama bağlı bir gazete, özelleştirme karşıtı haberlere ne kadar yer verebilir? Böyle bir işadama, doğrudan içerik sürecine karışmasa bile, gazetesinde işe aldığı üst düzey yöneticileri seçerken yaptığı müdahaleler, süreç içinde içerik bağımsızlığını zedeleyebilir. Bununla birlikte içerik bağımsızlığını savunmak, müdahale alanını olabildiğince daraltmak gazeteci örgütlerinin ana hedeflerinden biridir.

Tersinden bakarsanız, sağlık alanında özelleştirmeye karşı çıkan ve para kazanmak amaçlı kurulmamış olan bir gazete açısından da içerik bağımsızlığını korumak önemlidir. Özelleştirmeye karşı çıkmak adına, kamu sağlık sisteminin eleştirilmemesi için gazete sahibinin müdahalesi, benzeri bir soruna yol açar. Böylesi bir durumda da içerik bağımsızlığını savunmak gazetecilerin önemli görevlerinden biridir.

Bununla birlikte gazetecinin hangi kurumda çalıştığını ve o kurumun genel bağlamını kavraması kendisi açısından önemlidir. Her medya kurumunun işleyiş yapısı ve genel kurallarını bilen bir gazeteci, o sınırlar içinde içerik bağımsızlığını korumaya ve genişletmeye yönelik olarak uzun dönemli bir mücadeleye hazır olmalıdır.

1.6 Gazetecilerin Çalışma biçimleri

Ülkemizde muhabirlik açısından çalışma biçimleri gözönüne alındığında kısa dönemli stajyerlik, uzun dönemli stajyerlik ve gececi olarak çalışma ilk giriş basamakları arasında yer alır. Ankara kökenli gazetecilerin büyük çoğunluğu, görevlerine yukarıdaki üç sınıf içinde başlarlar. Bu basamakları geçen muhabirlerse kadrolu olarak işe alınır. Kadrolu çalışma gazetecilikteki asıl çalışma biçimidir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) her yıl Türkiye'deki gazetelerle ilgili istatistiklerinde yayın, basım ve dağıtım bölümlerinde kadrolu çalışanların istatistiklerini yayınlamaktadır.

TÜİK'in 2010 Ağustos ayında yayımladığı verilere göre, 2009 yılında gazete ve dergilerde çalışanların sayısı 2008 yılına göre yüzde 10,5 artarak 57 bin 959'a yükselmiştir. Çalışanların yaklaşık yüzde 31'ini kadınlar oluştururken, toplam çalışanların yüzde 46,6'sı önlisans/lisans, yüzde 9,6'sı lisansüstü derecelere sahipti. Gazete ve dergilerde çalışanların yüzde 76,7'si yayın, yüzde 12,9'u basım, yüzde 10,4'ü ise dağıtım bölümünde çalışıyordu.

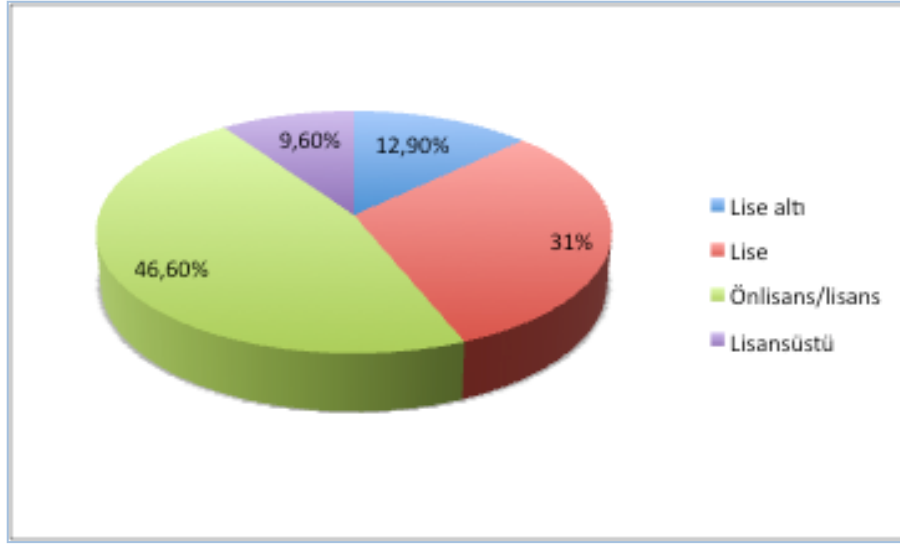
Gazetecilikte yıllarca mektepli/alaylı ayrımı söz konusu olmuştur. Özellikle gazetecilik okullarının, iletişim fakültelerinin henüz ortada olmadığı veya tek tük olduğu dönemlerde. Gazeteci henüz okulda yetişmiyor iken, gazetecilik pratiklerine dair bilgisini, stajyer olarak, boğaz tokluğuna, bazen de cebinden para harcayarak başladığı gazete veya dergide, büyüklerinden, deneyimli gazetecilerden gözlemleyerek, adeta çalarak öğrenmiştir. Çalarak öğrenmekten kastedilen, haber gündeminin başdöndürücü hızı içinde, teknik yetersizlikler ve maddi imkansızlıklarla boğuşurken, deneyimli bir gazetecinin, deneyimsiz olana sabırla ve özenle bilgi ve deneyim aktarmasının mümkün olmadığıdır. Hal böyle olunca, stajyer muhabir gözlemleyerek, ısrar ederek, zorluklardan yılmayarak öğrenmek zorundadır.

Henüz gazetecilik okullarının açılmamış olduğu yıllarda, muhabirler ve çoğu gazete idarecisi ortaokul, lise ve hatta ilkokul mezunuydu. Ankara'nın Babıalisi sayılan Rüzgarlı Sokak'ta, erken Cumhuriyet döneminde üniversite mezunu neredeyse tek gazeteci Cumhuriyet'in idarecisi Mekki Sait Esen'dir. Öyle ki, ona meslekdaşları "monşer" derler; olağanüstü saygı gösterir, değer verirlerdi.

Yıllar içinde gazetecilik akademileri, iletişim fakültelerinin sayısı artmıştır. Ama alaylılar, bir süre daha piyasadaki hakimiyetlerini sürdürmüşlerdir. Bunun sebebi, gerçek hayattaki gazetecilik pratikleri ile okulda öğretilen idealize edilmiş teorik bilginin örtüşmemesi deneyimsiz muhabirin bu nedenle yetersiz kılmasıdır.

Gerek Türkiye'de gerek başka ülkelerde parça başı (İngilizce free lance) uygulaması yaygınlaşıyor. Parça başı çalışan muhabirler, gazeteciler yaptıkları iş başına para alırlar. Bu haber başına, söyleşi başına veya dizi başına olabilir. Görev, doğrudan gazete tarafından verilebildiği gibi, parça başı çalışan gazetecinin önerisiyle de olabilir. Kadrosuz sabit ücretle çalışma (İngilizce retainer's fee) genellikle parça başı çalışmayla birlikte uygulanır. Örneğin aylık sabit bir ücret, parça başı haberlere de ek ücret olarak uygulanmaktadır. Genellikle yurt dışında ve bazı yerel bürolarda bu uygulama görülmektedir.

Şekil 1: Türkiye’de Basın Sektöründe Çalışanların Eğitim Durumu

Yurt dışındaki bürosu olan veya evinden çalışan bir muhabir aynı zamanda bir kaç ülkedeki gazete için yazı yazabilir. Çünkü bu gazetelerin birbirleriyle rekabeti söz konusu değildir. Böylesi durumda gazeteci her gazeteden kadrosuz ama aylık sabit bir ücret alabilir. Bu uygulama hem sabit ücret hem haber başı ücret temelinde de uygulanabilmektedir.

İngilizce’de stringer (çingırağı çalan veya ipi çeken olarak çevrilebilir) olarak çalışma da söz konusu olmakla birlikte, haber çingırakçılarının geçim kaynağı gazeteler değildir, çünkü kendi işleri vardır. Örneğin havalimanlarının VIP bölümünde çalışan bir görevli aynı zamanda belli bir gazete için çingırakçı işlevini üstlenebilir. Bunu bütünüyle gazeteye duyduğu yakınlığa veya kamusal yarar için yapabileceği gibi, belli bir ücrete bağlı olarak da yapabilir. Ancak burada etik açıdan tartışmalı bir durum ortaya çıkabilir, çünkü kendisini maaşlı olarak çalıştıran kuruluşun bu görevden haberi yoktur. Havalimanında çalışan çingırakçı basına önceden duyurulmayan önemli ziyaretçilerin geldiği bilgisini muhabirlere aktarır.

Özellikle İstanbul’daki ünlü eğlence yerlerinde bu tür uygulamaların yapılması mümkündür. Çünkü her gece tüm eğlence yerlerinde muhabirlerin beklemesi söz konusu olamaz. Ancak ünlü bir futbolcu önemli bir maçtan önceki gece bir kadınla bir eğlence yerine geldiğinde çingırakçı muhabiri arayarak durumdan haberdar eder. Sonrasını gazete sayfalarında sıkça görmektesiniz.

Çingırakçılardan yararlanan muhabirliğin öncelinin Beyoğlu muhabirliği olduğu söylenebilir. Bugünkü magazine muhabirliğinin de ilksel hali diyebileceğimiz Beyoğlu muhabirliği, İstanbul merkezli bir muhabirliktir. Ellili yıllarda İstanbul’un eğlence hayatı, diplomatik etkinlikler Beyoğlu’nda, Pera’da geçmektedir. Lüks ve meşhur oteller, lokantalar, eğlence yerleri buradadır. Elçilikler, kamu binaları da yine aynı yerdedir. Dolayısıyla, yurtdışından şöhretli bir konuk geldiğinde veya bir balo, parti, toplantı tertip edildiğinde Beyoğlu zengin bir haber kaynağı olmaktadır. Bugün tanıdığımız birçok gazeteci, Beyoğlu muhabirliğinden gelmektedir. Leyla Umar, Altan Öymen, Mete Akyol bunlar arasındadır.

Çingirakçuların dışında, ona benzer bir başka grubu da “ıslıkçılar/sızdırıcılar” (İngilizce whistleblower) olarak tanımlarız. Islıkçılar özel veya kamusal bir kurumda yaşanan ancak kamu yararı içeren bilgileri kendi girişimleriyle gazetecilere veya bu amaçla kurulmuş, Wikileaks gibi İnternet sitelerine sızdıran kişilerdir. Bu kişilerin normal haber kaynaklarından farkı, öncelikle girişimin onlardan gelmesidir. İkinci olarak bu kişiler kendilerini gizlerler. Söz konusu kişiler kamunun önüne çıkmaya karar verirlerse “tanık” niteliğini kazanmış olur. Buradaki tanıklık mutlaka hukuki anlamda değil ama bir olaya şahit olmak anlamındadır.

Örneğin Steven Greer’in öncülüğünü yaptığı “İfşaat” (İngilizce disclosure) girişimi buna örnek olarak verilebilir. Daha önceki yıllarda sızdırıcı olarak çeşitli girişimlerde bulunan yaklaşık 200 emekli kamu görevlisi, 2001 yılında Vaşington kentindeki Basın Toplantısında ABD’de yürütülen gizli uzay ve teknoloji projeleri ile ilgili olarak kamuoyu önüne çıktı. Bu kişilerin yaptığı tanıklıklar arasında uzayda Dünya dışındaki akıllı uygarlıklar ile ilişkiler, Mars ve Ayın karanlık yüzündeki gizli ABD üsleri ve çeşitli ileri teknolojilerle bulunmaktaydı. Anaakım medya muhabirleri bu toplantıyı haber yapıp geçmelerine karşın, “derin dünya devleti” tarafından kamuoyuna yansıtılmamıştır. Bunun önemli nedenleri arasında, fosil yakıtlara gerek duyulmayan, kozmik enerji teknolojilerinin ve kütleçekimsiz (İng. anti-gravity) ulaşım teknolojilerinin saklanması da bulunmaktadır. Çünkü fosil enerji ve ulaştırma sektöründeki firmalar ve onları fonlayan, sayısı iki elin parmaklarını geçmeyen finans-oligarşisinin oluşturduğu savunma-sanayi ittifakı, her yıl kazandıkları trilyonca doları kaybetmek istememektedir.

Greer’in girişimi devam etmekte olup tanıkların sayısı 2017 yılında 800’ü aşmış durumdadır. Bu tanıklıklardan yola çıkılarak 2017 yılında yayınlanan “İtiraf Edilmeyen: Yalnız Değiliz” belgeseli Netflix ve iTunes platformunda en çok izlenen belgesel niteliğini kazanmış durumdadır.

Gönüllü gazetecilik olarak tanımlayabileceğimiz bir başka çalışma türünden de söz edilebilir. Burada yurttaşların kendi değer verdikleri konulara ilişkin olarak, geçim kaynakları başka meslekler de olsa, kendilerine bir web sitesi kurup gazetecilik yapmaya başlayabilirler. Yurttaş gazeteciliğinin bir türü olan bu tür gazetecilik de belli bir yetenek ve eğitimi gerektirir.

1.7 Gazetecilerin çalıştığı ortam

Gazetecinin önemli bir görevi de iş yaptığı kuruluşu veya kuruluşların bağlamlarını doğru olarak değerlendirebilmesidir. Çalışılan gazete yerel veya bölgesel bir gazeteyse farklı türden haberler daha değerlidir. Ulusal gazeteler için durum farklıdır. Haftalık bir derginin değer verdiği haber ve haberi işleme biçimi günlük bir gazeteden farklıdır. Radyo ve televizyonlar da basılı gazetelerden farklıdır. İnternet üzerinde yayınlanan gazetelerin gereksinimleri ve bağlamları da diğerlerinden farklıdır. Gazeteci, aldığı eğitimdeki bilgileri kullanarak hangi bağlamda hangi tür bir kuruluş için haber yazdığını bilmek ve değerlendirmek durumundadır.

Gazetelerin sahipleri, siyasal yelpazedeki konumu, kendini bir ürün olarak nasıl tanımladığı gazeteci açısından önemlidir. Bu konuda en hızlı yaklaşım, çalışılacak olan kurumun ürünlerinin belli bir bölümünü önceden okumaktır. Bir gazetenin bir aylık örneklerinin önceden dikkatle okunması söz konusu gazetenin bağlamını anlamak için önemli bir adımdır. Sahiplerinin kim olduğunun da araştırılması yerinde olur. Eğer ciddi haber yapmak gazeteciyi motive ediyorsa, magazin ağırlıklı bir gazetede mutlu olamayacağı açıktır.

2. Haber türleri

Gazetecilikle ilgili kitapların hepsinde, haber türleriyle ilgili onlarca sınıflama bulunur. Bu bölümde yapılan ikili sınıflandırma haber türlerini olabildiğince basitleştirmek amacıyla yapılmıştır. Genel olarak iki ana gazetecilik pratiği yaklaşımından söz etmek mümkündür. Birincisi olay gazeteciliği diğeri durum gazeteciliğidir.

2.1 Olay Haberciliği

Çoğu zaman rutin haber, sert haber olarak da tanımlanır. Olay gazeteciliği 5N1K olarak formüle edilebilir: Kim, ne zaman, nerede, nasıl, neden, ne yaptı? Olay türü haberlerde olayı haber olarak nitelermimize neden olan şeye haber değeri denir. Olay türü haber bir olan bir şey olabileceği gibi, çoğunlukla söylenen bir şeydir. Bir trafik kazası, demiryollarında tren kazası olan bir şeydir. Siyasetçilerin yaptıkları açıklamalar söylenen bir şeydir. Öğrenci seçme ve yerleştirme sınavı belli bir gün açıklanacağı bildirilmiş olmasına karşın açıklanamamışsa, yani olmamışsa haberdır. Sonuç olarak olan, söylenen, olmayan olay haberciliği kapsamındadır. Olay gazeteciliği daha çok haberin güncel değeriyle ilişkilidir. Haberin güncel değeriyle ilişkili unsurlar arasında şunlar bulunur:

- Etki: Bir olay ne kadar okurların yaşamını etkiliyorsa o kadar haber değeri kazanır.
- Yakınlık: Okurlara coğrafi ve mekansal olarak yakınlık her zaman haber değerini arttırır.
- Önemlilik: Bir olay ne kadar önemliyse o kadar yüksek haber değerine sahip olur. Önemliliğin her ne kadar görelisi olduğu doğrusu da, ülke çapında yayımlanan bir gazetede büyük kitlelerin tanıdığı isimlerin başına gelenler, okulunuzdaki bir arkadaşınızın başına gelenlere kıyasla daha çok haber değeri taşıyacaktır. Tersine, okulumuzda çıkarttığımız kampüs gazetesi açısından siyasi seçimleri hangi siyasi partinin kazandığından çok, okuldaki yemek fiyatlarının ne olacağı daha önemli olarak görülebilir.
- Zamanlılık: Olay haberciliği açısından bir olay haber değeri taşıyor olsa da zamanında haberleştirilmediği sürece değerini kaybedebilir.
- İlginçlik: Kimi zaman önemliliği düşük, uzak coğrafyalarda olmuş, Türkiye’de yaşama etkisi sıfır düzeyinde olan bir olay, gene de haber olabilir. Örneğin bir köpeğin, itfaiyeye yol göstererek yangın içinde kalmış sahibini kurtarmaya yardımcı olması böyle bir durumdur ve çoğu insan için ilginçlik boyutuyla haber olma değeri taşımaktadır. Tabii köpeğin sahibi, kızıp köpeği ısırması olsaydı, o da haber olacaktı.

Kutu 1: Olay Haberciliği Örneği

08/08/2010 14:08

Milas'ta kaçak kazıda ortaya çıkarılan Kral Hekataios'a ait lahit, yüzyılın en büyük arkeolojik buluşlarından biri olarak nitelendirildi

OKTAY ÇAYIRLI

MİLAS-Kültür ve Turizm Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Özgür Özarslan, Zeus Karios Kutsal Mabet Alanı'nda, define avcılarının yaptığı kaçak kazıda ortaya çıkartılan Kral Mausolos'un babası Kral Hekataios'a ait olduğu belirlenen lahitte incelemelerde bulundu. Özarslan, M.Ö. 390 yılında yapıldığı sanılan lahiti, yüzyılın en büyük arkeolojik buluşlarından biri olarak niteledi.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Özarslan'a Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürü Murat Süslü de eşlik etti.

Mezardaki incelemelerden sonra gazetecilere açıklama yapan Özarslan, şunları söyledi: "Karia Satrabı Mausolos'un babası Hekataios'a ait 2400 yıllık bir mezar. Aşağıda doğal ve insan tahribatı var. Öncelikle bunlar ele alınacak. Tabii ki bu şekliyle lahitin gün yüzüne çıkarılması son derece önemli. Çünkü çok büyük bir işçilik var ve üstelik el değmemiş lahit. İstanbul arkeoloji müzelerindeki 'Büyük İskender lahiti'nin bir benzeri olabilecek şekilde, son derece estetik bir güzelliğe sahip. Öncelikle kurtarılması gerekli. Bunu bakanlığımız öncelikleri arasına aldı."

Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürü Murat Süslü de bulunan lahitte ilgili bilgiler verdi: "2 metre 75 santim uzunluğunda, 2 metre 15 santim genişliğinde 1 metre 85 santim yüksekliğinde devasa ve birinci sınıf mermer işçiliğiyle dört yüzü birden kabartmalarla işlenmiş günümüzden 2400 yıl önceye ait olan bir oda mezar içinde bulunan bir lahit. Bu eserin en ilgi çekici kısmı ise dünyanın yedi harikasından birisi olan Bodrum'daki mozolenin esas sahibi olan onun anısına yapılmış olan Karia Satrabı Mausolos'un babasının mezarı olarak yapılmış bir kral mezarı." (dha)

<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetay&ArticleID=1012518&CategoryID=77>

2.1.1 Profesyonizm ve haber değeri

Edebiyatçıların dile getirdiği gibi, her yazı zihindeki bir imgeye yazılır. Aslında haber editörleri, gazeteciler çoğu zaman zihinlerindeki bir imge okurun ilgisini çeken olaylara haber değeri atfetmedirler. Çünkü okurların neye önem verdiği konusunda her saat bir anket yapmak mümkün değil. Sonuç olarak çoğu zaman haber değeri, gazetecilik mesleğini yürütenlerin mesleki alışkanlıklarından da etkilenir.

Öte yandan yeni iletişim teknolojilerinin kullanıldığı internet gibi yeni medyalarda bu konu daha da ilginç duruma geliyor. Yurt dışındaki bazı gazeteler, internet haberlerini yaparken, o gün arama motorlarında en çok aranan anahtar sözcüklerden hareketle haberlerini yapmaya başladılar.

Günümüzde ortaya çıkan bir muhabirlik türünden de söz etmek gerekir: sosyal medya muhabirliği. Özellikle tweeter, facebook, blog gibi web hizmetlerinin ucuzlayıp yaygınlaşması, popülerleşmesi, haber değeri taşıyan bir çok konunun, haber kaynağı olan birçok kişinin burada kendine yer bulmasını beraberinde getirdi. Eğlence dünyasından, siyasetten, spordan, kültür sanat alanından birçok ünlü ismin yukarıda sayılan web hizmetlerinden yararlanarak, kimi bilgi, yorum, görsel malzemeyi, güncel gelişmeyi takipçileriyle paylaştıklarını görüyoruz. İlk kez bu mecralarda duyurulan enformasyon, sosyal medya muhabiri denilen muhabirler aracılığıyla büyük medya kuruluşlarına haber konusu olmaktadır. Bu muhabirler, internet bağlantısı olan bir bilgisayarın başında oturmakla ifa etmektedirler görevlerini. Bağlantıyı bir an bile koparmayarak, twitter sayfasından, facebook'tan, blog yazılarından aktarılan bilgiyi yaygınlaştırmakta, habere dönüştürmektedirler. Haber kaynakları da sosyal medya muhabirleri tarafından takip edildiklerinin bilincinde olarak oluşturmaktadırlar içeriklerini. Örneğin, bir magazine olayı ya da Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Melih Gökçek'in tüm şehir sakinlerini ilgilendiren bir kararı, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün korsan cd'den film izlemesi türünden haberler, hep bu sosyal medya araçları sayesinde edinilen bilgilerden oluşmaktadır.

Ayrıca, medyanın yasama, yürütme, yargıdan sonra dördüncü olarak kamuoyunu temsil etme vasfının inandırıcılığı kalmamıştır. Güvenilirlik anketlerinde gazeteciler ve medya kuruluşları alt sıralarda yer almaktadırlar. Hal böyle olunca, medya da dahil bu dört gücü denetleyecek 5. bir güce ihtiyaç ortaya çıkmıştır. Bu beşinci güç, birden fazla unsurdan oluşmaktadır günümüzde. Sosyal medya ve diğer internet hizmetleri aracılığıyla yapılan yurttaş gazeteciliği, habercilik alanındaki sivil girişimler beşinci güç olarak anılan kesime aittir. Ayrıca, demokratik kitle örgütleri, yer yer sivil toplum kuruluşları, yerel medya ağı da beşinci güç sayılabilir.

Hem interneti kullananan, hem de geleneksel medya olarak varlığını sürdüren yerel medya, son yıllarda ulusal ölçekli medyaya alternatif sayılmaktadır. Yerel medyayı güçlendirmek amacıyla, uluslararası destekle, Bağımsız İletişim Ağı (BİA) ve Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü tarafından eğitim çalışmaları düzenlenmektedir. Yerel medyanın bağımsızlığını koruması ve İstanbul'un hakimiyetindeki ulusal basında sesini duyurması gerçekten kayda değer önemdedir.

2.1.2 Olay haberciliğinde bazı kavramlar

Olay gazeteciliğinde en çok kullanılan kavramlardan biri rutin haber kavramıdır. Rutin haber, tüm basın kuruluşlarının olacağını bildiği, önceden medya kuruluşlarının sabah toplantısında gündeminde olan etkinliklerdeki haberlerdir. Basın toplantıları, siyasilerin katılacağı toplantılar, spor karşılaşmaları, başka ülkelerden heyetlerin gelişi, bu gibi etkinlikler arasında yer alır.

Bu toplantılara “istihbarat toplantısı” veya “haber toplantısı” denir. Büyük medya kuruluşlarında daha görkemli ve daha geniş katılımlı toplantılar yapılır. Ama küçük ve/veya yerel medyada bu tür toplantılar ya gazete sahibi, yöneticileri ve haber müdürlerinden oluşan dar bir kadroyla yapılır ya da hiç yapılmaz ve istihbarat şefi, her sabah görev paylaşımı yapar. Muhabirden “özel haber” konusunda öneri getirmesi beklenir. Bu tür özel haberler bazen atlatma habere dönüşebilir. Muhabirlerin katılımı ile yapılan ve onların da etkin oldukları toplantılar, medya kuruluşunun katılımcı ve demokratik bir yönetim yapısına açık olduğunun göstergesi olabilir.

Atlatma haber, bir tek muhabirin yaptığı ve diğer kuruluşlarda yer almayan haberdır. Genellikle gazetecilerin mesleki açıdan en fazla keyif aldıkları onları üst yöneticiler açısından vazgeçilmez kılan şey atlatma haberlerdir. Atlatma haberin, gerçek anlamda atlatma olabilmesi için gazete sayfa editörlerinin söz konusu haberi görüp onu sayfada büyütmeleri gerekir. Haberi büyütme, gerek haberin ön sayfaya çekilmesi, gerekse başlıkta kullanılan puntunun büyüklüğünün dikkat çekici olması ve diğer haberler arasında öne çıkması anlamına gelir. Atlatma bir haber büyütülmemiş ve diğer haberler arasında kaynamışsa, bu gazete açısından önemli bir başarısızlık sayılır.

Rutinde atlatma olur mu? Evet, olur. Her gazeteciye açık olan bir basın toplantısında söylenen bir sözün önemini sadece bir gazeteci anlamış ve onu haber yapmışsa atlatma haber sınıfına girer. Hele gazetesi haberi büyütmüşse kaymaklı kadayıf sayılır. Rutinde atlatma, üst yöneticilerin asla affetmeyecekleri bir durumdur. Söylenen sözün önemini anlamayan bir muhabir, üst yöneticiler tarafından eleştirilecektir.

Atlatma haber kavramıyla yakından ilişkili bir pratik, aynı haberin farklı bir açıdan yakalanarak yazılmasıdır. Örneğin bir basın toplantısında muhabirin deneyimsizliği nedeniyle haberi atlamış olan gazete, o basın toplantısında dile getirilen unsura eleştirileri alıp, onu haberde öne çıkartır. Böylece yeni bir haber oluşturulmuş olur. Söz konusu haberin içine, atlanmış olan basın toplantısındaki sözler de eklenir. Böylece o kurumun okurları da haberi öğrenmiş olurlar. Çünkü, bir haberi atlayan bir yayın kuruluşunun o haberi vermemesi düşünülemez. Ancak aynı unsuru ön plana çıkartmak haberin bir gün sonra başka gazeteden alınmış etkisi yaratır. Bunu engellemenin yolu yeni bakış açısıyla haberi oluşturmaktır.

Atlatma olmadığı durumlarda da haberi geliştirme veya haberi devam ettirmek kavramı yukarıdakine benzer yöntemlerle –haber atlanmamış olsa bile—haberler yapmaya devam etmektedir. Haber geliştirme/haber devam ettirme her gazetecinin günlük pratiğinin önemli bir parçasıdır. Kimi zaman bir kaç hafta sürebilir. Kimi durumlardaysa bir kaç ay aradan sonra haber yeniden ele alınabilir. Haberi devam ettirebilmek için bir muhabirin kendi görev alanıyla ilgili haberleri gazete kesikleri veya bilgisayar ortamında saklaması gerekir.

Atlatma haber yapmak da, fikri takip ile haberle ilgili gelişmeleri takip edip, bir haberden başka haberler çıkarmak da gazetecinin bilgi birikimine, entelektüel duruşuna ve mesleki heyecanına bağlıdır. Bu noktada mektepli gazetecinin avantajı ortaya çıkar. İletişim fakültelerinde verilen dersler (dış politika, kamu maliyesi, iktisat, siyaset bilimi, anayasa, Türkiye'nin yönetim yapısı gibi), bir muhabirin, bir olaydaki haber değeri taşıyan noktaları yakalayabilmesini sağlar. Haberle ilgili arkaplan bilgisine sahip olmak, analitik ve eleştirel bir bakış edinmeyi sağlayan bir eğitimden geçmiş olmak, bir gazeteciyi meslekdaşları arasında öne çıkarır. İyi bir arşivci olmak, yeni yayınları takip etmek ve geniş bir sosyal çevreye sahip olmak da atlatma haber yapabilmek bakımından önemlidir.

Takla attırma uygulaması olay gazeteciliğinde sık kullanılan uygulamalardan biridir. Genellikle yazı işleri kadrosu zayıf olan, yeteri kadar muhabir çalıştırmayan kurumlar haberlerin çoğunu Anadolu Ajansı gibi ajansların bültenlerinden alırlar. Gazetenin büyük bölümü o haberlerle dolu olunca, sanki gazete bir haber üretmiyor izlenimini verir. Bunun önüne geçmek için ajanslardan gelen bültenlere takla atılır ve sanki gazetenin kendi haberiymiş gibi gazeteye konur. Takla attırma, bültendeki yapının yerine, bültenin içindeki bir başka unsurun yukarı çekilmesi veya başlığının farklı konması yoluyla yapılır. Kanımızca etik olmayan bir davranıştır. Gazeteler ve diğer medya kurumları mümkün olduğunca kullandıkları kaynakları belirtmelidirler.

2.2 Durum Gazeteciliği

Her ne kadar 1. sayfaya taşınan ve manşet olan haberler çoğunlukla olay haber türündense de ister istemez yüzeyseldir. Çünkü anımsalılık ve tazelik önem taşır. Çoğu rutin haber bir kaç gün içinde bayatlar. Olay haberlerin hazırlanışı saatler içinde biter. Günümüzde dijital gazeteler de gözönüne alınırsa, olay haberin hazırlanışı değil saatler, dakikalar ve saniyeler içindedir.

Durum gazeteciliğini ikinci ana dal olarak seçmemizin nedeni, bu tür haberlerin genellikle gazetecinin veya medya kurumunun girişimiyle ortaya çıkmasıdır. Bu tür haberlerde haber değeri aslında haberin toplumsal/insani değeridir ve çoğunlukla orta ve uzun dönemli bakış açıları gerektirebilir. Durum haberciliğinin (durum haberinin) tanımını yapmak oldukça zor. En basit ama anlamlı tanımlardan biri, olay haberden daha fazlası olarak yapılabilir. Daha iyi tanımlar olarak şunları önerebiliriz:

- Olay haberciliğinde yeterince gerçekleştirilme fırsatı bulunamayan unsurlarla

zenginleştirilmiş, daha etraflı habercilik türüdür. Örneğin en basitinden, bir rutin haberi oluşturan basın bültenindeki bilgileri uzmanlara yorumlatarak haber yapmak bile durum haberi kapsamına girer.

- Üretenin önem verdiği veya kamuya yarar getireceğine inandığı konularla ilgili olarak gazetecilik kuralları içinde üretilen, solmayan (bayatlamayan) haberlere denir.

Olay haberciliğiyle, durum haberciliği tanımı yapıldıktan sonra, Gazetecilik uzaktan yüksek lisans öğrencilerine olay haber ve durum haberle ilgili betimleyici kavramlar oluşturmaları istenmiştir. Olay haberciliğiyle ilgili olarak oluşturulan kavramlar şunlardır:

- Anında gazetecilik
- Hızlı gazetecilik
- Çabuk gazetecilik
- Kum saati gazeteciliği

Aynı öğrenci grubunun durum haberciliğiyle ilgili olarak buldukları kavramlar da şunlardır:

- Acelesi olmayan gazetecilik
- Hazmedilmiş haber
- Solmayan haber (İngilizce evergreen karşılığı. Yaprak dökmeyen anlamına gelir)
- Yavaş gazetecilik
- Sakin gazetecilik

Sakin kavramı aslında sakin kent olarak yaygınlaşmıştır. Sakin kentler, ilgili yönetimlerin, trafik, gürültü, kaos gibi çeşitli rahatsızlık verici ve “tatil keyfini kaçırıcı” konularda özel düzenlemeler yaptıkları kentlerdir. Örneğin araçların kumsala kadar girmemesinin sağlanması gibi. Sakin gazetecilik kavramı da normal haberciliğin koşuşturmasının dışında haber üretilmesi anlamına gelmesini vurguluyor.

KARŞILAŞTIRMA	
OLAY HABERCİLİĞİ	DURUM HABERCİLİĞİ
Haberin güncel değeri önemli	Geçmiş ve orta/uzun vadeli gelecek açısından önem
Gün içinde (veya bir kaç günde) tüketilir	Çoğunlukla daha uzun dönemde tüketilir
Çoğunlukla haber merkezi sabah toplantısında karar verilir	Gazetecinin bireysel ilgisi ve girişimi daha önemlidir
Ön veya iç sayfa manşet olursa değer kazanır	Değeri daha kalıcıdır
Çoğunlukla güncelle bağlı olarak izleme haberler türetilir	Haber/haberlerin genişliği önceden belirlidir

İlgiyi çeken olay (olgu, demeç)	İlgi çeken durum (analiz, eğilim, karşıt bakışlar)
Anındalık ve hız birincil önemde	Daha uzun dönemde haberleştirilir
Genellikle kitlesel ilgi beklenir	Genellikle önem verenlerin ilgisi asıldır (Daha parçalanmış kitleler olabilir)
Yüzeysel olanı aktarır	Açıklar, yorumlar, öğretir, eğlendirir
Oylum küçüktür (sözcük sayısı)	Daha oylumludur (sözcük sayısı)
Kullanılan kaynaklar çoğunlukla görevlilerdir (akredite)	Kaynak yelpazesi genişler (Uzmanlar, biliminsanları, paydaşlar)
Haber dili ve yapısı katıdır	Haber dili ve yapısı esnektir, çeşitlendirilebilen yapılara sahiptir.

Durum haberciliğinde yanıtlanması istenen sorular şunlar olabilir:

- Toplumda hangi eğilimler değişmektedir
- Bu eğilimler nasıl bir gelecek çizmektedir
- Bu eğilimler nasıl ortaya çıkıyor
- Toplumdaki insanların yaşamlarında durum nedir
- Belli grupların uğraşlarıyla ilgili durumlar
- Çeşitli amaçlarla çalışan örgütler (sivil toplum, gönüllü dernekler, sendikalar, üniversiteler, fizikçiler, doktorlar gibi)

Kategoriler	
İçerik/biçim	Portre İnsan ilgisi haberleri Derinlikli haberler Yazınsal (Röportaj, Gezi, Roman, diğer)
Haber sayısı	Tek haber Dizi haber
Başlatan	Bireysel veya grup olarak gazeteciler Bu iş için ayrılmış birim

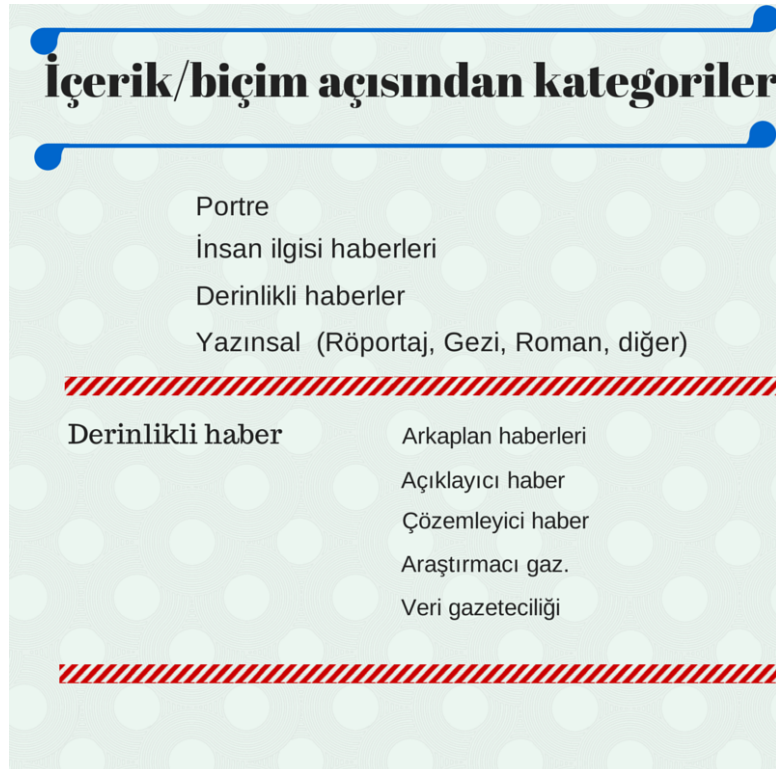
2.1 Durum haberciliğinde türler

Durum haberciliğinde türlere geçmeden önce bazı temel ayrımları koymak yararlı olabilir. İçerik ve biçim açısından bakıldığında durum haberciliğinin 3 ana sınıfı olduğu söylenebilir:

- Portre haberleri
- İnsan ilgisi haberleri
- Derinlikli haberler
- Yazınsal türler (Röportaj, Gezi notları, Roman)

Durum haberleri açısından bir başka ayırım, tek haber/dizi haber olarak da yapılabilir. Tek haber bir kez çıkan haberdır. Sonraki günlerde gelişmelere bağlı olarak yeni haberler yapılabilir. Ama başlangıçta tek haber olarak düşünülmüştür Dizi haberlerse, önceden kaç haber olacağı bilinerek yapılır. Dizi haberler gazetenin normal bölümlerinde (kağıt gazetenin belli bir sayfasında, diğer haberler arasında) olabileceği gibi tam sayfa kullanılarak da yapılabilir. Dijital gazetelerde de normal haber bölümlerinde olabileceği gibi, ayrı bir sayfa ayrılarak yapılması da mümkündür.

Durum haberlerinde bir başka sınıflandırma, özel olarak kurumun içinde bir bölüm olup olmadığına bağlı olarak da yapılabilir. Günümüzde pek çok yabancı gazetenin adı farklı olmakla birlikte durum haberlerinden derinlikli haberleri yapan bölümleri bulunur. Diğer durum, belli bir bölüm ve kadro ayrılmamış olmakla birlikte normal gazetecilerin durum haber yapmasıyla olur.

Portre haberleri

Portre haberlerinin ayırdedici özelliği, bir insanı ele almasıdır. Portre haberlerine İngilizce’de *profile* denir. Ele alınan kişi okurların ilgisini çekecek bir kişi olması beklenir. Örneğin bir seri katilin portresi de yapılabilir, önemli buluşlara imza atmış bilim insanları da.. Türkiye basınında daha çok meşhurlarla ilgili pazar günü söyleşileri biçiminde yaygınlaşmış olan söyleşiler yer alır. Bu söyleşiler portre haberi sayılmaz. Çünkü portre haberleri, portrenin konusu olan kişiyle görüşmelerden yararlanılmış olsa da, başka kaynakların da kullanımını gerektirir. Portre sadece ünlü insanlarla yapılmaz. Belki de en az onlarla yapılmalıdır. Portre türü haberlerin özelliği, okuyucuların günlük koşuşturmaları içinde gözden kaçmış bir kişinin yaşamındaki ilginç boyutların ortaya çıkarılması için yapılmasıdır. Büyük zorluklarla okuyan bir kızın öyküsü portre türüne girer.

Portre haberlerinin özel bir türü tanınmış bir kişinin ölümünde yayınlanan portrelerdir. Bu tür portreler toplumlara önemli etkisi olmuş kişilerin ölümü durumunda, ölen kişinin yaşamına odaklanır. Örneğin Güney Afrika Cumhurbaşkanı Nelson Mandela’nın ölümünde kendisinin özel hayatı, siyasi mücadeleleri, önemli başarıları bu tür haberlerde okuyucuya sunulmuştu. Google etkisi olarak tanımlayabileceğimiz bir başka gelişme, bu tür ölüm portrelerinin, Google doodle (o günün önemli olayı olarak arama sayfasında vermesi) artık doğum günlerinde de verilebilir olmasıdır. Örneğin Nelson Mandela’nın doğum günü olan 18 Temmuz’da Google ön sayfaya Mandela’nın doğum günü olduğunu belirtince, pek çok gazete ölüm portresini yenileyerek, doğum günü portresi olarak yayımladılar. Ölüm nedeniyle yazılan portreler için hazırlıklar, söz konusu kişinin durumunun kritikleşmesinden önce, çoğu zaman haber ajanlarındaki muhabir veya muhabirler takımı tarafından hazırlanır. Önemli gazeteler de kendi muhabir veya muhabirlerine önemli kişilerin portrelerini hazırlatırlar. Portre haberleri durum haberciliğinin önemli bir niteliğinin bayatlamamak/solmamak olduğunu bir kez daha kanıtlayan bir türdür. Bir ölümün ardından yayımlanan portre, o kişiyle ilgili her türlü yeni durumda, hiç değiştirilmeden defalarca yeniden yayımlanabilir. O kişiy öğrenmek isteyen herkes, dönüp portre haberini okuyabilir.

Nelson Mandela kimdir?, Nelson Mandela'yı Google neden doodle yaptı? İşte, sebebi: 18 Temmuz Modern Güney Afrika'nın kurucusu ve siyahî ilk devlet başkanı olan Nelson Mandela'nın doğum günü.

NELSON MANDELA KİMDİR?

Nelson Rolihlahla Mandela, 18 Temmuz 1918'de Güney Afrika'nın Transkei bölgesinde bulunan Thembu kabilesinde doğdu. Hayatını beyazların ırkçı rejimine karşı mücadeleye ve siyahların özgürlüğüne adanmış Mandela'nın babası Gadla Henry Mphakanyiswa, Thembu Kabilesi'nin lideri idi. 1937'de Healdtown'a yerleşerek Fort Beaufort College'ta eğitime devam etti. Burada siyasi olaylara karıştığı ileri sürülerek okuldan uzaklaştırıldı. Mandela'ya Nelson ismi öğretmeni tarafından verildi. Hayatını adadığı davası için 27 yıl hapis yatan Mandela, Fort Hare Üniversitesi ve Witwatersrand Üniversitesi'nde hukuk eğitimi gördü. Ülkenin ilk siyah avukatı oldu.

İŞTE, NELSON MANDELA'NIN HAYAT HİKAYESİ

"DÜNYANIN EN ÜNLÜ MAHKÖMU" NELSON MANDELA

1944'de bugünkü iktidar partisi Afrika Ulusal Kongresi'ne (ANC) üye olan Mandela, partinin gençlik kollarının (ANC Youth League) kurulmasında rol aldı ve 1951'de başkanlığına seçilirken, 1952'de ülkenin ilk siyah ortaklığında açıklan hukuk bürosunu kurdu. Genç avukat, aynı yıl beyazların ırkçı (apartayt) rejiminin siyahlara uyguladığı şiddet içermeyen "Haksız kanunlara karşı direnme kampanyası" başlattı. Mandela, kampanyanın ardından Temmuz 1952'de Komünizmi Engelleme Yasası'ndan yargılandı. 5 Aralık 1956'da ise mücadelesinden dolayı 156 liderle beraber vatan hainliğinden mahkemeye çıktı. 21 Mart 1960'ta Sharpeville'de Apartayt idaresine karşı ayaklananlar hakkında açılan davada Mandela, çıkarılan sıkıyönetimde tutuklandı. 29 Mart 1961'de Mandelave dava arkadaşları vatan hainliği suçlamasından berat etti. Mücadelesine devam eden Mandela, Haziran 1961'de ANC'nin silahlı kanadı olan Ulusun Mızrağı (Umkhonto we Sizwe) örgütünü kurdu. Genç Avukat, örgütün ırkçı rejime karşı sabotaj eylemleri ve silahlı mücadele yürüteceğini açıklayınca, Apartayt'ın bir numaralı hedefi haline geldi.

MANDELA'NIN MAHKÖMİYET YILLARI

Mandela örgütün gelişmesi için çalıştı. Güney Afrika dışına yolculuklar yaparak uluslararası ilişkiler kurmak ve destek aramakla geçirdiği illegal çalışma dönemi, 5 Ağustos 1962'de tutuklanmasıyla sona erdi. Yasadışı grev çağrısı yapmak ve geçerli bir pasaporta sahip olmadan Güney Afrika dışına çıkmak suçlarından 5 yıl hapse mahkûm edildi. Mandela ve arkadaşları, meşhur Rivonia Davası'nda "Güney Afrika hükümetini devirmek için gizli planlar yapmak" suçundan ömür boyu hapse mahkûm edildiler. O günden sonra Mandela, ırk ayrımına karşı mücadele eden Afrikalı siyahların sembolü oldu.

MANDELA İLK SİYAHİ DEVLET BAŞKANI

"Dünyanın en ünlü mahkûmu" olarak anılan Nelson Mandela tüm dünyanın ilgisini çekti. Irkçılığa karşı verdiği mücadele dünyanın onun üzerine yoğunlaşmasına sebep oldu. Mandela, 11 Şubat 1990'da Cape Town'daki cezaevinden çıkarak, 27 yıl sonra özgürlüğüne kavuştu. Hapishaneden salıverildiğinde 71 yaşındaydı. Serbest bırakılmasına Güney Afrika siyahlarının yanında birçok beyaz da sevindi. Mandela'nın, "Mücadele benim hayatımdır. Hayatımın sonuna kadar siyahların bağımsızlığı için mücadele edeceğim." demesi, halk arasında onu bayraklaştırdı. Nelson Mandela'nın başında bulunduğu Afrika Ulusal Kongresi'nin ırk ayrımına karşı uzun yıllar süren mücadelesi, 18 Mart 1992'de sonucunu verdi; siyahlara eşit vatandaşlık hakkı tanıyan ve Devlet Başkanı De Klerk tarafından planlanan anayasa değişikliği halk oylamasıyla kabul edildi. Nelson Mandela, 10 Mayıs 1994'de Güney Afrika'nın ilk siyah Devlet Başkanı oldu.

MANDELA, TÜRKİYE'NİN ÖDÜLÜNÜ KABUL ETMEDİ

1962'de Lenin Barış, 1979'da Nehru, 1981'de Bruno Kreisky İnsan Hakları, 1983'de UNESCO'nun Simon Bolivar Ödüllerine layık görüldü. 15 Ekim 1993'te Frederik W. De Klerk ile beraber Nobel Barış Ödülü'nü aldı. Ancak Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından kendisine verilmesi kararlaştırılan 1992 Atatürk Barış Ödülü'nü, "Türk hükümetine yönelik insan hakları ihlali suçlamaları" nedeniyle kabul etmedi.

ZAMAN.COM.TR 18 Temmuz 2014, Cuma 10:19

CUMHURİYET'İN KIZI/www.t24.com.tr/10.08.2010

Annesinin, "annesi" olduğunu 7 yaşında öğrendi.

Anneannesini "anne", dedesini "baba" bilmişti o yaşa kadar.

Annesini ise "abla"!!..

Niçin mi böyle olmuştu? Hayli hüzünlü bir öykü...

Annesi ona üç aylık hamileyken, uzak bir diyarda asker olan kocasının hastalanıp öldüğü haberini almıştı. Karnında üç aylık bebeğiyle dul kalan körpeçik kadın, bunalıma girdi.

O yüzden anneanne ve dedesi daha çok ilgilenip büyüttü küçük kızı. O da işte yaşlı çifti anne-baba, annesini de abla bildi. İlkokula başlarken, "ablası" evlendi, ayrı eve çıktı. Okuma-yazma öğrenmesi de kendisinden yıllarca gizlenen gerçeğin kapısını aralamasına yol açtı.

"Bu isimler niye böyle?" diye dedesine ve ninesine sordu nüfus kâğıdını göstererek: "Neden sizin isimleriniz yazmıyor burada?"

"Biz senin dedenle nineniz" diye o zaman söylediler gerçeği...

Ve "ablası"nı göstererek, "Senin annen o" dediler.

İlk tepkisi, "Ama o benim ablam!" oldu...

Cumhuriyet'ten bir yıl sonra, 1924'te doğmuştu. Savaş yorgunu bir toprakta, perişan bir halkın belini doğrultmaya ve ayakta kalmaya çalıştığı zor günlerde yani...

Bu nedenle, yaşadıklarından dolayı kimseyi suçlamak mümkün değil.

Gencecik bir kadın olarak karnındaki bebeğiyle dul kalmış annesini de;

Bir yandan kızlarını yeniden hayata bağlama çabası gösterirken, öbür yandan torunlarına anne-baba olmaya çalışan dede ve ninesini de;

Ablası sandığı annesiyle o okula başladığında evlenip kadının hayatının yeniden normale dönmesini sağlayan "babalığı"nı da...

İçerisine doğduğu ülkenin genel ruh hali de onun özel-kişisel ruh haliyle hemen hemen aynıydı.

Bir yanda yorgun, bitkin ve umutsuz, adeta vurgun yemiş durumda bir toplum...

Öbür yanda "anne" sandığının nine, "abla" sandığının ise anne olduğunu öğrenip sarsılmış, güvensiz ve umutsuz küçük kız...

Topluma umut olarak beliren ışık, onun da imdadına yetişti.

"Cumhuriyet"ti bu!

Hayatını alt-üst eden o ilk okuma tecrübesi, okuldan ve eğitimden soğutmamıştı onu. Aksine çok başarılı bir öğrenciydi.

İlkokulu bitirdi, ama köyde ortaokul olmadığı için uzak kaldı okuldan...

İki yıl sonra mucize kabilinden bir şey oldu.

Köy enstitüleri açılmıştı. Köyündeki ilkokul öğretmeni bunun küçük kız için bulunmaz fırsat olduğunu düşünerek dedesine baskı yaptı. "Bu kız okur" dedi ve sözünü geçirdi.

Böylece, Adapazarı'ndaki Arifiye Köy Enstitüsü'nün yolunu tuttu.

Küçük kız köyündeki anne-baba, dede-nine dolambacından çıkmış ve kendisine "ideal" bir anne-baba bulmuştu şimdi.

Babası "Cumhuriyet", annesi "Enstitü"ydü!

Değişen ruh haliyle, kazandığı özgüven ve özsaygısıyla tam bir "Cumhuriyet çocuğu" olarak yetişti. Enstitü'nün ilk mezunlarından oldu.

Köyden köye eğitim tutkusu, Cumhuriyet inancı ve öğretmenlik gururuyla koşturdu yıllarca.

Bu "aşk", her şeyden daha ağır basmaktaydı. O yüzden geç evlendi. Bir çocuk doğurdu, ama yüzlerce çocuk okuttu.

"Doğurduğu çocuk", onun Enstitü'yü bitirdikten sonra öğretmen olarak ilk atandığı Kızılcaköy'e (Şile) gitti on yıllar sonra. Kendisini köy kahvesine götüren yeni yetme çocuğa annesinden bahsetti. Köyün ilk öğretmeni olduğunu söyledi annesinin.

Bıyıkları terlememiş çocuk, gözleri parlayarak "Aliye Öğretmen" in adını, onun oğluna telaffuz etti: "Bizim babalarımızı okutmuş o; hep duyduk biz büyüklerimizden onun adını" dedi.

Cumhuriyet'in bu topraklarda siyasal, toplumsal ve kültürel bağlamlarda anlamı üzerine çok şey söylendi, yazıldı ve tartışıldı. Bu, bugün de devam ediyor.

Ama Cumhuriyet'in hayli ihmal edilen, insan ve birey bazında taşıdığı özel anlamlar var bir de...

Yukarıdaki yaşam öyküsü bunun bir örneği.

Köyünde, aile ocağında öğrendiği sarsıcı gerçeğe boynu bükülen küçük kız, "Cumhuriyet"le toparlandı, "Enstitü"nün bağrında başı dik bir kadın haline geldi.

Cumhuriyet, onun makûs talihini yenmesini sağladı.

Evet, yaşadığı tüm talihsizlikler, acılar ve hayal kırıklıklarıyla zor bir insandı.

Ama bir o kadar da iyi, çok iyi bir insandı.

Hayatı boyunca kimseye kötülük yapmadığının ben canlı şahidiyim!

"Cumhuriyet'in kızı"ydı.

Öğretmeniydi.

Annem'di...

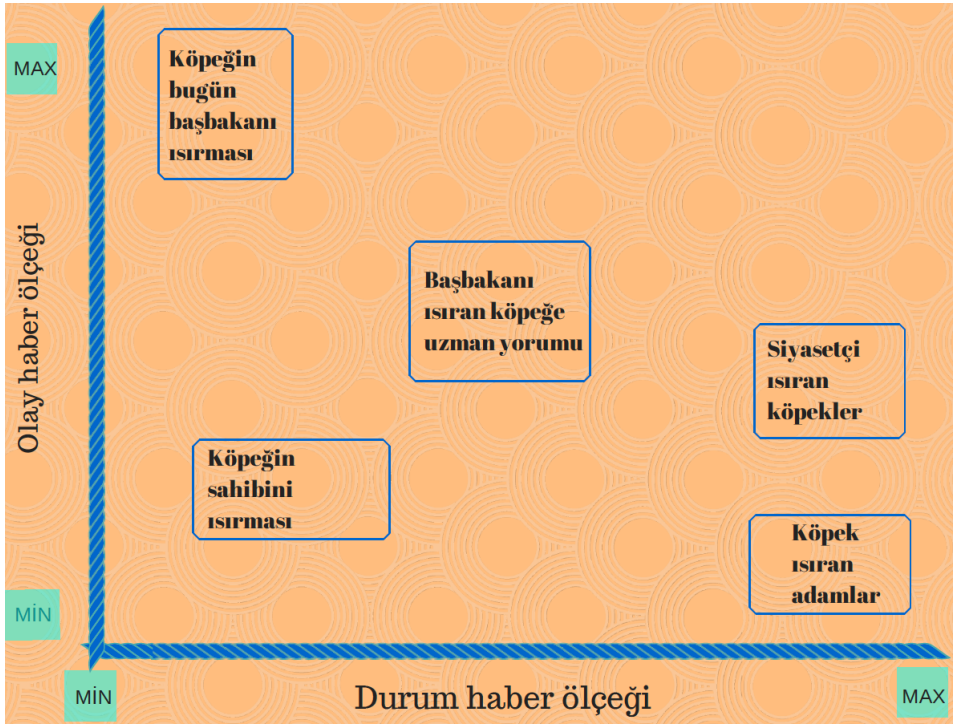
... öldü.

Birkaç yıl önce BirGün gazetesinde Anneler Günü vesilesiyle Annem'e armağan olarak kaleme alıp okurlarla paylaştığım yazıyı, yaptığım bazı kederli eklemelerle hayatımın şu en acı günlerinde T24'e taşıma isteği duydum. Annem Aliye Esmâ Atay'ın kaybı nedeniyle kol-kanat geren, sesini-soluğunu esirgemeyen hısımlık, akraba, arkadaş ve öğrencilerime minnet ve şükranlarımı iletiyorum.

İnsan ilgisi haberleri

Günlük bir olayla ilgili olmasa bile insanların ilgisini çeken her konu gazetecinin girişimiyle özel olarak üretilmişse insan ilgisi haberi olarak değerlendirilebilir. Doksanbeş yaşında ilk kez gelin olan bir kadın herkesin ilgisini çekecektir. Yüz yaşında karısına boşanma davası açan bir erkek de öyle... İki siyahin evliliğinden, nurtopu beyaz bir bebek doğmasının nasıl olduğunu öğrenmek istemezsiniz? Bir köpeğin, kendine iyi davranan sahibinin başını beladan kurtarması her zaman ilgi çeken bir haberdir. Bir kedinin kedi okulunda dereceye girmesi de öyle...

İnsan ilgisi haberleri, ya insanlara duygularına dokunan, ya sıradışı ya da eğlendirici olan haber metinleridir. Bir engellinin tekerlekli sandalyesiyle, üniversite birincisi olarak diploma törenine katılması duygusal boyutu ağır basan bir haber olur. Adamın köpeğin ısırması, sıradışıdır. Yolcuları taşıyan otobüsün bozulduktan sonra yolcular tarafından itilerek tamire götürülmesi eğlendiricidir.

İnsan ilgisi haberlerinin bazıları, olay haberciliğine çok yaklaşır. Örneğin bir başbakanı bir köpek ısırдыysa, ya da bir eşek başbakanı sırtından attıysa bu haber olay haberi sayılır. Ama başbakanı ısırın köpekle ilgili durum haberciliği veya insan ilgisi haberi kapsamında çok şey yapmak mümkündür. Örneğin ısırın köpeğin mezun olduğu köpek okulları bu tür bir haber olur. Köpeğin karakteriyle ilgili olarak uzmanlara yorum yaptıran bir haber de insan ilgisi haberi olarak değerlendirilebilir. O güne dek dünyada siyasetçi ısırın köpeklerle ilgili bir haberi pek çok kişi okur. Bu haber de insan ilgisi haberi olmakla birlikte, köpeğin başbakanı ısırдыğı gün muhtemelen ön sayfalara veya önlere çıkacaktır.

İnsan ilgisi haberlerinin mutlaka insanlar veya hayvanlarla ilgili olması gerekmez. İlgiyi çeken

her şey, her nesne insan ilgisi haberine konu olabilir. Yerler bunların başında gelir. Bir kentin insanların neredeyse her gün gördükleri bir meydanın, bir parkın öyküsü ilgi çekecektir. Bu yer bir tren garı da olabilir, kentlerarası otobüs terminali de. İnsanlar, diğerlerinin en çok yaptıkları ettikleri kullandıklarını öğrenmek isterler. Eğilim haberleri de insan ilgisi haberleri içinde değerlendirilebilir. Örneğin Kasım ayında en çok okunan kitap, en çok izleyici çeken film, en çok ziyaret edilen yer herkesin ilgisini çeker.

Derinlikli haberler

Derinlikli haberleri, olay haberlerin yüzeyselliğinin ötesine geçmeye çalışan haber türleri demeti olarak tanımlayabiliriz. Derinlikli haber kategorisine çok sayıda haber türü konabilir. Haber türlerinin kavramsallaştırılması ülkeden ülkeye değişir. Örneğin İngilizce’de “spot feature” Türkçe’ye çevrildiğinde “spot özel haber” olsa da Türkiye’de daha çok “kutu haber” diye geçer. Aynı durum pek çok türün sınıflandırılmasında da geçerlidir. Türkiye’deki gazetecilik uygulamalarında “özel haber” denen tür, haberi yazan muhabirinin imzasının bulunduğu haberler için kullanılır. Bir muhabirin imzası olay haberinde kullanılıyorsa, bu haber atlatma haber sınıfına girer. İmza özel haberse durum haberciliği kapsamına girer. İngilizce’deyse “feature news” sadece durum haberler için kullanılır. Özel haber muhabirin imzasının çeşitli nedenlerle konmadığı haberlerde de söz konusu olabilir. Bazı durumlarda muhabirin imzası, haber merkezi müdürlerince çıkartılabilir. Buradaki gerekçelerden biri yeni muhabire “erken” imza koydurmamak veya “ismin eskimesinin” önlenmesi olabilir. Kimi kurumlarda sürekli az sayıdaki muhabirin imzasının çıkıyor olması, tüm haberlerin çok küçük bir kadro tarafından çıkartıldığı izlenimini vereceği için imza konmasından kaçınılması söz konusu olabilir. Böyle durumlarda da haberin durum haber niteliği değişmez.

Arkaplan haberleri

Örneğin tren kazasında 140 kişinin ölmüş, yüzlerce insanın yaralanmış olması olay haberdur. O haberin gecikmesi mümkün değildir ve baskı saatine kadar ne kadar bilgi toplanırsa haber öyle çıkacaktır. Bu haberin çıktığı bölümde Türkiye’deki gelmiş geçmiş tren kazalarıyla ilgili bir arkaplan haber konya yararlı olabilir. Ancak zaman baskısıyla bu tür bir haberin yazılması, hazır olarak varsa bile sayfada yer ayrılması mümkün olmayabilir. Gazete haber müdürleri, daha kısa daha hızlı olacak bazı ek bilgileri koymayı yeğleyebilirler. Örneğin son yıllardaki büyük tren kazalarıyla ilgili bir haber yapılması istenebilir. Bu haberi hangi türe sokabiliriz? En yakın olduğu tür arkaplan haberidir. Ancak etraflı bir arkaplan haberinden daha az ve daha kısa olduğundan “Kutu haberi” denebilir. Kutu haberi, genellikle olay haberin aldığı yerde ayrı bir kutu içine konmuş haberdur.

Kutu haberleri çoğu zaman, olay haberlerin patladığı andaki gazetede bile, olayın daha iyi anlaşılması, daha iyi anlamlandırılması için yardımcı olan haberlerdir. Örneğin bir maden kazasında çok sayıda işçinin öldüğüne ilişkin haber olay haberdur. Bu haberin yanına, söz konusu işyerinde daha önce işyeri sendikasının işyeri güvenliği sağlanmadığı için Çalışma Bakanlığı’na başvuru yapmış olduğu ve bunun özet içeriği kutu haber olarak kullanılabilir.

Açıklayıcı haber

Açıklayıcı haberlere Türkiye basınında analitik haber dendiği de görülür. İngilizce konuşulan

ülkelerde “feature news”, “analysis” “açıklayıcı haber” (interpretive) kavramları kullanılır. Açıklayıcı haber, bazen olay haber başlığıyla aynı başlığa sahip olabilir. Konusu aynı olabilir. Bu haberi durum haber yapan, olay haberciliğinin ötesine geçme çabasıdır. Örneğin haberi olduğu gibi vermek yerine konunun uzmanlarından bazı görüşlerin alınması, bazı istatistiklerin kullanılması haberin daha iy anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Bu açıdan olay habere son derece yakın bir haber türü olması, onu diğer durum haberlerinden ayırır.

Çözümleyici haber

Çözümleyici haberin açıklayıcı olandan farkı, sadece bir kaç uzman yerine konunun tüm paydaşlarının veya farklı düşünen uzmanlarının görüşlerinin de habere katılmasıdır. Haberin içerdiği kaynaklar, deliller/kanıtlar daha geniştir. Çoğu zaman tek haberin dışında dizi veya birkaç haber olabilir. Görseller, grafikler ve diğer çokluortam içerikleri titizlikle seçilir veya üretilir.

Diyelim ki Türkiye’de bir sivil toplum örgütü ilgili olduğu konuyla ilgili bir rapor yayımladı. Rapor, çocuklara yönelik insan hakları karşıtı uygulamalar üzerine olsun. Bir gazeteci bu raporu yayımlandığı gün haberleştirirse bu çözümleyici haber olur mu? Yukarıdaki tanımlara göre toplumsal eğilimleri anlatan haberler durum gazeteciliği içinde değerlendirilmektedir, ancak söz konusu haber durum gazeteciliği altında ele aldığımız çözümleyici haber sınıfına girmez. Çünkü bu haber gazetecinin bir girişimine dayalı olarak yapılmamıştır. O raporun yayımlanması rutin haber kapsamındadır. Raporun yayımlanacağı tüm gazetelere bildirilmiş ve basın kiti tüm gazetecilere gönderilmiştir. Bununla birlikte, raporun içindeki belli bir unsur, rapor yayımlandıktan bir kaç hafta sonra, başka kaynaklarla geliştirerek yapılan bir haber, çözümleyici haber kapsamına girebilir.

Araştırmacı Gazetecilik

Durum gazeteciliğiyle bağlantısı kurulabilecek bir başka gazetecilik türü, araştırmacı gazeteciliktir. Araştırmacı gazetecilik türünün ne olduğu çok tartışılmaktadır. Her ülkenin kendi geleneğine göre tanımları olabilir. Örneğin Türkiye’deki genel eğilim “Her haber araştırma gerektirir, bu nedenle araştırmacı gazetecilik diye ayrı bir tür yoktur!” fikrine çok yakındır. Bunun nedenleri konusunda bazı fikirler ilerideki paragraflarda sunulacaktır. Dünyanın en büyük araştırmacı gazeteciler birliği olan Investigative Reporters and Editors derneğinin tanımına göre araştırmacı gazetecilik, “Kişinin okuyucu, izleyici ya da dinleyiciler için önem taşıyan konularda kendi girişimi ve çalışmalarının ürünleriyle yaptığı haberciliktir. Yapılan habere konu olan kişiler çoğunlukla, mercek altına alınan meselelerin gizli tutulmasını isteyeceklerdir.” Investigation sözcüğü İngilizce’de araştırmadan öte sorgulama anlamına gelir ve bir anlamda denetim çağrıştırır. Tanımlar üzerinden yapılan tartışmaların anlamı olmadığı için tarihsel gelişime ve çıktığı ülkenin bağlamına bakmak yararlı olacak. Kuruşluk gazetesinin ortaya çıkışından başlayarak hükümetleri, bakanları, siyasetçileri, ünlü şahsiyetleri sarsacak gerçeklerin ortaya çıkartılması bağımsız gazetecilerin önemli uğraşları arasında olmuştur. 19. YY’da bu tür haberlerle uğraşanları “çöplük eşeyleyiciler,” “skandal gazetecileri” olarak tanımlanmıştır.

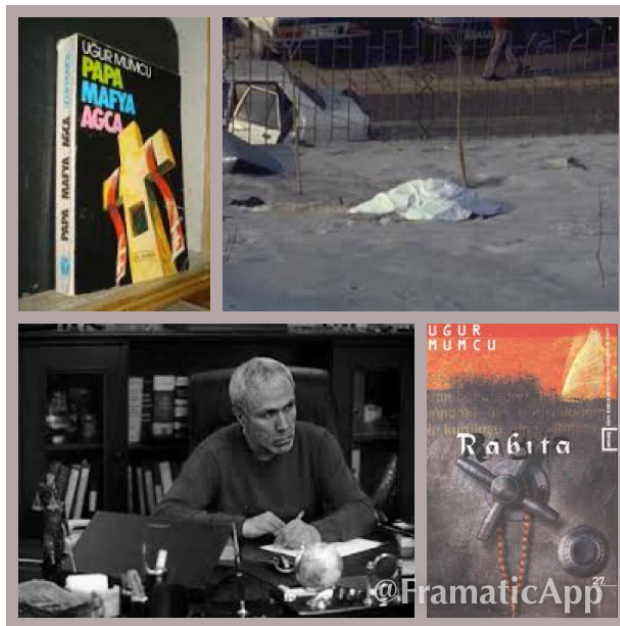

Öte yandan 1974 yılında Washington Post gazetesinin araştırmacı gazetecilik bölümü muhabirlerinin ortaya çıkarttığı bir skandalın Cumhurbaşkanı Nixon'un devrilmesinde kilit rol oynaması, dahası bu skandalı ortaya çıkartan sürecin "Başkanın Adamları" (All president's men) olarak başarılı bir filme kaynaklık etmesi bu türün böyle tanınmasında etkili olmuştur. Washington Post araştırmacı gazetecilik biriminin, Cumhuriyetçi Nixon'un, rakibi Demokrat Parti'nin seçim merkezlerinden birinde gerçekte bir hırsızlık olayını eşelemesiyle başlayan süreçte, soygunun Nixon'un emriyle yapıldığı ortaya çıkarılmıştır. Nixon, düşürülmek için istifa etmek durumunda kalmıştır. Bu gazetecilik başarısı, araştırmacı gazeteciliğın hükümetleri sarsan haberlerle özdeşleşmesine yol açmıştır. Oysa Washington Post gazetesinin araştırmacı gazetecilik bürosu sadece bu tür skandallarla değil çok farklı haber üretiminde bulunmuştur. Bu nedenle İngilizcesi "investigative reporting" olan araştırmacı gazetecilik çoğu zaman skandal gazeteciliği olarak tanımlanabilmektedir. Araştırmacı gazetecilik ürünleri yayınlanırken veya yayımlandıktan sonra başlayan süreçte ortaya çıkan yeni gelişmeler, olay gazeteciliğının de konusu olabilir. Örneğın savlara verilen basın açıklamaları, mahkeme başvuruları, ilgili tarafların demeçleri gibi.

Araştırmacı gazetecilerden kamuoyundan gizlenen, haber olarak patladığında infial yaratacak, koltukları sarsacak, hükümetleri istifaya sürükleyecek haberlerin beklendiği durumlar söz konusu olmuştur. Ama araştırmacı gazetecilik sadece hükümetleri devirecek haberlerin, belgelerin ortaya çıkartılması değildir. Araştırmacı gazetecilikten, sistem hatalarını inceleyen, örneğın düzenleyici ya da adli sistemlerin nasıl işlemez duruma geldiğini anlatan ya da hayattaki adaletsizlikleri ortaya çıkaran dal olarak söz edilmesi de mümkündür. Araştırmacı haberciliği "görünmeyeni görünür kılma" işi olarak da düşünmek mümkündür. Görünmeyenlerden kasıt, kimi zaman bir sır perdesi arkasında kalan, ya da kasten saklı tutulan; bazen de, gözümüzün önünde olduğu halde göremediklerimizdir.

Araştırmacı gazeteciliğin önemli özellikleri olarak şunları sayabiliriz:

- Bazı durumlarda gazetenin araştırmacı gazetecilik biriminde çalışan gazeteciler haberleri üretirler. Bazı durumlardaysa, çok sayıda muhabir olmasa bile, deneyimli, kendini kanıtlamış gazetecilerin araştırmacı gazetecilikle görevlendirildikleri görülür.
- Araştırmacı gazetecilik haberlerinin üretilmesi diğer durum gazeteciliği türlerine kıyasla çok daha uzun olabilir.
- Parasal olarak daha fazla yatırım gerektirir. Belki de bir şey çıkmayacak bir haber için yolculuk masrafları, muhabirlerin başka haber yapmamasının getirdiği “fırsat maliyetleri” yüksektir. Avukatlık masrafları yanında, ne kadar belgeli de olsa, hakkında ileri sürülen savları kişilerin mahkemelere götürmesi ve yüksek tazminatlar istemesi mümkündür.
- Yolsuzlukları, yasadışıları ortaya çıkartmaya çalışan araştırmacı gazeteciler tehlike altındadırlar. Bunlar kiralanmış kişiler olabileceği gibi devletlerin gizli veya yarı-gizli istihbarat birimleri olabilir. Bu konularda, gerçek olaylardan yola çıkan pek çok sinema filmi bulabilirsiniz. Savaş ve çatışma bölgelerinde tehlike altında olan gazeteciler dışında, en yüksek risk araştırmacı gazetecilik yapanlar için geçerlidir (düşünce özgürlüğü sınırlandırıldığı için tüm gazetecilerin risk altında olduğu ülkeler dışındakiler için).
- Haberin etkileri yüksek olabileceği için, araştırmacı gazetecilerin belge peşinde olması gerekir.
- Araştırmacı gazeteciler, geriye dönük olarak çok güçlü haber dosyalarına sahip olmalıdırlar.
- Araştırmacı gazetecilerin kaynakları arasında ispiyoncular, istihbaratçılar, bir davaya gönül vermiş kişiler bulunabilir. Gazetecilerin normal gazetecilik etiğini bir yana koyup, kişinin bilgisi olmadan elde ettiği belge, görüntü ve diğer malzemeler de süreçte kullanılabilir. Çünkü kamu yararının olduğu durumlarda, bu tür normal etik kurallarının çiğnenmesi uygulaması dünyada mahkemeler tarafından da tanınmış haklar arasındadır.

Türkiye’de araştırmacı gazetecilik

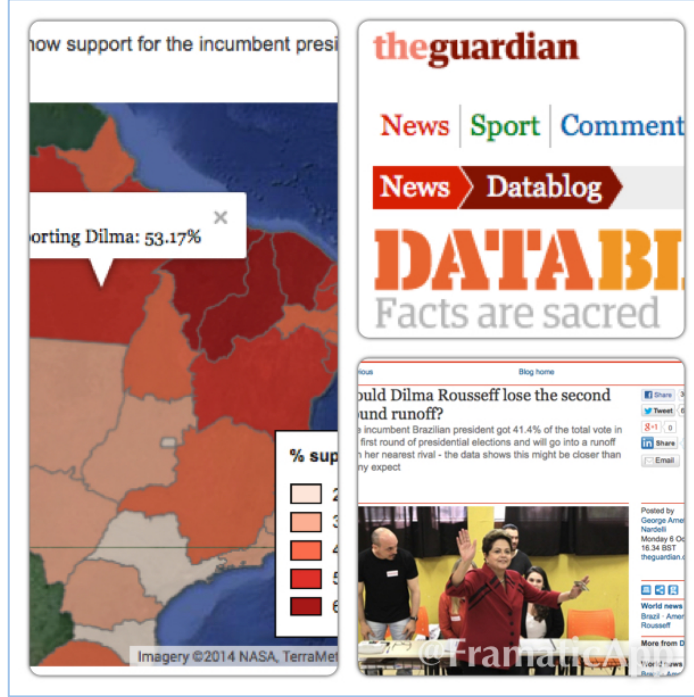
Araştırmacı gazetecilikle ilgili başlıktan hemen sonra Türkiye’de genel olarak araştırmacı gazetecilik kavramının, her haberin araştırma gerektirmesi nedeniyle gerekmediği düşüncesinin egemen olduğunu söylemiştik. Bu düşünce yavaş, yavaş değişmekle birlikte, kanaat değişiminin gazetecilik mesleğinden geçimini sağlayanlarla sınırlı kaldığını belirtmek gerekir. Çünkü, kağıt gazete temelli Türkiye basını uzunca bir süredir, karşılaştığı ekonomik krizleri muhabirleri ve kıdemli gazetecileri çıkartarak aşmaya çalışıyor. Böyle bir ortamda, araştırmacı gazetecilik lüksünü üstlenecek girişimcilerin olmadığını söylemek gerekiyor. Türkiye’de hiç bir gazetenin araştırmacı gazetecilik bölümü ve bu işle görevlendirdiği özel muhabirleri yoktur.

Tarihsel olarak bakıldığında Türkiye’de araştırmacı gazetecilik kapsamında ortaya çıkan bir isim olarak Uğur Mumcu’nun anmadan geçilmemesi gerekiyor. Hukukçuluğu nedeniyle adliye kayıtlarına ulaşmakta önemli bir yeteneği olan Mumcu, bombalı bir suikastle öldürülene kadar önemli araştırmacı gazetecilik örneklerine imza atmıştır. Bunlar saymakla bitmese bile Mehmet Ali Ağca’nın neden Papaya suikast girişiminde bulunmasının arkasındakilerle ilgili yaptığı haberler, dünya çapında konuyla ilgilenen 2-3 gazeteciyle birlikte önemli etkilerde bulunmuştur. Aslında Mumcu, Ağca adını Papa suikast girişiminden önce bilir. Çünkü Milliyet Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Abdi İpekçi suikastında tetiği çeken araştırırken Oral Çelik ve Mehmet Ali Ağca adlarına rastlar.

Sonradan yazdığı Rabıta haberleri de önemli araştırmacı gazetecilik örnekleri arasındadır. Mumcu öldükten sonra Mumcu’nun eşince kurulan Uğur Mumcu Araştırmacı Gazetecilik Vakfı alanda önemli eğitim girişimlerinde bulunmaktadır. Uğur Mumcu bu haberlerin büyük bölümünü Cumhuriyet Gazetesi’nde köşe yazarlığı yaparken yürütmüştür. Türkiye’de bu alanda en önde gelen ismin bile kadrosu, köşe yazarlığıdır. Mumcu’nun ölümünde köktendinci hareketlerin Rabıta dosyası nedeniyle kızgınlıkları veya Türkiye’deki Kürt hareketinin liderinin ve ailesinin Milli İstihbarat Teşkilatı’yla olan ilişkisinin bulunduğu yolunda görüşler bulunmaktadır.

Veri gazeteciliği

Veri gazeteciliği (data journalism) durum haberciliği içine son yıllarda katılmış kavramlardır. Veri yığınları içindeki eğilimleri, haberleri ortaya çıkartmak istenir. Özellikle internetin yaygınlaşması ve verilerin internet ortamında sunulması, bu tür gazeteciliğin önünü açmıştır diyebiliriz. Ayrıca, dünya çapında etkinlikler yapın açık erişim hareketi de özellikle devletlerin elindeki verileri herkese açması doğrultusunda çalışmalar yapmaktadır. Demokratik ülkelerin çoğunda, kamu kuruluşları verilerin herkese açmaya başlamıştır. Örneğin New York belediyesi, kendisinden kiralananan binlerce bisikletin, hangi rotaları izlediğine ilişkin olarak tuttuğu verileri (kiralayanların isimlerini çıkarttıktan sonra, sadece bisiklet olarak) açıklamaktadır. Bu bisiklet rotalarının çözülmesiyle çeşitli haberler ortaya çıkartılmıştır.

Veri gazeteciliği gazetecilikle yeni buluşmaya başlayan veri madenciliği, büyük data işleme gibi hem bilgisayarlardan anlamayı hem de istatistik konusunda eğitilmiş olmayı gerektiren becerileri dayanır. İngiliz Guardian gazetesi, Guardian Data Blog bölümünde sayıları kullanarak belli bir sonuca ulaşmayı hedefleyen haberlere yer veriyor. Pek çok iletişim okuluna, veri madenciliğiyle ilgili derslerin de konmaya başladığı öğreniliyor. Veri gazeteciliği, bilgisayar yetenekleriyle gazeteciliği buluşturmayı hedeflerken, yan ürün olarak haberlerde sayıların daha iyi anlaşılmasına yönelik görselleştirme uygulamalarının da önünü açıyor. Bu tür uygulamalar, bulutta işlemeye başlayan çeşitli parasız araçlarla, kolayca üretilebiliyor. Örneğin Guardian Data Blog'da bulunun bir haberde Brezilya'daki Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin birinci turdaki oy dağılımına dayanarak, 2. turun nasıl sonuçlanabileceğine yönelik bir habere, Brezilya etkileşimli haritası konmuş. Bu haritayı tıklayarak hangi kentte ne kadar oy alındığını da görmemiz mümkün. Sonuç olarak veri gazeteciliği, verilerin açık olmadığı ülkelerde, görselleştirme ve sayıları daha anlaşılır kılmaya yarayacak gibi gözüküyor. Böyle bir etkileşimli haritanın yaratılması için, elinizde tüm kentlerdeki oy dağılımlarının bir dosyada olması yeterli. Dosyayı, bulutta işleyen Silk uygulamasına yüklediğiniz zaman etkileşimli harita otomatik olarak bir kaç dakika içinde oluşturulabiliyor.

Veri gazeteciliğinin ilgilendiren bir başka durum, yasal yollarla elde edilmemiş olmasına karşın özgünlüğünü onaylanmış belgeler yığını olabilir. Örneğin Wikileaks, hükümetlerden ele geçirdiği tüm belgeleri kendi sitesi üzerinden kamuya açmaktadır. Onbinlerce belge üzerinde arama yaparak, bunlardan bir haber oluşturmak veri gazeteciliği içinde değerlendirilebilir. Örneğin 2014 yılı içinde Wikileaks belgeleri arasında ABD istihbarat kuruluşlarının Türkiye'ye yönelik dinleme ve dinleme hedefleriyle ilgili belgeler yayımlandı. Bu belgeler 2009 yılından bu yana Türkiye'deki hükümetle ilgili bilinmeyen saptamaları ortaya çıkardı.

Sadece ABD'nin değil Almanya gibi ülkelerin de dinlemeleri bu yolla ortaya çıktı. Der Spiegel dergisi, sadece Türkiye'yle ilgili bölümleri haberleştirdi.

Yazınsal türler

Gazetecilikte yazınsal türlerin (röportaj, gezi notları, roman v.b.) kullanılması mümkündür. Bu nedenle biçim olarak bu türleri kullanan ürünlerin gazetelerde yayınlanması durumunda durum haberleri sınıfında ele alınabilir. Dünya'da Upton Sinclair'ın Şikago Mezbahaları, Oscar Lewis'in Sançez'in Çocukları yazınsal gazetecilik uygulamaları içindedir.

Sinclair'ın Şikago Mezbahaları romanı da 1906'da bir dergide yayınlanır aynı yıl roman olarak da okurlara sunulur. Sinclair, romanı yazmak için Chicago'ya yerleşmiş, yoksul ve işçi semtlerinde gezip, insanlarla tanışmış ve onlarca fotoğraf çekmiştir. Roman, Litvanya'dan ABD göçüp, Amerikan Rüyası'nı gerçekleştirmeyi beklerken yoksulluğa düşen bir aile çevresinde döner. Sançez'in Çocukları, otobiyografik roman olarak tanımlanabilir. Eserde, Meksika'da kente göçmüş bir ailenin yoksulluk içindeki yaşamı konu edilir. 1971 yılında yayımlanan Sançez'in Çocukları sinemaya da aktarılmış özellikle müziği oldukça sevilmiştir. Yazınsal gazetecilikteki ürünler, çoğunlukla önce gazetelerde dizi haberler olarak yayınlanır. Sonradan tek kitap olarak yayımlanıp ilgi görünce sinemaya da aktarılabilmektedir.

Yazınsal gazetecilik türleri içinde, gazeteciliğe en çok yaklaşan tür röportajdır. Röportajı, gazetecilikte her gün yapılan söyleşiden ayırmamız gerekiyor. Söyleşi kaynaklar yapılan görüşme olarak tanımlanır. Amacı çeşitli bilgileri kaynaktan alabilmektir. Söyleşi bir yazın türü değildir. Hafta sonları ünlü kişilerle yapılan soru-yanıt haberleri de ancak söyleşi olarak değerlendirilebilir. Bu açıdan, hafta sonu söyleşileri insan ilgisi haberidir. Oysa röportaj bir yazın türü olarak da kabul edilebilir. Röportaj bir yazın türümüdür sorusuna Yaşar Kemal şu yanıtı veriyor: "Röportaj bir edebiyat sayılabilir mi? Bu soruyla çok karşılaştım. Röportajı bir

edebiyat dalı saymak ne, röportaj bal gibi edebiyattır. Onu haberden ayıran nitelik onun edebiyat gücüdür. Haber bir yaratma değildir, bir taşımadır. Röportaj bir yaratmadır. Gerçeğe, gerçeğin, yaşamın özüne yaratılmadan varılamaz. Yaratmadan hiç kimse hiçbir şekilde gerçeği yakalayamaz, yakalarsa da karşısındakine anlatamaz. Haber gerçek değil mi, bence haber gerçeğin simgesidir. Haberin arkasında neler var, neler dönüyor, ne yaşamlar, dramlar, sevinçler var, haber bunu bize veremez. Röportaj haberin varamadığı yere varandır. Nasıl? Yaratarak, gerçeği değiştirerek değil, yaratarak.”

Âşık Veysel'i Sivas'taki köyünde ziyarete giden Yaşar Kemal, Erzurum'a bağlı Pasinler'de büyük bir yıkıma yol açan depremi İstanbul'a dönmeye hazırlanırken öğrenir ve hemen Hasankale'ye hareket eder. O günlerde Sivas'ta bulunması, Yaşar Kemal'in deprem bölgesine ulaşan ilk gazeteci olmasını sağlar ve deprem haberleri onun aracılığıyla Türkiye'ye duyurulur. Evlerin büyük bölümünün yıkıldığı, insanların -30 Santigrat derecede çadırlarda yaşam mücadelesi verdiği Hasankale'nin içler acısı durumu, Kemal tarafından tüm çıplaklığıyla okurlara aktarılır. Bölgede yaklaşık bir ay kalan ve röportajlarını telefon aracılığıyla yazdıran Yaşar Kemal, depremedelerin acılarına ortak olur, onlarla birlikte çadırda kalır. Yapı Kredi Yayınları'ndan 2011 yılında çıkan Yaşar Kemal röportajları seçkisi, röportaj türünün, durum haberciliğinin bayatlamaması ilkesine ne kadar uyduğunu da gözler önüne serer.

Yazınsal türler arasında Gezi notları da sayılır. Türkiye'de bu alanda akla gelecek ilk isim Fikret Otyam'dır. Otyam'ın Gide Gide gezi notları dizisi Türkiye'deki pek çok soruna ve çatışmalı duruma onyıllar önce değindiğini gösterir.

Röportaj yazarlığında 60 yıl:Yaşar Kemal

Yaşar Kemal'in adını duyduğunuzda aklınıza ilk önce "İnce Memed" gelir. Bu çok olağan. "İnce Memed" in bu ülkenin edebiyatında önemli bir kilometre taşıdır. Yaşar Kemal bu ülkenin yetiştirdiği önemli bir edebiyatçıdır bizler için. Ancak o aslında her şeyden önce bir gazetecidir. Bu yönü çok bilinmez ya da artık yavaştan unutulmaya yüz tutmuştur.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık'ın geçtiğimiz günlerde yayımladığı "Yaşar Kemal: Röportaj Yazarlığında 60 Yıl" adlı kitap onun bu yönünü bir kez daha hatırlattı.

Kitabın önsözünde Yaşar Kemal, gazeteci olarak çalıştığı yılları hasretle anıyor. "Yaşamım boyunca röportaj benim ana işlerimden birisi oldu. Koşullar bana yardım etseydi röportaj yazarlığımı bugüne kadar sürdürebilirdim." Bu satırlar onun, Milliyet Sanat Dergisi'nin Ağustos 1975 tarihli sayısı için yapılan "Röportaj Soruşturması Dosyası" için kaleme aldığı bir makaleden. "Gazeteciliğimiz" diyor Kemal, "olağan yaşamını sürdürebilseydi, şimdiye benim bir sürü röportaj kitabım olurdu. İşimi çok seviyordum ama on iki yıl sürdürebildim."

1963 yılında Cumhuriyet gazetesi el değiştirdiğinde işinden olur. Her ne hikmetse basın tarihimizin parmakla gösterilen röportajlarına imza atan Yaşar Kemal'e başka bir gazeteden teklif gelmez. Buna kendisi de şaşmıştır. Röportajcılığın önemini şöyle açıklıyor Yaşar Kemal: "Gazetecilikte haber, sinemadan, televizyondan, radyodan sonra önemi gittikçe artıyordu. Ancak röportaj çıkınca dır ki, okuyucu yaşamla, yaşamın, olayların özünü karşı karşıya gelebildi. Haber gerçeğin kaba yansıması, röportaj yaşamın özüne, gerçeğin özüne doğru bir iniştir."

Yaşar Kemal zorlu koşullarda çalışmış röportajlarını yaparken. Ele aldığı konuları en iyi şekilde yansıtabilmek için zaman harcamış, zorlu koşullara katlanmış ve tehlikeyi göze almış. Aslında onun döneminde Cumhuriyet'in bir röportajcı için bulunmaz bir yayın olduğu anlaşılıyor. Örneğin Kaçakçılar röportajı için üç ay Güneydoğu Anadolu'da dolaşmış, kaçakçılarla tanışmış, sınırı geçmiş; bu da yetmemiş kolluk kuvvetleriyle kaçakçılara yapılan operasyonları izlemiş.

"Kaçakçılar arasında 25 gün" adlı röportaj şöyle başlıyor: "Tam beş gündür, sabahtan akşama kadar, bu kahvede oturuyorum." Kendisini Adanalı kaçakçı Hasan olarak tanıtmak ve ahalinin güvenini kazanmak için gezinip duruyor. Kaçakçılarla bağlantı kurduktan sora asıl zorlu günler başlıyor: "Bir cipin projektörü karanlığı deliyor. Biz hemen olduğumuz yere yatıyoruz. Cip yaklaşıyor. Yerle bir oluyoruz. Cip yaklaşıyor. Belki de birazdan makinalı ateşi başlayacak. Bir kör kurşun. Ya bir kör kurşun..."

Elinde kalem, kâğıt, sorup yanıt alan türden bir gazeteci değil Yaşar Kemal. Not almıyor, yaşıyor ve daha sonraları İnce Memed, Yılanı Öldürseler, Ağrı Dağı Efsanesi gibi daha nice edebi şaheser yaratacak kalemiyle okuruna sunuyor.

Snop bir duruşu hiçbir zaman yok, anlamaya çalışıyor, dinliyor, sorguluyor ama yargılamıyor. Örneğin Orman Yangınları röportajı, yangınla mücadele eden koruma memurları ve bölge orman müdürüyle bir yangınla mücadele edişyle başlıyor. Ormanı yakan köylülerden dert yaşıyor mühendis, yangının ortasında kalma tehlikesi yaşıyor. Ama ardından orman köylülerini dinliyor. Onların pür halini gözler önüne seriyor; yaşadıkları yoksulluğu, topraksızlığı, açlığı tarif ediyor.

Ama asıl yoksulluğu, kaderine terke edilmişliği Mağara İnsanları'nda yaşatır okuruna. Van'ın Sor köyü yakınlarında Esrük dağı eteklerinde dam bilmeyen insanların yaşamlarına tanıklık etmeye gider. Kürtçe bildiğini söylemez, insanların gerçek düşüncelerini öğrenmek istemektedir.

"İhtiyar (Zübeyr Hoca) anladı ki Kürtçe bilmiyorum. Memede sual üstüne sual sormaya başladı:

'Kimdir bu adam?'

Memede: 'Gazetecidir'

İhtiyar: 'Ne yapar yani bu? Bize bir hayrı dokunacak mı?'

Memede: 'Gazete yazar. Cümle alemin derdini yazar. Buralara kadar bizlere iyilik etmek için gelmiş.'

İhtiyar: 'Yani hükümete istida mı (dilekçe) yazar'

....

Memede: 'Tarlalılara tarla verilmesi için, sizlerin o pis mağaralardan çıkarılmanız için, açların halini, fakirlerin halini yazar...'

Zübeyr Hocanın neşesi kaçtı. Gözlerine apaşık bir umutsuzluk çöktü. Başını dertli dertli salladı: 'Bunları' dedi, 'herkes yazdı. Biz hükümete istida yazdık. Kaymakam da yazdı. İğneci de yazdı. İğneci mağaralara girmiyordu. Biliyorsun ya, mağaraların kapısında oturup hüngür hüngür ağlayan iğneci. O da yazdı hükümete, hiçbir şey çıkmadı. Ben de bir şey sanıyordum bunu.'"

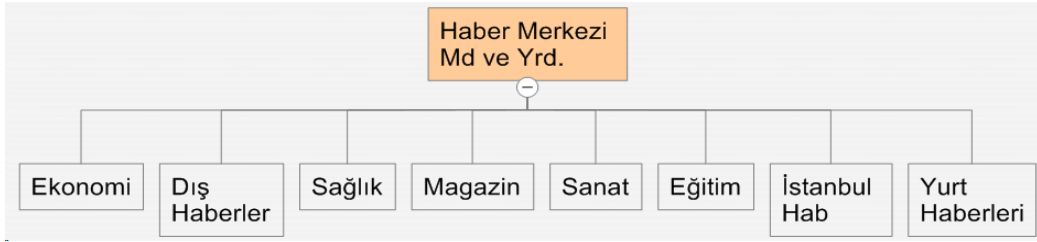
Bu satırlar uzayıp gidiyor. Zübeyr Hoca gazetecinin ne olduğunu bir türlü anlamıyor; çünkü hayatında görmemiş. Yaşar Kemal dağların yalçın kayalarına tırmandıkça hiç ev görmemiş, şehir nedir bilmeyen mağara insanlarıyla tanışacaktır. Onunla birlikte Türkiye'de öğrenecektir.

3 Haber kaynakları ve haber toplama

3.1 Gazetelerin Haber Örgütlenmeleri

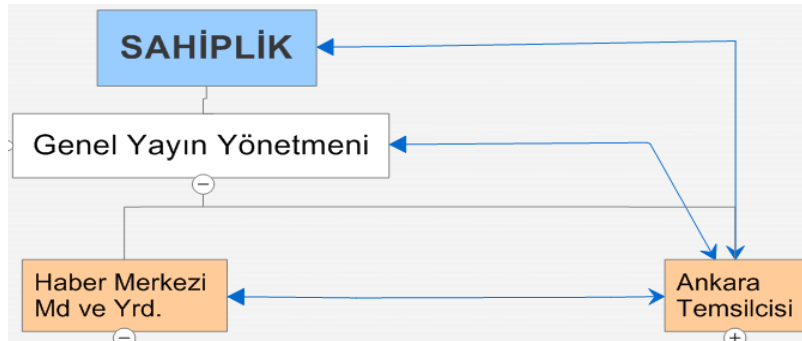
Gazetelerin örgütlenmelerinin muhabirin yararlanacağı kaynaklar üzernide çeşitli sonuçları vardır. Merkezi İstanbul'da olan bir gazeteyi ele aldığımızda İstanbul Haber Merkezi Müdürü ve varsa yardımcıları altında çeşitli konuların da sorumlularının olduğunu görürüz. Bu konular, genellikle söz konusu gazetenin sayfalarını nasıl oluşturduğıyla ilişkilidir. Örneğin bir gazetenin ön sayfasındaki haberlerin dışında ayrı bir dış haberler sayfası varsa, o birimi yönetecek bir bölüm sorumlusu veya bölüm şefi de olur. Ekonomi sayfası için de aynı durum geçerlidir.

İstanbul merkezli bir gazetenin İstanbul'daki örgütlenmesi

Bölüm sorumluları, hem tüm yurttan hem de İstanbul'dan gelen konularıyla ilgili haberleri kendi sayfalarına koymak üzere değerlendirmek ve seçmekle sorumludurlar. Ön sayfanın haberleriyse, Haber merkezi müdürü ve kimi zaman genel yayın yönetmenin de konu sorumlularıyla birlikte yaptıkları toplantılarda kararlaştırılır. Bu çerçevede Ankara'nın konumunun kendine özgü olduğu söylenmelidir. İstanbul merkezli gazetelerin bile ön sayfalarının büyük bölümü Ankara kökenli haberlerle dolar. Çünkü TBMM, Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Bakanlıklar oradadır. Bu nedenle gazetelerin Ankara temsilcileri bir anlamda hem Ankara bürosunun en üst yöneticisidir hem de basın kuruluşunun sahibinin Ankara'daki temsilcisidir.

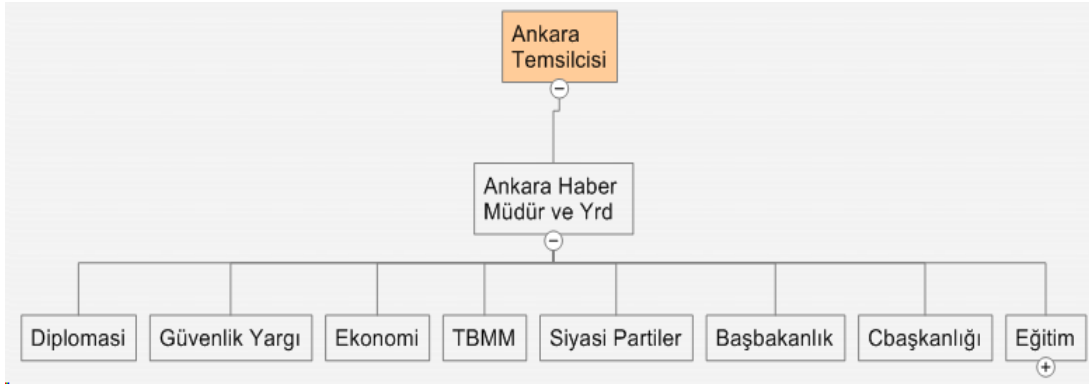
Şekil 3: İstanbul merkezli gazetenin Ankara temsilcisiyle ilişkisi

3.2 Olası Haber Kaynakları

Muhabirlikte en iyi durum, muhabirin kendisinin olayın içinde gözlemci olarak bulunduğu olaydır. Ne yazık ki haberlerin pek azında muhabirler/gazeteciler olayın içindedirler. Gazetecinin yerinden haber yazması durumu, bir siyasi parti mitingi, yüksek düzey siyasetçilerin, bürokratların gezilerinde yanlarında bulunmaları, bir futbol maçını izlemeleri gibi durumlarda söz konusudur. Çoğu zaman bir basın açıklaması, kimi zaman haber kaynaklarından gelen duyular, kimi zaman ajanslardan gelen haberler başlangıç noktasını oluşturur.

Ankara'da muhabirlerin tipik haber alanları

Gazetecilikle ilgili her ders kitabında, olası haber kaynaklarının neler olabileceği yer alır. Hiç kuşkusuz ülkenin ilk, orta ve lise düzey okullar açısından en önemli haber kaynağı Milli Eğitim Bakanlığı'dır. Ancak bunun söylenmesi her hangi bir amaca hizmet etmez. Asıl önemli olan o bakanlıkta hangi mevkilerin hangi konularda bilgi verebilecekleridir. Sadece Milli Eğitim Bakanlığı değil, her bakanlık açısından Bakan, Müsteşar ve Müsteşar Yardımcıları ve onlara bağlı çalışan genel müdürlükler en önemli bilgi kaynakları arasındadır. Bakanlıkların Basın, Halkla İlişkiler veya Kurumsal İlişkiler Müdürlükleri'de en önemli kaynaklar arasındadır. Mesleğe yeni başlayan gazeteciler açısından ilk kazanılacak mevziler basın ve halkla ilişkiler görevini yürütenlerdir. Onlarla iyi ilişkiler içinde olarak üst düzey görevlilerin yapacağı toplantılara, kokteyllere, yemeklere katılabilmek önemlidir. Bu tür etkinliklerde üst düzeyle tanışıldıktan sonra, onlardan haber almak mümkün duruma gelebilir.

Öte yandan, medya kuruluşunun yayın politikası, hangi kaynağı akredite olarak göreceğini de belirler. Örneğin, sağ eğilimli bir gazete, DİSK üyesi işçiler ile polis çatışmaya girdiğinde, DİSK üyesi işçilerin görüşlerinden önce, polisin ve emniyet yetkililerinin, İçişleri Bakanı'nın görüşüne başvurur. Gerekirse DİSK'li işçileri görmezden gelir. Aynı şey, tersinden sol eğilimli bir gazete için söz konusu olabilir. Haber kaynaklarının kimliği ve niteliği, haberin söylemini belirler ve dolayısıyla medya kuruluşunun yayın politikasını temsil eder. Gazetecilikle "akredite kaynak" adı verilen kaynaklar, güvenilir kaynaklardır. Bu kaynaklara ilgili olaylarda ilk başvuru olanlardır. Bununla birlikte akredite kaynakların bütünüyle tarafsız olduğunu düşünmek yanlıştır. Son değerlendirmede bu kaynaklar da bağlı oldukları hegemonik düzenin unsurlarıdır. Ancak en azından olguları doğru vermek gibi bir zorunlulukları bulunan kaynaklardır.

Ankara'da Yararlanılabilecek Kaynaklar Listesi

- Cumhurbaşkanlığı
- Başbakanlık ve Bakanlıklar
- Parlamento
- Siyasal partilerin ve sendikaların genel merkezleri
- Kamu İktisadi Teşekkülleri (KİT)
- Genel Müdürlükler
- Polis ve jandarma örgütü
- Silahlı kuvvetler
- İktisat, ticaret ve sanayi odaları
- Sanat ve eğlence yerleri
- Eğitim kurumları
- Özel sektör

Tipik olarak Ankara'daki diploması muhabirleri hem Ankara'daki büyükelçileklerin hem de Dışişleri Bakanlığı'nın kapsamındaki gelişmelerle ilgilenir. Başbakanlığın mutlaka iki özel muhabir bulundurulur. TBMM'de de en azından iki muhabir bulundurulması gerekir. 1980'li yıllarda Ankara'daki gazetelerin bürolarında tam zamanlı 40 kadar muhabirin görevlendirilmesi söz konusuysen, 2000'li yıllarda bu sayı kabaca 20'ye düşmüştür.

Devletin merkez örgütünün, bir anlamda Hükümetin, il düzeyindeki temsilcisi Valiliklerdir. Valilerin kendileri, her biri bir konuyla görevlendirilmiş çok sayıda vali yardımcısı iller açısından en önemli bilgi kaynakları arasında yer alır. Herhangi bir ildeki imarla, toplu taşımacılıkla, kanalizasyon, su, enerji atlatpalarıyla ilgili sorunlar açısdansa belediyeler daha büyük önem taşır. Bu nedenle Belediye başkanları ve belediyelerin iletişimle ilgili birimleri önemli kaynaklar arasındadır. Büyük illerde İl Emniyet Müdürleri, İl Milli Eğitim Müdürleri veya diğer bakanlıkların il müdürlükleri önemli haber kaynakları arasındadır.

İllerde Muhabirlerin Kullanabileceği Kaynaklar Listesi

- Valilik
- İlçelerde Kaymakamlık
- Belediye Başkanlıkları
- İl Genel ve Belediye Meclisleri
- Merkezi yönetimin il müdürlükleri
- Polis, jandarma varsa silahlı kuvvetlerin birlikleri
- Adliye
- Siyasal partiler
- Sanayi, ticaret ve deniz ticaret odaları, işçi sendikaları
- Dernekler ve meslek odaları ve sivil toplum kuruluşları
- Spor kuruluşları
- Eğitim kurumları
- Sağlık kurumları, hastaneler vb.

KAYNAKLAR	Kent sınırları içinde ölümlü, yaralamalı kaza				
	Genel bilgi toplama		Ölümlerin listesi		Yaralıların son durumu
	Özel araçlar	Toplu taşıma	Genel	Tanınmışlar	
İl Emniyet Müdürlükleri					
Jandarma Trafik					
Hastaneler					
Kaymakamlık					
Valilik					
Hızır 112					
İlçe emniyet müdürlükleri					
Belediyeler					

	1. derecede önemli
	2. derecede önemli
	3. derecede önemli

KAYNAKLAR	Kente yakın karayolunda ölümlü yaralamalı kaza				
	Genel bilgi toplama		Ölümlerin listesi		Yaralıların son durumu
	Özel araçlar	Toplu taşıma	Genel	Tanınmışlar	
İl Emniyet Müdürlükleri					
Jandarma Trafik					
Hastaneler					
Kaymakamlık					
Valilik					
Hızır 112					
İlçe emniyet müdürlükleri					
Belediyeler					

	1. derecede önemli
	2. derecede önemli
	3. derecede önemli

Parlamento muhabirliği, gazetecilikte önemli bir statüdür. Önceki yıllarda, parlamento muhabirleri duayenler olarak görülürdü. Genellikle erkek, emekliliği gelmiş, deneyimli ve sosyal çevresi geniş, adap erkan bilen kişilerden oluşurlardı. Mesleğe başlayan bir gazeteci, polis adliye muhabirliği ile başlar, basamakları yavaş yavaş tırmanır, yetenekli ve hırslıysa parlamento muhabirliğiyle son noktayı koyardı. Yıllar içinde toplumsal yapının ve kurumların dönüşmesiyle bu da dönüştü. Muhabirlik kurumu yerine köşe yazarlığının değeri yükseldi.

Bunun dönüm noktası, seksenli yıllarında ortasından itibaren Turgut Özal'ın basın-iktidar ilişkilerine getirdiği yenilikler oldu. Bunlardan en dikkat çekici olanı, Özal'ın kendisine yakın gördüğü bir köşe yazarını veya gazete yöneticisini arayarak, ona hükümetin icraatlarıyla ilgili istihbaratı bizzat vermesiydi. “Telefon gazeteciliği” olarak da adlandırılan bu gazetecilik pratiği, siyasi iktidarın medyayı güdüp yönlendirmesini amaçlıyordu. Aynı akredite kaynaklar gibi, akredite gazeteci/yazarlar ortaya çıkmıştı. Ülke gündemi bu gazeteciler ile siyasi kişilikler arasındaki muhaberatın neticesinde kamuoyuna yansıyordu. Gazetecilik etik ilkelerinden biri olan, haber kaynağı ile özel ilişkiler geliştirmeme, ondan çıkar sağlamama ilkesi yerle bir olmuş, ANAP'lı siyasetçiler gazeteci/yazarlarla içki masaları kurup, tatillere çıkmaya başlamışlardı.

Bu gelişmeler, muhabirliği ve gazeteciliğin alt tabakasında yer alan muhabirleri bir anlamda zedeledi. Bir tür “emekçilik” olan muhabirlik küçümsenmeye başlandı. Gündem üst kademelerce belirlenip oluşturulduğu için, muhabirler sadece rutin haberlerin takipçisi olmakla yetindiler. Bu gidişat, stajyer adı altında rutin haberlere gönderilen gazetecilik okulu öğrencisi veya mezunu kişilerin yıllarca ücretsiz ve kadro vaadiyle çalıştırılmasına sebep oldu. Araştırmacı gazetecilik de iktidar ile ilişkilerin bozulmasına sebep olacağından, medya patronunun çıkarlarını zedeleyebileceğinden ve de zaman, para ve emek gerektirdiğinden ortadan kalktığı için muhabirlik kurumu eski saygınlığını yitirdi.

Daha önce de bahsedildiği gibi, doğru ve isabetli soruyu sorabilmek, gazetecinin birikimli, cesur ve fikri takip özelliğine sahip olmasıyla mümkündür. Okul bilgisi bunu sağlayabilir. Son yıllarda özellikle iletişim fakültelerinden değil de, yabancı dil de öğreten ODTÜ, Boğaziçi, Bilkent gibi üniversitelerin kamu yönetimi, uluslararası ilişkiler, iktisat bölümlerinden mezun kişilerin medyada istihdam edilmesi, bir alanda derinlemesine bilgi sahibi olan ve hem yabancı dil bilip, hem de sınıfsal/sosyal statüsü görece yüksek olan kişilerin bu mesleğe daha uygun bulunmasıyla ilgilidir. Özellikle diploması muhabirliği, başbakanlık muhabirliği ve spor muhabirliği gibi alanlarda yabancı dil bilmek, protokol kurallarına aşına olmak önemli görülmektedir. İyi bir eğitim almış olmak da ayrıca önemlidir. Gazetecilik mesleğinin prestiji ve gazeteciye verdiği özgüven, ücretler düşük de olsa iyi eğitim görmüş ve üst sınıftan gençleri bu alana yönlendirmektedir.

3.2 Haber Kaynaklarının Sınıflandırılması

Haber kaynaklarının en temel sınıflandırması birincil el kaynaklar, ikinci el kaynaklardır. Birincil kaynaklar doğrudan haberi oluşturan olayın içinde olan kaynaklardır. İkincil el kaynaklarsa, olayın dolaylı olarak bilgisine sahip olanlardır. Örneğin bir olay yeri dedektifi

olayın birincil tanığı sayılır, çünkü olay yerini o görmüştür. O'nun tuttuğu raporu gören diğer yetkililer ikincil kaynak konumundadır. Tabii eğer cinayeti gören, o sırada silahın patlamasını duyan, polise bir şeyler olduğunu bildiren kişi de birincil kaynak sayılmalıdır. Bu cinayet olayında saydığımız kaynaklar dışındakiler ikincil kaynaktır. Diğer emniyet görevlileri, silahın ve kurşunun çözümlenmesini yapanlar, otopsiye girenler ve diğerleri...

Örneğin Dışişleri Bakanlığı'nın katıldığı diplomatik bir toplantıda bu toplantıya girmiş olanlar birincil haber kaynağıdır. Bu kaynaklar dışında, Dışişleri bünyesinden toplantıdan bilgili olanlarsa ikincil haber kaynakları olarak değerlendirilmelidir. İster birincil ister ikincil kaynaklardan söz edilsin, kaynaklar kişiler olabileceği gibi belgeler de olabilir. Bir anlaşmanın taslak metni, imzalanmış bir protokol, bir ses kaydı birincil belgeler/kaynak düzeyindedir. Söz konusu toplantıyla ilgili ortaya çıkan diğer tüm belgeler resmi olmadıkça ikincil kaynaklardır.

Dışişleri mensubu olan, ancak o toplantıya katılmadığı durumda bile birinci kaynak sayılması gereken yetkililer de bulunmaktadır. Örneğin Türkiye Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü, bu toplantıyla ilgili olarak kimliğinin de açıklanması koşuluyla bir gazeteciye açıklama yapmışsa, sözcünün kendisi de birincil kaynak düzeyine çıkar. Ancak ABD Düşünce ve Strateji Vakfı'nın bu toplantıyla ilgili açıkladığı bir rapor, ikincil kaynak düzeyindedir. Eğer bu rapor, toplantıya bizzat katılanların kendilerince hazırlanmışsa birincil kaynak niteliğini taşır. Gazetecilikte en istenen durum, birincil kaynaklar ve birincil belgelerdir. Ama haberlerin, hele önemli haberlerin büyük çoğunluğu ikincil kaynaklardan derlenmek durumundadır.

3.3 Haber Kaynaklarından Bilgi Alma

Gazeteci/muhabir her zaman birincil kaynaklara ulaşmaya çalışmalıdır. Ancak birincil kaynaklarda bile kaynağın kendisi bir insansa, haberin bir başka kaynakla onaylatılması en temel gazetecilik kuralıdır. Özellikle büyütülmesi beklenen haberlerde bu zorunluluk büyük önem taşır. Kaynak bir belgeyse, bu belgenin özgünlüğünün de onaylatılmasında yarar vardır. Haberin ikinci bir kaynak tarafından doğrulanması, gazetecinin kendisine haberin doğruluğu açısından özgüven verir. Gazeteci böyle bir durumda, “yönlendirme” (desenformasyon) operasyonu içinde olmadığını anlayacaktır.

Ancak şurası vurgulanmalıdır ki, gazeteci/kaynak ilişkisi bir kerelik bir ilişki değildir. Bir gazetecinin belli bir kurumda kendisine her zaman doğruyu söylediği deneyimle kanıtlanmış bir kaynağı varsa ve haberin başka kaynaklarca öğrenilmesi, haberi tehlikeye sokacaksa, gazeteciler o kaynağa güvenerek bile haberlerini yazıp üstlerine teslim etmeyi yeğleyebilirler.

Gazeteciler ders kitabı gazeteciliğinde, belgelere erişirken dürüst olurlar, yalan söylemezler. Bu ilkelerin çiğnenmesi durumunun olduğu durumlar da söz konusudur. Kanımca, haberin kamusal önemi çerçevesinde, gazetecinin dürüstlük ve doğruluk kuralına uymadığı durumlar olabilir. Bir belge, Başbakan'ın vergi kaçırdığını doğruluyorsa, o belgeye yalan söyleyerek ulaşılması durumunda bile, haber haberdır. Gazeteci belgeye erişirkenki yalanının veya dürüst olmayan davranışının bedelini ödemeyi hapse girmek veya idam edilmek bahasına göze almış olabilir. TGC sorumluluk bildiğinden: “Bilgi-Belge: Doğrudan kamu yararı olmadıkça,

sahibinin izni dışında belge, fotoğraf, ses yahut görüntü alınmamalıdır. Kamu yararı söz konusu olduğunda dahi, yukarıdakilerin başka hiçbir şekilde elde edilmeyeceğine kesin kanaat getirilmiş olması gerekir.”

Gazeteciler ders kitabı gazeteciliğinde, belgelere erişirken dürüst olurlar, yalan söylemezler. Bu ilkelerin çiğnenmesi durumunun olduğu durumlar da söz konusudur. Kanımca, haberin kamusal önemi çerçevesinde, gazetecinin dürüstlük ve doğruluk kuralına uymadığı durumlar olabilir. Bir belge, Başbakan’ın vergi kaçırdığını doğruluyorsa, o belgeye yalan söyleyerek ulaşılabileceği durumda bile, haber haberdır. Gazeteci belgeye erişirkenki yalanının veya dürüst olmayan davranışının bedelini ödemeyi hapse girmek, idam edilmek veya mesleğinden atılmak riskini göze almış olabilir. Burada kamu yararının şiddeti önemli bir ayrım noktasıdır. Bir başbakanın vergi kaçakçısı olduğunu ortaya çıkartmak kamu yararı açısından çok etkili bir durumdur. Oysa bir başbakanın özel hayatıyla ilgili bir konu için kamu yararı gerekçesi öne sürülemez.

Gazetecilerle ilişkili olan her kaynak, ilişkisine ne kadar güvenirse güvensin, sözlerine dikkat etmeli, masasında “üst düzey gizli dosyalarla” gazeteciyi asla başbaşa bırakmamalıdır. Mümkünse böyle durumlarda tuvalete bile gitmemelidir. Çünkü böylesi durumlar gazeteci açısından, “Özellikle mi odada tek başıma bırakıldım? Yoksa buralarda bir belge mi var?” sorusunu kendine sormasına yol açar.

Gazetecinin uyması gereken kurallar

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti’nin ilkelerine göre, gazeteci, kendi çabasıyla elde etmedikçe, bir kaynağın verdiği bilgi veya belgenin yayınlanma tarihi konusundaki isteğe uymalıdır. Gazeteci, röportaj, haber, yorum veya görüntü, yayın şekli ne olursa olsun, hazırlığını yayın organındaki sorumlular dışında, kaynağı da dahil kimseye denetletmekle yükümlü değildir. Genel bir kural olarak, gazeteci, açıklanmaması kaydıyla (off the record) verilen bilgiyi ve bağlamda sarfedilen sözleri yayınlamamalıdır.

Gazetecilere verilen ambargolu haberlerde verilen kurallara uyulmalıdır. Ambargolu haber, kaynağı tarafından tüm gazetecilere dağıtılmasına karşın, izin verilen tarihe kadar haberleştirilmemesi gereken haberdır. Örneğin Birleşmiş Milletler’in çeşitli örgütleri raporlarını her ülkenin dilinde tüm medyaya dağıtmakta ancak örgütün merkezinde yapılacak basın toplantısına kadar yayımlanmamasını istemektedirler. Bu kurallara uyulması gerekir. Kurala uymayıp yapılan haber “atlatma haber” sayılmaz.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ve etik kurallar
Eski AİHM Yargıcı Rıza Türmen'in Milliyet Gazetesi'ndeki (8 Mart 2014) makalesinden

...

AİHM kararları bu soruya ışık tutmak bakımından yararlı olabilir. AİHM kararlarında yer alan bu konu ile ilgili temel ilkeleri şöyle özetleyebiliriz:

* Demokratik toplumlarda basın çok önemli bir göreve sahiptir ve toplumu ilgilendiren konularda bilgi vermekle yükümlüdür. Halkın ise bilgi alma hakkı vardır.

* Basın özgürlüğü belirli bir ölçüde abartmayı hatta tahriki de içerir.

* Kamu çıkarını ilgilendiren konularda bu özgürlüğün sınırlandırılması ancak çok istisnai olarak kabul edilebilir.

* Siyasetçilerin eleştirilmesinin sınırları normal bir bireye kıyasla daha geniştir.

Radio Twist / Slovakya davasında çok dinlenen bir radyo istasyonunda (Radio Twist), Başbakan Yardımcısı ve Maliye Bakanı Bay K ile Adalet Bakanı Yardımcısı Bay D arasında geçen bir telefon konuşmasının yayınlanması söz konusu. Telefon konuşması yasal olmayan yollardan elde edilmiştir. Radyo Twist bunu bilmektedir. Her iki politikacı da koalisyon ortağı Slovak Ulusal Partisi üyesidir. Konuşmanın konusu devlet tarafından kontrol edilen büyük sigorta şirketi yönetim kurulu üyelerinin Slovak Ulusal Partisi'ne yakın polisler tarafından binadan dışarı atılması ve yerlerine Slovak Ulusal Partisi'ne mensup kişilerin getirilmesi. Telefon konuşmasından, her iki politikacının da bu işin içinde oldukları içinde oldukları anlaşılmakta. Bay D sonradan Anayasa Mahkemesi üyesi olur.

Konuşmanın yayınlanmasından sonra Bay D, Radyo Twist'e dava açar. Telefon konuşmasının hukuka aykırı bir biçimde elde edildiğini, Radyo Twist'in bu konuşmayı yayınlamakla kişilik haklarını ihlal ettiğini ileri sürer. Slovak yargısı Bay D'yi haklı bulur ve Radyo Twist'i 2600 euro tazminata ve yazılı özür dilemeye mahkum eder. Radyo Twist bu karara karşı AİHM'ye başvurarak haber verme hakkının ve dolayısıyla ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürer. AİHM'ye verdiği savunmada Slovak Hükümeti, ses kaydının hukuka aykırı olduğunu iletişimin ve özel yaşamın gizliliğini ihlal ettiğini, gazetecilik ahlakına aykırı olduğunu belirtir.

AİHM kararında, konuşmanın yayınlanmasının özel yaşamı ihlal ettiği görüşünü reddeder. Siyasal nitelik taşıyan iki politikacı arasındaki konuşmanın özel yaşama girmediğini söyler. İkinci olarak AİHM, devlete ait kuruluşların işletilmesi ve özelleştirilmesinin kamuoyunu ilgilendiren bir konu olduğunu belirtir.

Üçüncü olarak AİHM, mahkeme kararlarının temelini oluşturan telefon konuşmasının hukuka aykırı bir biçimde elde edilmesi üzerinde durur. Radyo Twist'in ses kaydından sorumlu olmadığını, ses kayıtlarının doğru olmayan ya da çarpıtılmış bir bilgi içermediğini dolayısıyla D'nin kişilik haklarının zarar görmediğini, D'nin sonradan Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmesinin de bunu doğruladığını belirtir. Radyo Twist'in başka bir kişinin hukuka aykırı bir biçimde elde ettiği ses kaydını yayınladığı için cezalandırıldığını, üçüncü bir kişi tarafından hukuka aykırı bir biçimde elde edilen bir konuşmayı yayımlamanın Radyo Twist'i Sözleşme'nin ifade özgürlüğüne ilişkin 10 maddesinin koruması dışında bırakmadığını ileri sürer.

Bu nedenlerle, Radyo Twist'e verilen cezanın demokratik bir toplumun gerekleriyle bağdaşmadığı ve Sözleşme'nin 10 maddesinin ihlal edildiği sonucuna varır.

Bladet Tromso/Norveç (20.05.1999) kararında da, hükümetin kurduğu bir komisyon tarafından yazılan bir gizli raporun gazetede yayınlanması söz konusu. Norveçli balıkçılar bu raporun yayımlanmasıyla kişilik haklarının ihlal edildiğini ileri sürerler ve gazete mahkûm olur. AİHM bu kararında özellikle kamuoyunu ilgilendiren konulardan ifade özgürlüğünün daha geniş tutulması, sınırlandırılmaması gerektiği üzerinde durur ve toplumu ilgilendiren konularda halkın bilgilendirilmesindeki çıkarın balıkçıların kişilik haklarının korunmasından daha önemli olduğu sonucuna varır. Norveç mahkemesinin verdiği, gazeteyle ilgili mahkûmiyetin ifade özgürlüğünü ihlal ettiğine karar verir.

AİHM büyük bir şirketin yönetiminin kamuoyunu ilgilendiren bir konu olduğunu, bir kişinin gelirin açıklanmasının özel yaşama müdahale olarak görülemeyeceğini, belgelerin gizliliğini korumak gazetecilerin değil vergi makamlarının sorumluluğuna girdiğini, dolayısıyla gazetecilere uygulanan yaptırım ile demokratik bir toplumda basın özgürlüğünün korunması arasında orantı bulunmadığı gerekçeleriyle gazetecilerin ifade özgürlüğünün ihlal edildiği sonucuna varır.

Bu kararlardan anlaşılacağı gibi, AİHM bir denge gözetiyor. Bir yanda bireylerin özel yaşamları, kişilik hakları, öbür yanda halkın bilgi alma hakkını ve medyanın bilgi verme yükümlülüğünü içeren basın özgürlüğü. Hukuka aykırı elde edilmiş kayıtlar söz konusu olsa bile, kamuoyunu ilgilendiren bir konu olduğu takdirde AİHM dengeyi basın özgürlüğü lehinde kuruyor.

AİHM kararlarındaki bu unsurların son zamanlarda ortaya çıkan tapelerin öfkeyle değil soğukkanlılıkla ve hukuksal açıdan değerlendirilmesine katkıda bulunacağını düşünüyorum.

Av. Fikret İlkiz'in BiaNet'teki makalesinden (14 Mart 2016)

Bu kararlara en son AİHM'si 2. Dairesinin **Görmüş ve Diğerleri/ Türkiye** (Başvuru no.49085/07)19 Ocak 2016 tarihli Nokta Dergisi hakkındaki karar eklendi.

2007 yılına geri dönerek anımsayalım...

"Gene 2004: TSK 'Dost' STK'larla işbirliği arayışında" başlıklı haber, *Nokta Dergisi'nde* (5-11 Nisan 2007 sayı 23) yayımlanmıştı. Haber, Genelkurmay İstihbarat Başkanlığı'nın (Genelkurmay); silahlı kuvvetler hakkında basında çıkan "artı" (tarafdar) ya da "eksi" (karşıt) olarak gösterilen haber listesi ile TSK "lehine" ya da "aleyhine" olma kriterlerine göre sınıflandırılan köşe yazarları veya basında yazı yazarlar ile gazetecilerin yer aldığı 52 sayfalık 9 belgeden oluşan *andıç* adlı listeyi içeriyordu.

05.04.2007 tarihinde, "Genelkurmay İstihbarat Başkanlığı'na ait bir belgenin sızdırılması" olayı ile ilgili Askeri Savcılık, Türk Ceza Kanunu'nun 220.maddesinde düzenlenen "**Suç işlemek amacıyla örgüt kurma**" ve 336.maddesinde düzenlenen "**Yasaklanan Bilgileri Açıklama**" suçlarından soruşturma başlatmıştı. Askeri Savcılık talebi üzerine 10.04.2007 tarihinde Genelkurmay Başkanlığı Askeri Mahkemesi, *Nokta Dergisi* binasında arama yapılmasına, bilgisayarlarda, sabit belleklerde, CD'lerde ve diğer tüm benzeri malzemede bulunan kayıtlardan basılı ve dijital kopya çıkartılmasına karar vermişti. 13.04.2007'de saat 12.00'de *Nokta Dergisi* binasında arama başlatılmış ve gazetecilerin kullandığı 46 ayrı bilgisayarda yer alan verilerin tümünün kopyalanması işlemi 16 Nisan 2007 tarihi saat 05.00'e kadar sürmüştü. Daha sonra Nokta Dergisi gazetecileri hakkında bir ceza davası açılmadı.

Nokta Dergisi gazetecileri konuyu AİHM'sine taşıdı. Başvurucu gazeteciler ifade özgürlüğü haklarına yapılan ihlalden şikâyetçi oldular. Başvurucular, arama ve bilgisayarlardan kopyalama işlemi ile bazı belgelere el konulması için gerçekleştirilen "soruşturmaya konu tedbirlerin haber kaynaklarının gizliliği ilkesini ihlal ettiğini" ve bu tedbirlerin gazetecilik eylemlerine yönelik "bir yıldırma biçimi oluşturduğunu" ileri sürdüler.

AİHM'si Nokta dergisinde gerçekleştirilen arama ile basılı ve dijital verilere el konulmasını gazetecilerin ifade özgürlüğü haklarının kullanımına açıkça müdahale olarak kabul etti. Üstüne üstlük bu müdahaleyi tartışmasız

Mahkemeye göre bu tip bir müdahale "yasayla öngörölmüş" olabilir. Böyle bir müdahalenin "demokratik bir toplumda gerekli" olup olmadığını inceleyen AİHM'si ihlal kararında böyle bir müdahalenin demokratik toplumda zorunlu ve gerekli olup olmadığını değerlendirmiştir.

Hükümete göre, arama ve bilişim verilerine el konulmasının amacı "gizli bilgilerin yayılmasının önlenmesi" ve "ulusal güvenliğin" korunmasını amaçlamıştır. Ama AİHM'si söz konusu tedbirlerin, "ulusal güvenliği" korumaya yönelik olduğu konusunda ikna olmamıştır. Mahkemeye göre bu kavramın ölçülü bir şekilde uygulanması ve dar bir şekilde yorumlanması gerekir.

AİHM'si daha önce verdiği kararları da gözeterek bu davada, üç alanın söz konusu olduğunu gözlemlemiştir. Bunlar **gazetecilik kaynaklarının korunması, gizli bilgilerin yayılması ve gizli belge sızdırılanların korunmasıdır.**

...

Gazetecinin uyması gereken kurallar

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin ilkelerine göre, gazeteci, kendi çabasıyla elde etmedikçe, bir kaynağın verdiği bilgi veya belgenin yayınlanma tarihi konusundaki isteğe uymalıdır. Gazeteci, röportaj, haber, yorum veya görüntü, yayın şekli ne olursa olsun, hazırlığını yayın organındaki sorumlular dışında, kaynağı da dahil kimseye denetletirmekle yükümlü değildir. Genel bir kural olarak, gazeteci, açıklanmaması kaydıyla (off the record) verilen bilgiyi ve bağlamda sarfedilen sözleri yayınlamamalıdır.

Gazetecilere verilen ambargolu haberlerde verilen kurallara uyulmalıdır. Ambargolu haber, kaynağı tarafından tüm gazetecilere dağıtılmasına karşın, izin verilen tarihe kadar haberleştirilmemesi gereken haberdır. Örneğin Birleşmiş Milletler'in çeşitli örgütleri raporlarını her ülkenin dilinde tüm medyaya dağıtmakta ancak örgütün merkezinde yapılacak basın toplantısına kadar yayımlanmamasını istemektedirler. Bu kurallara uyulması gerekir. Kurala uymayıp yapılan haber "atlatma haber" sayılmaz.

Kaynağıyla gazeteci arasındaki ilişki güvene ve etik kurallara dayanmak durumundadır. Türkiye'deki uygulamada genellikle kaynakların aşağıdaki konuşma türleri içinde oldukları söylenebilir. .

1. Konuşmamak, bir başka deyişle "bilmiyorum" veya "bilgim yok", "yetkili değilim" ve benzeri yanıtlar. Bu durumda yapacak bir şey yoktur, bilgi verecek diğer kaynaklara yönelmek gerekir.
2. Anonim kalmak şartıyla bilgi vermek. Bu seçenekte kaynak, bilgiyi vermekte ancak kendisinin adının veya bilginin çıktığı bölümün yer almamasını istemektedir. Genellikle, emniyet yetkilileri, dışişleri yetkilileri, CHP kurmayları gibi genel atıflar böyle durumlarda yapılmaktadır. Benzeri atıflar arasında Batılı diplomatlar, BM kaynakları gibi atıflar da bulunmaktadır. Gazetelerde bu tür haberlerin oranının artmasının gazetelere olan güveni düşürdüğü ileri sürülmektedir. Ancak gazetelerde çıkan haberlerin büyük çoğunluğu böyledir. Gazeteciler ve muhabirler böylesi

durumlarda, kendilerine haberin kaynağının açıklanması baskıları altında bile, bu kaynakları açıklamama ilkelerini uygulamaya devam ederler.

3. Background/Arkaplan olarak yazılmasına izin vermek. Bazı kaynaklar, Dışişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü yetkilileri gibi genel atıfların bile yapılmasını istemeyebilirler. Bu durumda gazetecilerin arkaplan bilgisi olarak yazabileceklerini söylerler. Daha çok yabancı ülkelerde geçmişi olan, diplomat veya dışişleri yetkililerinin başvurduğu yöntemde, haberde atıf kullanılmaz. Gazetelerde “Edinilen bilgiye göre,” sözcüklerinin yer aldığı haberler bu türdür. Çoğu zaman bu tür haberler öyküleştirilerek, hiç bir kaynağa atıf yapılmadan yazılmaktadır.
4. Yazılmamak koşuluyla bilgi vermek. Bu durum gazetecinin kaynağıyla ilişkisine bağlıdır ve genel ilke kaynağın isteğine uymaktır. Ancak halkla ilişkiler kitaplarında da belirttiği gibi “Eğer bir bilginin basına sızmasını istemiyorsanız, o bilgiyi gazeteciye vermeyin” ilkesi geçerliken, bir kaynağın gazeteciye yazmamak koşuluyla bir bilgiyi vermesi ne anlama gelir? Burada iki olasılık bulunmaktadır. Birincisi, kaynağın iyi niyetle gerçekten gazeteciyle olan güven ilişkisi çerçevesinde bilginin yazılmaması istemesi durumudur. İkinci durumsa, haberin çıkmasını istemesi, ancak üstlerinden korunmak için yazılmaması kaydıyla bilgiyi vermesidir. Kaynak aslında haberin yayımlanmasını istemekte, ancak hiç bir koşulda sorumluluk altında olmamak veya yalanlamak seçeneğini elinde bulundurmak için bilgiyi vermektedir. Gazeteci, o kaynakla olan ilişkisinin geçmişi çerçevesinde doğru kararı verecektir. Örneğin bir haberi yazılmamak koşuluyla veren bir kaynak, o haber çıktıktan sonra muhabirle ilişkisini normal olarak sürdürüyorsa, ikinci seçenek geçerlidir.

Haberin doğrulanması

Gazeteci/muhabir her zaman birincil kaynaklara ulaşmaya çalışmalıdır. Ancak birincil kaynaklarda bile kaynağın kendisi bir insansa, haberin bir başka kaynakla onaylanması en temel gazetecilik kuralıdır. Özellikle büyütülmesi beklenen haberlerde bu zorunluluk büyük önem taşır. Kaynak bir belgeyse, bu belgenin özgünlüğünün de onaylanmasında yarar vardır. Haberin ikinci bir kaynak tarafından doğrulanması, gazetecinin kendisine haberin doğruluğu açısından özgüven verir. Gazeteci böyle bir durumda, “yönlendirme” (desenformasyon) operasyonu içinde olmadığını anlayacaktır.

3.4 Haber Toplamada Soru Sorma

Çoğumuz soru sormanın her insanda bulunan bir özellik olduğunu düşünürüz. Oysa her özellik gibi doğru ve etkili soru sorma ancak çalışarak ve öğrenerek gelişir. Gündelik iletişim üzerine yapılan araştırmalar, insanlar arasındaki iletişimde mesajın sadece yüzde 20 kadarının sözcüklerden yani sözel metinlerden, yüzde 80’inin postür, mimik ve jestlerden oluştuğunu gösterir. Bu nedenle soru sormada yüzyüze yöntemler tabii çok daha etkilidir, çünkü hem sözel hem bedensel iletişim geçerlidir.

Yüzyüze görüşmelerde, basın toplantılarında ve telefonda soru sormanın farklı yönleri vardır. Öncelikle ortak yönleri ele alalım. Herhangi bir soru sormanın başarılı olması için ön hazırlık

önemlidir. Çoğu bakanlık muhabirleri hep aynı alanları izledikleri için kendiliğinden bu konuda oldukça yüksek bilgi düzeyine sahip olurlar. Gene de doğru soru sormak için arşivlerin, daha önceki haberlerin, ilgili belge ve bilgilerin önceden incelenmesi şarttır. Önceden hazırlığı yapılmamış sorularla hedeflenen bilgiyi almak çok zordur.

3.4.1 Soru türleri

Açık uçlu / kapalı uçlu sorular

Soru türlerindeki en kaba ayırım açık uçlu sorularla kapalı uçlu sorular arasındadır. Açık uçlu sorular, karşı tarafa kendi duygularını, düşüncelerini açıklama şansını verir. Bu yönüyle çok önemlidir. Ancak açık uçlu sorular aynı zamanda, gazetecinin önem verdiği bir bilgiyi elde etmesine yardımcı olmayabilir. Çünkü, açık uçlu sorular kaynaklara kaçamak yapma fırsatını tanırlar. Açık uçlu sorulara örnekler:

- Rüşvet iddiaları konusunda ne düşünüyorsunuz?
- Hükümetle olan anlaşmazlık konusunda ne diyorsunuz?

Rusya'yla yaşadığımız anlaşmazlıklarla ilgili olarak hükümetin girişimleri konusunda bilgi alabilir miyim?

Kaynağın belli bir bilgiyi gizlemeye çalıştığı durumlarda, örnek olarak verilen açık uçlu sorulara son derece genel yanıtlar vererek, soruyu yanıtlamış gibi bir izlenim vermesi mümkün olabilir. Muhabir, bilgiye erişmede gerçekten istekliyse, kimi durumlarda açık uçlu sorular yerine doğrudan “Evet” veya “Hayır” seçeneklerine yönlendiren kapalı uçlu sorular sorması, hedefe ulaşmada daha doğru olacaktır. Yukarıdaki örneklerin kapalı soru formları şöyle olabilir:

- Rüşvet aldınız mı?
- Hükümetten çekilecek misiniz?
- Rusya'ya nota verdik mi?

Burada gazetecinin kaynağın özelliklerini de bilmesinde yarar vardır. Belli kaynaklar, kapalı uçlu sorularda aniden sinirlenerek son derece konuşkan olurlar. Örneğin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel bu tür kapalı sorulara verdiği tarihi yanıtlarla da anılır. Demirel, 1980'de Başbakanken, çıkışta kapalı uçlu soru soran bir muhabire yanıt olarak “Hazine 5 sente muhtaç”, “Petrol vardı da biz mi içtik?” gibi tarihe geçen yanıtlar vermiştir. Ancak yüzyüze görüşmelerde sürekli kapalı uçlu sorular sormak mümkün olmaz. Bu nedenle kapalı uçlu sorular yerinde ve belli bir noktada sorulmalıdır.

Açık uçlu soruların bir türü, Türk gazetecilik pratiğinde muhabirler tarafından “Çanak soru” olarak tanımlanır. Kaynak kendi amaçlarına uygun bir mesajı basına vermek istemektedir. Oysa kendisine sorulacak çok daha önemli sorular vardır. Tüm muhabirler, Bakanlık çıkışında yolunu keserek, önemli sorularını sormak isterken, muhabirlerden biri tam da Bakanın cevap

vermek istediği konuyla ilgili bir soru sorar. Bakanın yanıtı önceden hazırlanmıştır ve ballandıra ballandıra yanıt verir. Bu soru, “çanak” tutmadır.

Alt tondan/üst tondan sorular

Soru türleri açısından alt tondan (kimilerince alt perdeden) ve üst tondan sorular ayrımı yapılır. Alt tondan sorular kaynağı rahatsız etmeyen, belki de çanak türden sorularla başlayan, ancak görüşme ilerledikçe belli bir yöne doğru kaynağı sürükleyen sorulardır. Alt perde soruların daha çok açık uçlu sorular olabileceğini kabul etmek gerekir. Üst perde sorularsa kapalı uçlu sorulardan oluşur.

Dolaylı soru tekniği

Dolaylı soru, sorunun içinde başka bir sorunun yanıtının saklı olmasıdır.

Örneğin:

-- İran’la ulaşılan doğalgaz uzlaşmasına karşın İran’dan terörist grupların sızmasını nasıl karşılıyorsunuz?

Muhabir, teröristlerin sızmasını sorarken İran’la bir doğalgaz uzlaşmasına ulaşıldığını önkabul olarak sunup onay almaya çalışıyor.

-- Rusya’ya verilen notada, Balkanlarla ilgili unsurlar nelerdir?

Muhabir, Rusya’ya nota verilmiş olduğu bilgisini onaylatarak ek bilgiler almaya çalışıyor.

Ancak dolaylı soru tekniğinde dikkat edilmesi gereken nokta, bu tekniğin sadece yardımcı bir unsur olarak kullanılabilir olmasıdır. Çünkü kaynağın anlamayıp geçtiği durumlarda, yanlış bir bilgi onaylatılmış olabilir. Örneğin soru sorulan yetkilinin İran’la doğalgaz konusunda bir bilgisi yoksa, alınan yanıt yüzde yüz olarak bu durumun doğru olduğunu içermez. Örneğin kaynağımız, “Türkiye’yle İran terör konusunda işbirliği içinde olmaya karar vermişlerdir. Bu zaman alan bir süreçtir” dediği zaman, doğalgaz konusuyla ilgili bölümünü anlamadığı için duymazdan gelmiş olabilir.

Basın Toplantısında Soru Sorma

Basın toplantısında muhabirin soru sormasıyla, bir akademisyenin bilimsel bir toplantıda soru sorması veya bir dinleyicinin herhangi bir konferansda soru sorması açısından benzerlik bulunur. Hepsinde temel ilkeler aynıdır. Öncelikli isim ve bağlı bulunulan kurum açıklanır sonra soru sorulur. Eğer soru biraz karışıkça, önce durum özetlenir, sonra soru sorulur.

Örneğin: “Abdullah Yetkin, Zaman Gazetesi. Sayın XXX, açıklamanızda Milli Eğitim Bakanlığı’nın bütçesinde yüzde 10 kısıntı olduğunu belirtmişsiniz. Bu kısıntı ilköğretim okullarının depreme dayanıklı hale getirilmesi için gerekli yatırımlarla ilgili olarak da geçerli mi? Teşekkür ederim.” Eğer konu hem katılımcılar hem de açıksa, örneğin yapılan açıklamada sadece kısıntı üzerinde durulmuşsa, soru şöyle sorulmalıdır: Abdullah Yetkin, Zaman Gazetesi.

Sayın XXX, Yapılacak kısıntı ilköğretim okullarının depreme dayanıklı hale getirilmesi için gerekli yatırımlarla ilgili olarak da geçerli mi? Teşekkür ederim.”

Kalabalık ortamlarda soru sorarken, ayağa kalkılması ve özgüven yansıtan doğru postür (bedensel duruş) uygulanması gerekir. Gerek erkekler için gerekse de kadınlar için temel kurallar aynıdır.

Trafik kazası haberlerinde dikkat edilmesi gereken konularla ilgili olarak geçtiğimiz yıl önemli adımlar atılmış durumdadır. Hürriyet gazetesi okur temsilcisi Faruk Bildirici ve Anadolu Ajansının ortaklaşa yaptıkları bir çalışmayla, trafik kazası haberlerinde uyulması gereken kuralları 2017 yılının Eylül ayında oluşturmuş durumdadırlar. Sonradan katılanlarla birlikte şu kurumlar bu kurallara uymayı kabul etmişlerdir: (Alfabetik sırayla) AA, A Haber, Akşam, Birgün, CNN Türk, Cumhuriyet, Daily Sabah, DHA, Habertürk Gazetesi, Habertürk TV, Halk TV, Hürriyet, Hürriyet Daily News, Kanal D, Kanal 7, Milliyet, NTV, Posta, Sabah, Sözcü, Star, TRT, TV Net, Ülke TV, Vatan, Yeni Şafak.

4 Haber yazmada temel kurallar

Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nin lisans düzeyinde kazandırması gerekli bilgi, beceri ve yetkinlikler de gözönüne alınarak hazırlanan Gazetecilik Bölümü listesinde de haber toplama ve yazmayla ilgili çeşitli unsurlar bulunmaktadır.

Kutu 5: İLEF Gazetecilik Bölümü'nde kazandırılması hedeflenen beceri ve yetkinlikler

<p>Kavramsal/Uygulamalı bilgiler</p> <ul style="list-style-type: none">• Gazeteciliğin toplum içindeki rolü ve gazetecilik alanındaki gelişmeler üzerine derinliğine bir kavrayışa sahip• Belli bir aracın ya da farklı araçların üretim hedefleri ve kamu göz önüne alınarak, amaca uygun konuları, bakış açılarını bulmak ve bunları sorgulayabilmek• Medya örgütlerinin hedeflerini, finans ve piyasa koşullarını, örgütsel yapılarını ve süreçlerini bilmek• Bilgiyi ve haberi, sözcük, ses, imge gibi farklı bileşimler içinde sunabilmek <p>Beceriler düzeyinde (Kavramsal/Bilişsel)</p> <ul style="list-style-type: none">• Haber toplama tekniklerini ve araştırma yöntemlerini kullanarak bilgiye/habere hızla erişebilme• Asıl öneme sahip bilgiyi seçebilmek• Bilgiyi ve haberi gazeteciliğin gerektirdiği farklı tarzlarda yapılandırabilmek• Bilgiyi ve haberi uygun bir dille ve etkili bir gazetecilik biçimi içinde sunabilmek• Gazetecilik faaliyetini örgütleyebilmek ve planlayabilmek• Oluşturulan bilgi ve haberi farklı çoklu-ortam (görsel-işitsel-metinsel) platformları için üretebilmek <p>Yetkinlikler Düzeyi</p> <p>Bağımsız Çalışabilme ve Sorumluluk Alabilme Yetkinliği</p> <ul style="list-style-type: none">• Yaptığı işle ilgili hesap verebilmek• Kaynaklar, yaklaşım ve yapım/uygulama ile ilgili yapılan tercihleri açıklayabilmek ve bu seçimlerin sorumluluğunu üstlenebilmek• Bir ekip veya yayın kuruluşuyla işbirliği yapabilmek• Hak ve yükümlülüklerini bilmek ve çalışma koşullarını eleştirel olarak değerlendirebilmek <p>Öğrenme Yetkinliği</p> <ul style="list-style-type: none">• Medya kuruluşunun yapılarını ve üretim süreçlerini kavrayarak, onun strateji tercihlerini ve yayın politikasını değerlendirebilmek• Gazetecilik ürünlerinin sahip olması gereken niteliğe ilişkin açık bir fikre sahip olarak, ürünün niteliğine ilişkin standartlar temelinde kapsamlı ve eleştirel bir değerlendirme yapabilmek• Yaptığı işi karşılaştırmalı olarak değerlendirebilmek ve eleştiriye açık olmak• Gazetecilik işinin bir bileşeni olan habercilik teknolojisindeki değişimleri hızla kavrayabilmek <p>İletişim ve Sosyal Yetkinlik</p> <ul style="list-style-type: none">• Yaratıcı ve yeniliğe açık bir duruşla düşüncelerini ifade ederek inisiyatif alabilmek ve öngörülemez durumlara kendisi uyarlayabilmek• Çalışma koşulları ve süreçleriyle ilgili her türlü örgütlü mesleki dayanışmaya hazır olmak <p>Programa Özgü Yetkinlik</p> <ul style="list-style-type: none">• Asıl öneme sahip bilgiyi belirli ilkeler temelinde ve aracın gereklerine uygun doğrultuda seçerek yorumlamak, çözümlmek ve kamusal tartışmaya dahil edebilmek.• Yeni medya teknolojilerinin olanaklarını kullanarak, yeni gazetecilik türlerinde ve alanlarında bu olanaklarla habercilik etkinliğini gerçekleştirebilmek• Gazetecilik alanında hak ve yükümlülüklerini bilerek çalışma koşullarını eleştirel olarak değerlendirebilmek• Toplumsal sorumluluk ve kamu hizmeti anlayışı zemininde etkili bir gazetecilik biçimi geliştirerek üretim sürecinde yer almak

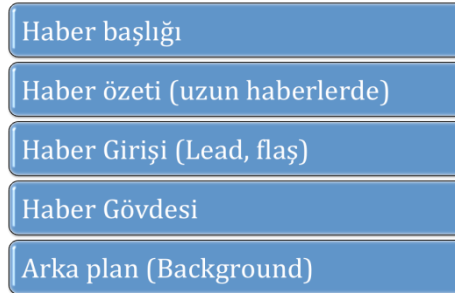
Gazetecilik programına ilişkin özgü yetkinlikler arasında şunlar bulunmaktadır:

- Asıl öneme sahip bilgiyi belirli ilkeler temelinde ve aracın gereklerine uygun doğrultuda seçerek yorumlamak, çözümlmek ve kamusal tartışmaya dahil edebilmek.

- Yeni medya teknolojilerinin olanaklarını kullanarak, yeni gazetecilik türlerinde ve alanlarında bu olanaklarla habercilik etkinliğini gerçekleştirebilmek
- Gazetecilik alanında hak ve yükümlülüklerini bilerek çalışma koşullarını eleştirel olarak değerlendirebilmek
- Toplumsal sorumluluk ve kamu hizmeti anlayışı zemininde etkili bir gazetecilik biçimi geliştirerek üretim sürecinde yer almak

Haber yazımında asıl güçlük belli bilgiler bütünü içinde, önemli olan unsuru yakalayabilmesidir. Yukarıdaki yorumlamak yetkinliği, bilginin önemli olup olmamasının yorumlanmasıdır. Kamusal tartışmaya dahil edebilmekle ilgili ilke de haber akışları sürecindeki unurları ve buna yeni eklenebilecek unsurları içerir. Eğer iki yıl Milli Eğitim muhabirliği yaparsanız, hem kendi gazetenizin hem de rakip gazetelerin bu alanda neyi haber yaptıklarını, hangi haberi büyüttüklerini öğrenmiş olursunuz. Bu süreci yaşamış bir gazeteci açısından Bakan'ın yaptığı basın toplantısında verdiği bilgiler arasından “medya dünyası” açısından çekici olanı anlayacaktır. Deneyimli muhabirimiz, sadece Milli Eğitim haberlerini değil, her gün gazeteye gelen gazete takımlarının tamamını gözden geçirmekte ve seçtiği haberleri okumaktadır. Dolayısıyla, milli eğitimle ilgili olmayan siyasal gelişmeleri de bilmektedir. Sonuç olarak, Bakan, eğitim dışında da önemli bir açıklama yaptıysa onu farkeder. Göreve yeni başlayan muhabirlerin çektiği asıl sıkıntı buradadır.

Şekil 5: Haberin bölümleri

Haberciliğin formülü olarak yaygınlaşan 5N1K kuralına göre haber şu soruların yanıtıdır:

Ne oldu? Nerede? Ne zaman? Neden? Nasıl? Kim(ler) olayın içinde?

En azından olay haberciliğinin en rutin halinde bir haberin hangi sorulara yanıt vermesi gerektiğini içerdiği için 5N1K öğretici bir kural olarak işlev görür. Bu kurala göre mükemmel bir haber örneği verelim:

“Hayriye Akbaş, eşi Dursun Akbaş’ı başka bir kadınla görünce, mutfak bıçağını kocasının karnına saplayarak dün akşam saatlerinde yaraladı.”

5N1K kuralına uygun mükemmel haberimiz gibi olsaydı, gazetelerin ve tüm haberlerin en fazla iki cümlede bitmesi gerekirdi. Oysa pek az haber yukarıdaki kadar kısadır. Bunun bir nedeni, yukarıdaki türden bir cümlenin okuyucularda başka başka soruları kafasına getirmesidir. Dahası 5N1K haberi tüm unsurlarıyla kapsayamamaktadır. Örneğin Dursun Akbaş'a yaralandıktan sonra ne oldu? Hayriye Akbaş bir kadınla nerede gördü? Dursun Akbaş, karısına ne dedi? Olaydan önce bir tartışma yaşandı mı? Bu bilgileri bize kim verdi? Görgü tanığı mı olduk yoksa bir yetkili mi bize söyledi? Hangi kadınla gördü? Sokakta mı gördü, başkalarının dedikodusu nedeniyle mi saldırdı? Bu yetkili doğru bilgi verdi mi? Benzeri soruları çoğaltmak mümkündür. Biz bu bilgileri Hayriye Akbaş'ın karakoldaki ifadesinden mi öğrendik? Yoksa çocukları mı bir muhabire anlattı?

5N1K ilkesi gereğince yukarıda okuyucunun sorduğu tüm soruların bilgisine sahip olduğumuzu düşünelim, tüm bunları haber olarak yazarken neresinden yazmaya başlayacağız? Haberin bölümleri olarak tanımlamamız gereken haber biçiminin unsurlarını burada vermekte yarar var.

Başlık: Haberin haber yapan unsurun konduğu kısa cümledir. Bir kural olarak, muhabirin başlığı 8-9 kelimeyi geçmemelidir. Bu başlık, medyanın haberi yerleştirmesi aşamasında değişebilir. Muhabirin yazdığı başlıklar, sayfa sekreterlerince punto boyutları değiştirilecek, sayfadaki yere göre sözcükler de değiştirilerek konacaktır.

Haber spotu (özet): Uzun ve ayrıntılı haberlerde önemli görülen unsurların birer cümleyle özetlendiği spotlara denir.

Şekil 6: Başlık ve haber spotu örneği

THE WALL STREET JOURNAL.
TÜRKİYE 10 Nisan 2013, Çarşamba, 19:48 TSI
Ana Sayfa Dünya İş Dünyası Türkiye Ekonomi Piyasalar Teknoloji Yönetim Realtime Türkiye WSJ Europe
Updated 10 Nisan 2013, 19:48 TSI
Socar ve Tamince Star Medya Grubu için masaya oturdu
Rixos'ların ve Star Medya Grubu'nun ortağı Fettah Tamince, The Wall Street Journal Türkiye'ye "Socar ile Star Medya Grubu'nun satışı için görüşüyoruz" dedi
spot

Haber başlığı büyük önem taşır. İlgi çekici bir başlık sıradan bir haberi okutabileceği gibi, sönük bir başlık, ilgi çekici bir haberin okuyucu tarafından atlanmasına sebep olabilir. Bu sebeple, bazı büyük yayın organlarında, haberlere başlık bulmak veya onları düzeltmekle görevli redaktörler vardır. Özellikle spor medyasında başlıklar birbiriyle yarış halindedir. Önemli bir maçın ardından (mesela milli maç, derbi) atılacak çarpıcı, dil oyunlarına dayanan bir başlık, rakip yayın organını geçmeyi sağlar. Gazetelerin bayiiilerde sergilendiği de hatırd tutulursa, cazip bir başlık o değil de şu gazeteyi satın aldırılmayı sağlayabilir. Belki de profesyoneller böyle olduğuna inanır.

Başlıklar haber içeriğinden tamamen farklı, ajite edici olabilirler. Bundan kaçınılması gerekir. Örneğin, “Karısıyla bastığı erkeği dördüncü kattan attı” başlıklı haberin tamamını okuduğunuzda, eve habersiz gelen kocanın, karısını bir erkekle salonda otururken gördüğünü anlarsınız. Oysa, “basmak” fiili, halk arasında cinsel ilişki halinde yakalanmak anlamına gelmektedir. Bu haber başlığı evde oturan kadın ve erkeği zan altında bırakmaktadır. Ama aynı zamanda haberin daha çok ilgi çekmesini sağlamaktadır. Bu yanlıştır.

Başlıkların oluşturulmasında kurallar şunlardır:

- Başlık, girişin özünü yani en önemli unsurunu içerir.
- Başlıkla yüklemli olarak oluşturulursa daha etkili ve dinamik olur. Örneğin Şekil 7’deki başlık şöyle verilse oldukça güçsüz dururdu: Socar ve Tamince Star Medya Grubu için masada. Bir başka güçsüz başlık örneği: SPK’dan yeni yönetmelik. Oysa, “SPK yeni yönetmelik hazırlıyor” başlığı daha etkilidir.
- Olabildiğince kısa tutulmalıdır, yukarıda da belirtildiği gibi 7-8 sözcüğü geçmemelidir.
- Başlıklar cümle gibi yazılır. İlk sözcüğün ilk harfi büyük diğerleri küçüktür. Yukarıdaki örnekte özel isim olan Tamince Star Medya Grubu dışında hepsi küçük harftir. Cümle sonuna nokta işareti konmaz.
- Başlıklarda sıfat ve klişe kullanımından kaçınılır. Örneğin, trafik canavarı, katil yol, yola can feda, acı bilanço gibi klişe sıfatlar kullanılmamalıdır.
- Sahiplenici olmamalıdır. Galatasarayımız, Milli takımımız, Valimiz, Kaymakamımız gibi kullanımlar sahiplenme ve onaylama izlenimi yaratır.

Haber Girişi: Haber girişi asıl önemli olan unsurun bulunduğu bölümdür. Giriş bölümü Türkiye’de “Flaş” olarak tanımlanmaktadır. İngilizce konuşulan ülkelerde “Lead” olarak tanımlanır. Burada mutlaka yer alması gereken unsurun yanında ne zaman, nerede, nasıl, niçin, kim sorularının yanıtlarının bazılarının olması gerekir. Burada temel ilke en yukarı çekilecek ana unsurdan başlayarak, adım adım ayrıntılara doğru gitmektir. Yani giriş okuyucuya haberde neyi bulacağını gösteren bazı unsurları içermelidir.

Haber girişinin nasıl olması gerektiğine ilişkin, farklı ortamlarda farklı uygulamalar yer almaktadır. Örneğin haberin nereden geldiği, bir başka deyişle “mahreç” (köken) mutlaka konmalıdır. Köken haberin yapıldığı yeri belirtir. Erzurum’daki bir olayı telefonda alarak yazan bir muhabir, köken olarak yazdığı yeri koymalıdır. Bununla birlikte eğer kurumun Erzurumdaki muhabiri, haberi İstanbul’daki arkadaşına telefonla geçiyorsa, köken olarak Erzurum konur.

Ankara’daki trafik kazasında 21 kişi öldü

Ankara – Xxx xxx (devam)

Kimi uygulamalarda haberin nereden alındığı da kökenin yanına eklenir.

Eğer bir haber, bir başka kurumdan veya haber ajansından alınmışsa, hangi kurum olduğunu vermek gerekir. Bunu yapabilmek için de o ajansla sözleşme imzalanmış olması gerekir.

Olay gazeteciliğinde zaman unsurunun girişte verilmesi gerekir. Zaman unsurunun nasıl verileceği de haberin hangi ortamda yayımlanacağıyla ilgilidir. Örneğin yukarıdaki haber başlığı ve girişinin internet ortamında yayımlanmasında çoğunlukla şu yöntem uygulanmaktadır:

Ankara'da trafik kazasında 21 kişi öldü

Ankara – Atatürk Bulvarı üzerinde bugün iki otomobil çarpıştıktan sonra, araçlardan birinin yoldan çıkarak karşıdan karşıya geçmeyi bekleyen insanları ezmesi sonucu 21 kişi öldü, 34 kişi yaralandı.

Söz konusu örnek haberin en yukarısında tarih yer almaktadır. İnternet sitelerinde tarih, çoğunlukla yazılım tarafından otomatik olarak atılabilir. Böyle bir durumda haberin olduğu zamanı dün, bugün, geçtiğimiz Perşembe günü, gibi yazmak mümkündür. Çünkü okuyucu tam tarihi yukarıda otomatik olarak atılan tarih bölümünden anlayabilir. Aynı haberi kağıt gazete için yazdığımızda mutlaka “dün” demek zorundasınız. Çünkü gazete bir sonraki gün dağıtıldığında okuyucu açısından “dün” olacaktır. Dersin sınavında ve bundan sonraki tüm haber uygulamalarında kağıt gazete için yazıldığı varsayılacaktır. Bu nedenle, elimizdeki ajans haberi veya ham bilgi tutanağı “bugün” diyorsa, haber yazılırken “dün” olur. Tüm zamanlarda kağıt gazetenin bir sonraki gün okuyucuya ulaşacağı unutulmamalıdır.

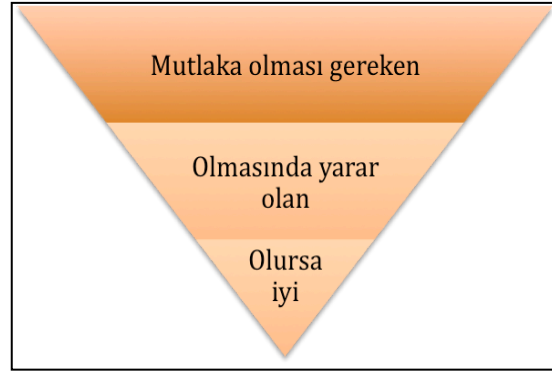
Haber gövdesi: Haberin gövdesi başlık ve giriş paragrafından sonra gelen cümleler ve paragraflardır. Gövde, başlık ve girişte yer alan unsurları ayrıntılandıran, açıklayan, anlatan paragraflarla başlar. Bununla birlikte arkaplan bilgisiyle haber gövdesinin birbirine örülmesi de mümkündür. Haber gövdesi, girişte yer almayan unsurları ve/veya bu unsurlar hakkındaki daha ayrıntılı bilgileri içerir. Örneğin ölü ve yaralıların isimleri, kazaya karışan araçlarla ilgili bilgiler, kazanın nasıl olduğu, hız sınırları, kazanın olduğu yerle ilgili ek bilgiler haberin gövdesinde verilir.

Arkaplan: İzleyicinin, haberleştirilen olayın çeşitli boyutlarını daha iyi anlamlandırabilmesi için kullanılan ek bilgilerdir. Bu ek bilgiler çok çeşitli biçimlerde olabilir. Örneğin kaza haberlerinde, daha önce söz konusu kaza yerinde olan önceki kazalar arkaplan olarak verilebilir. Tren kazaları açısından da durum böyledir. Ülkede kaç tren kazası olmuş, hangi hatlarda olmuş, kaç kişi ölmüş, hangi yıllarda olmuş gibi bilgiler arkaplan bilgileridir. Arkaplan, bir haberin arasında veya sonunda bir veya bir kaç paragraf olabileceği gibi, eğer haber gazete tarafından büyütülecekse (daha fazla yer ayrılacaksa anlamına gelir), arkaplan haberi olarak ayrıca haberleştirilebilir. Örneğin 120 kişinin öldüğü bir tren kazasıyla ilgili

haberinin yanına Dünya'daki ve Türkiye'deki büyük tren kazalarının haberi konabilir. Arkaplanda kaza, cinayet, yaralama istatistikleri gibi sayılar verilecekse son olayın da katılması gerekir. Biz haberi yazana kadar Ankara'da 182 kişi bir yerden atlayarak intihar etmişse, bugüne kadar 183 kişinin aynı yerde intihar ettiğini yazarız. Son intiharı da arkaplan istatistiğine ekleriz.

Haberin yapılandırılması ve haber bölümlerine konmasına yardımcı olmak üzere geliştirilmiş modellerden biri piramitler üzerine kurulmuştur. Olay gazeteciliğinden genel olarak uygulanabilecek olan model, ters piramit modelidir. Bu modele göre bir haberde mutlaka verilmesi gereken bilgiler haberin başlığı ve girişinde olmalıdır. Verilmesinde yarar olan diğer bilgiler haberin gövdesinde verilir. Olsa da olur, olmasa da diyeceğimiz türden bilgilerse en aşağıda verilir.

Şekil 7: Olay gazeteciliğinde ters piramit modeli

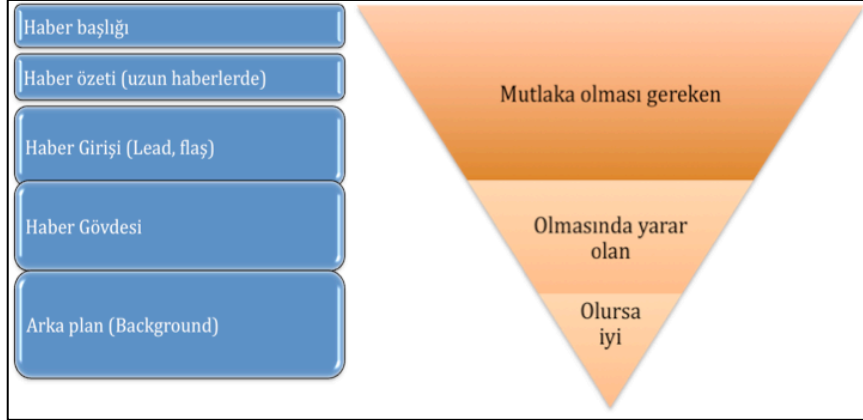
Bu modelin telgraf dönemi gazeteciliğinden kalmak bir model olduğunu vurgulayalım. Telgrafla haberin geçildiği dönemlerde, iletişim kanalı sık sık kopardı. Bu kopuş kimi zaman günler boyunca sürebilirdi. Merkezine başka türlü erişemeyecek olan gazeteciler, haberin en önemli ve mutlaka verilmesi gereken bilgilerini en başa koyarlardı, görece olarak daha az önemli bilgileri haberin aşağısına koyarlardı. Böylece, iletişim kanalı kesildiğinde bile, haberin en önemli bilgileri merkeze ulaşabilirdi. Bütünüyle ulaştığı durumlarda bile, o zamanın teknolojsi bilgisayarlardaki gibi "kes, yapıştır" işlemine uygun olmadığı için, haberin en altındaki bölüm sayfada yer olmadığından çıkarılabildi.

Her ne kadar günümüzde bilgisayarlar bu işlemleri hızlandırmış olsa da ters piramit modeli olay gazeteciliğinin klasik modeli olarak oturmuş durumdadır. En önemli bilgileri en yukarıya koyma ilkesinin bir başka nedeni de okurun ilgisini çekeceği düşünülen unsuru başlığa ve haber girişine almak ve böylece okuru okumaya davet etmektir. İlgi duymayanlarsa başlığı ve girişi okuduktan sonra haberin gerisinde ne olduğunu kestirip, haberi okumamayı seçebilirler.

Haberin bölümleriyle ters piramiti yan yana koyduğumuzda, her haber bölümünün önemi daha iyi anlaşılabilir. Haber başlığı ve uzun haberlerde haber özeti ve haberin girişi mutlaka olması gereken bilgileri içermelidir. Bunlar en azından Ne? Ne zaman? Kim(ler)? Sorularının yanıtlarını içermelidir. Haberinin çeşitli ayrıntıları ve kapsayıcı boyutları haberin gövde

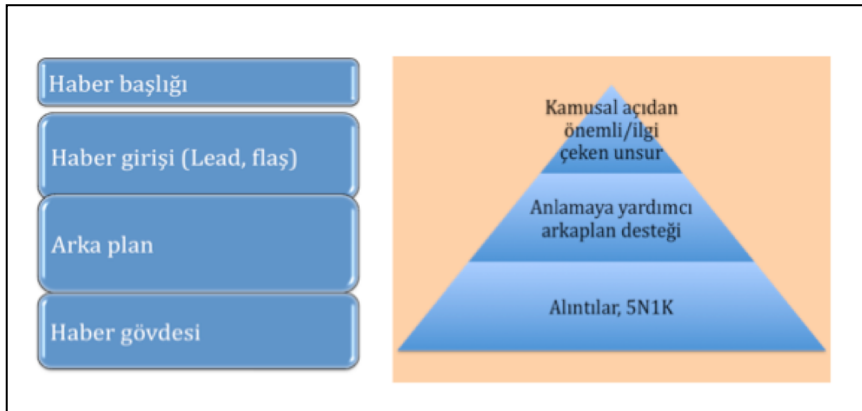
bölümünde verilebilir. Bu modele göre haberde en az yer tutan ve en aşağıdaki kesim arkaplan bilgisi olmaktadır.

Şekil 8: Haberın bölümleri ve ters piramit ilişkisi

Model, durum gazeteciliği ve kimi olay gazeteciliği örneklerinde ters piramit modelinden farklı olabilir. Daha çok durum gazeteciliğinde geçerli olan düz piramit modelinde ilgi çekici bir unsur yukarıda verilir ama bu bölüm kısa tutulabilir. Haberın alıntılarının, başkalarının yorumlarının ele alındığı bölümüyse en aşağıda verilir. Örneğin Cumhuriyetin Kızı başlıklı haberde, anlatılan kişinin, yazarın annesi olduğunu en aşağıdaki paragraflara doğru öğreniyoruz.

Şekil 9: Haberın bölümleri ve düz piramit ilişkisi

4.1 Haber yazım kuralları

Haber yazmada dikkat edilecek unsurlardan en önemlileri şunlardır:

- Anlaşılabilirlik: Anlaşılabilirlik özellikle cümle uzunluklarının dengelenmesi ve diğer yazım kurallarına uyum gerektirir.

- Açıklık: Özellikle seçilen sözcüklerin anlaşılır olması önemlidir. Bunun yanında olayın oluş biçimi açıklık taşımalıdır.
- Aslına sadıklık: Olgular değiştirilmemelidir.
- Kesinlik: “PKK’nin 125 küçükbaş, 34 büyükbaş hayvanı itlaf ettikten sonra belirlenemeyen sayıda çobanı da kaçırdığı bildirildi” gibi bir zamanlar sıkça rastlanan haberlerde küçükbaş ve büyükbaş hayvanların sayısının tamı tamına verildiği, ancak kaçırılan insan sayısının verilmemesi, önemli bir eksikliklerdir.
- Kapsayıcılık: Olabildiğince haberin tüm boyutlarının kapsanmasında yarar vardır. Bu ayrıntılar haberin gövdesinde kullanılabilir.
- Tutarlılık: “Murat 124 içindeki dokuz kişiden, ikisinin çarpışma sonrasında camdan fırlayarak yola savrulduğu öğrenildi”, cümlesinde bir Serçe’nin içine yedi kişinin sığması mümkün olmadığından bir yanlışlık olduğu anlaşılabilir. Başka bir olasılık beş kişinin arabanın içinde iki kişinin bagajda veya tavan bagajında yolculuk etmesi durumu söz konusu olabilir. Bilgilerdeki tutarsızlık, yeni olguların ortaya çıkarılmasına yardımcı olabilir. Örneğin dokuz kişinin kaçının arka bagajda, kaçının üst bagajda olduğunu öğrenmiş olabiliriz.

Haber cümleleri çok uzun olmamalıdır. Uzun cümleler okurun dikkatini dağıtır, yazım yanlışlarının yapılmasını kolaylaştırır. İletişim Fakültesi’nin Türk Dili hocalarından emekli öğretim üyesi Emin Özdemir, böyle cümlelere yığma cümle derdi. Türk Dilinin değerli ustalarından Ömer Asım Aksoy da nokta koymanın dilde en büyük yeteneklerden biri olduğunu söyler. Uzun cümlelerden kaçınırken, çok kısa cümlelerden de kaçınılmalıdır. Çok kısa cümleler okurda pinpon topu etkisi yaratır. Dikkat dağılır, okuma zorlaşır. Hedef ne çok kısa ne çok uzun olmayan dengeli cümleler kurmak olmalıdır. Bunu anlamamanın kolay bir yolu, yazılan cümlelerin sesli olarak okunmasıdır. Uzun cümleleri okurken nefes alma ihtiyacı duyarsınız. Başlangıçta bu yöntemi uygulayabilirsiniz.

Kutu 6: Haber yazımında kaçınılması gereken yığma cümle

“Ağrı kent merkezine 15 kilometre uzaklıkta olan merkez köylerinden Otlubayır Köyü’nün korucusu Nihat Aslan’la, Muhtar Vehbi Aksoy, oğlu Ozan Aksoy ve yeğenleri Bahit Aksoy, Sinan Aksoy ve Serkan Aksoy bugün öğlen saatlerinde köy meydanında karşılaştıktan sonra tartışırken, korucu Aslan Kalaşnikof silahıyla Vehbi Aksoy, Ozan, Sinan, Serkan ve Bahit Aksoy’u vurarak öldürdükten sonra silahıyla birlikte Jandarma’ya teslim oldu.”

Yukarıdaki kutucuktaki haberde 5N1K ilkesinin gerektirdiği her şey var. Ama cümleyi okumaya başlayınca dağılıyorsunuz. Kim kimin akrabası, kim kimi vurdu gibi unsurlar birbirine karışıyor. Böyle bir cümleyi okuyucular da sonuna kadar okumayacaklardır. Aşağıdaki kutucukta da pinpon topu etkisine bir örnek verilmiştir. Bu tür fazla kısa cümleciklerin arka arkaya gelmesi de okumayı zorlaştırır. Okuyucular bir süre sonra bu kısa cümlelerden sıkılır ve haberi okumayı bırakabilir.

Kutu 7: Haber yazmada kaçınılması gereken pinpon etkisi

“Köy meydanında kavga çıktı. Korucu silahını ateşledi. Muhtar ve dört akrabası vuruldu. Olay köy meydanında oldu. Muhtar Vehbi Aksoy öldü. Korucu jandarmaya teslim oldu. Muhtarın oğlu da öldü. Üç yeğeni da yaşamlarını yitirdi.”

Aktarmalarda yüklemelerin kullanımı

Haberlerin büyük çoğunluğu kaynaklardan öğrenilen bilgilerden oluşur. Gazeteciliğin çok büyük bölümü kaynaklardan yapılan aktarmalardır. Aktarmalar iki türlü olabilir. Birincisi, doğrudan aktarmadır ki bir tırnak açılarak kaynağın söylediği sözler bire bir yazılır. İkincisi dolaylı aktarımdır ve muhabirin, kaynağın söylediklerini kendi cümleleriyle aktarmasıdır. En çok kullanılan ve en akıcı olan yöntem dolaylı aktarım yöntemidir. Doğrudan aktarımın da belli amaçlar çerçevesinde kullanımı yapılır.

Dolaylı veya doğrudan aktarımlarda yüklemelerin kullanımı önem taşır. Bazı yüklemeler kaynağın söyledikleriyle ilgili soru işaretleri yaratır. Bazıları oldukça tarafsızdır. Bazılarına kaynağın söylediklerini güçlü olarak aktarır.

Kutu 8: Aktarma cümlelerde yüklemelerin etkisi

Tarafsız olanlar:

- Dedi
- Açıkladı
- Söyledi
- Aktardı

Soru işareti yaratanlar:

- İleri sürdü
- İddia etti
- Savundu

Kaynağı güçlendirenler:

- Dikkat çekti
- Belirtti
- Vurguladı
- Yineledi

Alıntılarda tırnak kullanımı

Doğrudan aktarmanın en önemli aracı tırnak açmadır. Metinsel haberlerde tırnak açma radyolarda kaynağın dediklerinin kendi sesinden verilmesi, televizyonlarda sesli/görüntülü verilmesine benzer bir etki yaratır. Kaynakla okuyucu birebir iletişime geçmiş olur. Alıntılarda tırnak kullanmanın üç temel yolu olduğunu söyleyebiliriz. Bunlar şunlardır:

- 1) Paragraf alıntısı. Bu yöntemde kaynağın belirttiği bir fikre ilişkin söylediği cümlelerin tamamı tırnak içine alınır.

Kutu 9: Tüm bir paragrafın tırnak içine alınması

xxxx

Ankara Üniversitesi Rektörü Cemal Taluğ, Ahmet Taner Kışlalı'yı anma gecesinde yaptığı konuşmada şunları dedi: "Üniversitemizin değerli öğretim üyesi, sevgili hocamız Ahmet Taner Kışlalı'yı, haince aramızdan alınışının 11. yılında saygıyla anıyoruz. Ahmet Taner Kışlalı, Atatürk'ün Kültür Devriminin önemini ve değerini en iyi özümseyen ve Atatürk'ün üreten, hakça paylaşan, özgürce düşünen yeni bir insan yaratma amacına yaşamını adayan bir bilim, düşün ve kültür insanıydı."

xxxx

- 2) Cümle veya cümleler alıntısı: Kaynağın söylediklerinin bir ya da bir kaç cümlesi habere katılabilir.

Kutu 10: Cümle veya cümlelerin tırnaklı alıntı yapılması

xxxx

Ankara Üniversitesi Rektörü Cemal Taluğ, Ahmet Taner Kışlalı'yı anma gecesinde yaptığı konuşmada, Kışlalı'nın "Atatürk'ün Kültür Devriminin önemini ve değerini en iyi özümseyen ve Atatürk'ün üreten, hakça paylaşan, özgürce düşünen, yeni bir insan yaratma amacına yaşamını adayan bir bilim, düşün ve kültür insanı" olduğunu söyledi.

- 3) Parçalı alıntı: Kaynağın söyledikleri sözcüklerin biri veya bir kaç tanesi tırnak içine alınabilir.

Kutu 11: Parçalı alıntının haberde kullanımı

xxxx

Ankara Üniversitesi Rektörü Cemal Taluğ, Kışlalı'nın, Atatürk'ün Kültür Devriminin önemini ve değerini en iyi özümseyen ve Atatürk'ün "üreten, hakça paylaşan, özgürce düşünen, yeni bir insan yaratma" amacına yaşamını adayan bir "bilim, düşün ve kültür insanı" olduğunu söyledi.

- 4) Gazetecilerin soruları: Kaynaklar dışında, basın toplantısında gazetecilerinin soruları da tırnak içine alınabilir. Örnek: Bir gazetecinin “Bu maçı kazanma şansınız var mı?” sorusuna yanıt olarak “Şansla işim olmaz” dedi.

Ne zaman tırnak kullanılacağına ilişkin ilkeler şunlardır:

- Birisi bir şeyi kendi sözcükleriyle özgün/ilginç söylemişse. Bir deprem olduğunda olay bölgesine giden muhabirler –birileri bir şehirden ayrılmak için yollara düşmüşlerse ve tersi yönde gitmeye çalışan bir araç varsa, o basın aracıdır—gözlemleri ve dinlediklerini kullanarak yaşananları izleyicilere aktaraya çalışırlar. Depremin ne kadar korkunç bir şey olduğunu anlatmak oldukça zordur. Depremzedelerden biri muhabirle yaptığı söyleşide şunları söylüyor: “Uykum kaçtığı için balkona çıkmıştım, güneş dağın üzerinden doğmak üzereydi. Korkunç bir kükreme sesi duydum. Sanki binlerce vahşi aslan aynı anda kükrüyordu. Etrafıma bakarken dağın yürüdüğünü gördüm. Sonrasını hatırlamıyorum.” Depremi bir kişinin nasıl yaşadığını aktarmanın tek yolu, ilginç ve kişiye özgün biçimde söylenmişse tırnak kullanmak gerekir.
- Söylenenlerde satır arası mesajlar varsa. Diyelim ki bir muhalefet partisi yetkilisi gazetecilere yaptığı açıklamada “Bu hükümetin yaptıklarının çoğu yanlıştır. Türkiye’de dindarlara baskı yapıldığını ileri sürerek bizi her gün dinsel bir toplumsal düzene doğru götürüyorlar. Bunlar emirleri Atlantik ötesinden alıyor” demiş olabilir.
- Uzun haberlerde akıcılığı sağlamak için. Örneğin TBMM’de salı günleri siyasal partiler kendilerine bağlı milletvekillerinin katıldığı grup toplantıları yaparlar. Her hafta siyasal partilerin genel başkanları orada yaptıkları konuşmalarda güncel siyasal gelişmelere ilişkin yorumlar yaparlar. Bu yorumlar parlamento muhabirlerince haberleştirilir. Bu haberler belli oranda güncel ve önemli konular içerse bile, ister istemez uzun olur. Bu uzun haberlerde, konuşmacının söylediği bazı cümleler tırnak içine alınarak aktarılır. Burada amaç sürekli dolayla aktarım yerine doğrudan aktarımı da devreye sokarak akıcılığı sağlamaktır.
- Söylenenin, kaynağın söylediği bir unsur olduğunu vurgulamak gerektiğinde. Özellikle kaynak bazı sayıları içeren konuşmalar yapıyorsa, muhabir bu sayıları kaynağa atfetmek için kullanabilir.
- Normal yazılırdaki vurgulu, eğik, altı çizgili yazılan sözcükler, haber ortamlarında çift tırnak içine alınabilmektedir.
- Bir soruya karşılık verilmiş yanıt kısa veya sadece yanıt bağlamı yansıtmıyorsa, o zaman soruyu da vermek gerekir. Her ne kadar mutlaka tırnak kullanmak gerekmezse de sorulan soruya bağlı olarak tırnak kullanılabilir. Örneğin bir gazeteci şöyle sormuş olabilir: “Bazı gazetelerde yakınlarınıza çıkar sağladığımızı ileri süren haberler var.” Suçlanan kişi bu iddiayla ilgili olarak şunları söylemişse: Ben görevini yapan bir kamu görevlisiyim. Başka bir şey söyleyemem.

Yukarıdaki soru-yanıt oturumu şöyle haberleştirilebilir:

Bir gazetecinin “yakınlarına çıkar sağladığı” iddialarıyla ilgili sorusuna, Genel Müdür Hulki Koç şu yanıtı verdi: “Ben görevini yapan bir kamu görevlisiyim. Başka bir şey söyleyemem.”

Tırnaklı alıntıda iki tekniğin kullanıldığını görürüz. Bu teknikler şunlardır:

- İki nokta üst üste koyma tekniği
- Cümleye devam etme tekniği

İki nokta üst üste tekniği görece uzun alıntılarda kullanılır. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan şöyle konuştu: “Xxx xxx.”

Cümleye devam etme tekniği daha kısa ve parçalı alıntılarda kullanılan bir tekniktir. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, “Xxx xxx” dedi.

ÇİFT TIRNAK KULLANIMINA İLİŞKİN ÖNEMLİ UYARI

Tırnak kullanımında ülkemizde bir karışıklık var. Türk Dil Kurumu (TDK) tırnağın içinde yer alan noktalama işaretlerinin tırnağın içinde kullanılmasını söylüyor. Ancak pek çok gazetede ve özellikle yurt dışı kökenli haberlerde bu yaklaşım kullanılmıyor. TDK'nın önerdiği kullanım, Anadolu Ajansı'nın yurt içi haberlerinde uygulanmaktadır.

TDK kuralı:

Örneğin: Vali Xxxx Xxxxx, “Xxxx xxxx ... xxxx.” dedi.

Ders notlarındave sınıftaki uygulamalarda bizim uygulayacağımız kural:

Örneğin: Vali Xxxx Xxxxx, “Xxxx xxxx ... xxxx,” dedi.

Örneğin: Bir muhabir, “Xxxx xxxx ... xxxxx?” diye sordu.

Bu duruma şöyle bakabilirsiniz. Her gazeteci kendi kurumunun rehber ilkelerine uygun davranmalıdır ve bizim gazetenin kuralı da bu.

Ama şunu da vurgulayalım ki, Anadolu Ajansı TDK'nın önerdiği biçimi kullanmayı temel almakla birlikte yurtdışı haberlerinde bizim önerdiğimiz kullanmaya devam etmektedir. Bunun nedeni, tüm yabancı ajansların bizim ders notlarındaki türü türü kullanması ve bunlar Türkçeye çevrilirken TDK'nın önerdiği biçime dönüştürülmesinin unutulmasıdır.

Aktarma içinde aktarma tekniği

Muhabirlerin yazacakları haberlerde kullanmaları gereken öncelikli yöntem dolaylı aktarma yöntemidir. Dolaylı aktarma dengeli, akıcı ve anlamayı kolaylaştırıcı bir yöntemdir. Gazetecinin asıl yöntemi dolaylı aktarımdır diyebiliriz. Tırnak kullanımında bir kişi, bir bakışa kişinin yanıtını verdiği zaman iş daha da karmaşık hale gelebilir. Aslında bu tür durumlarda kesinlikle dolaylı aktarma tekniğinin kullanılmasında yarar vardır. Bununla birlikte aktarma içinde aktarma yapılması durumunda kalınırsa, uygulanacak olan yöntem çift tırnağın içinde tek tırnak kullanmaktır.

Örneğın Sivasspor Teknik Direktörü Rıza Çalımbay, ayrılışını şöyle anlatıyor: “Başkan ve yönetim kurulumuzla görüştüğ. ‘Biz devam etmek istemiyoruz ama belli bir süre ayrılmanın iki tarafa da büyük faydalı olacağını düşünüyörüz’ dedik. O şekilde ayrıldık. Yönetim kurulumuza teşekkür ediyörüm. Onlar bizim ayrılmamamızı, devam etmemizi istediler. Beni en çok sevindiren şeylerden biri iyi şekilde ayrılmamız. Ligi de iyi şekilde bitirmemiz. Bundan sonra Sivasspor çok çok daha iyi yerlere gelir, buna da inanıyorum. Ben ve ekibim her zaman Sivasspor ile beraberiz, ne zaman isterlerse biz burada göreve hazırız. Belki çok kısa süre sonra belki yıllar sonra geri dönüş olabilir. Benim her şeyim Sivas.”

Tırnak kullanımıyla ilgili olarak yapılmaması gerekenler şunlardır:

- Her demeci olduğu gibi aktarmak
- Çok uzun aktarmalar yapmak
- İki nokta üst üste koyduktan sonra, tırnağı açmadan önce boşluk vermemek
- Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan şöyle konuştu: “ Bizim için en önemli xxx ”
- Tırnağın içindeki ilk sözcük ve tırnağın son sözcüğü tırnağa yapışık olur. Buralarda ara verilmez.
- Bilgisayarlarda yazarken, tek tırnak tuşuna iki kere “basarak” çift tırnak oluşturmak. Oysa “çift tırnak tuşu” ayrıdır ve tek tıklamada iki tırnak koyar.

Özel isimlerin kullanımı

Haberlerde genel kural, üst düzey yetkililer, hükümet yetkilileri ve tüm kaynaklar dahil, ismin ilk geçtiği cümlede özel ismin tamamının kullanımınıdır. Örneğin Başbakan Recep Tayyip Erdoğan her haberde ilk geçtiğinde bütünüyle kullanılır. Sonraki atflarda Başbakan Erdoğan, Erdoğan veya Başbakan diyerek devam edilebilir. Bu her kaynak açısından geçerlidir.

Kutu 12: Haber yazımında özel isimlerin kullanımı
XXXXXXXXXX
Ankara – Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, XXXXXX
Başbakan Erdoğan, XXXXX
Erdoğan, XXXX

Kısaltmaların kullanımı: Gazete haberlerindeki kısaltmalarda büyük harfler arasında nokta kullanılmaz. Büyük harfle ilk isimler yazılır.

- Türkiye Büyük Millet Meclisi: TBMM
- Elektrik Mühendisleri Odası: EMO
- Küçük ve Orta Sanayii Geliştirme Başkanlığı: KOSGEB
- Dış Ticaret Müsteşarlığı: DTM
- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu: RTÜK'e

Genel kural, ilk geçtiği cümlede kurumların tüm adlarının yazılması kısaltmaların parantez içinde verilmesidir. Sonraki göndermelerde kısaltmalar kullanılır. Ancak TBMM gibi çok bilinen kurumlarda bu kurala uyulmadığı da görülmektedir. Kısaltmalara ekler, kısaltmanın okunuşuna göredir. TeBeMeMe olarak okunduğu için TBMM'ye yazılır.

Kutu 13: Haber yazımında kurum kısaltmalarının kullanımı
XXXXXX
Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) Başkanı Ahmet Tayfun televizyon yasaklarıyla ilgili yaptığı açıklamada, xxx xxx
RTÜK Başkanı Tayfun, bu tür uygulamalara girmek istemediklerini, ancak
xxx

Sayıların kullanımı

Haberlerde sayılar kullanılırken geçerli kurallar şöyledir:

- 10,000'e kadar rakkamla yazılır: 9,999.
- Ancak cümleye sayıyla başlamak gerektiğinde rakkam yerine yazı doğru olacaktır.

“Birer fiş çeken 5 kişi...”

“Birer fiş çeken 11 kişi...”

“Birer fiş çeken 67 kişi”

“Birer fiş çeken 6,754 kişi”

- 10,000'den sonra ilk basamaklar yazıyla sonrası rakkamla yazılır

10,456 kişi şöyle yazılır:

10 bin 456 kişi

Bu kural büyüyen sayılarda devam eder.

1,567,456 şöyle yazılır:

1 milyon 567 bin 456

996 milyon 678 bin 311

Rakamların yazılmasında “%” işareti haber metinlerinde kullanılmaz “yüzde” sözcüğü kullanılır. “Yüzde”den sonra gelen sayıya ,-- dokuza kadar olsa bile rakamla yazılır: Yüzde 8,5.

Kutu 14: Haber yazımında rakkamların kullanımı

XXXXX

AA muhabirinin Maliye Bakanlığı'ndan derlediği verilere göre, geçen yılın Ocak-Haziran döneminde Bütçeden sağlık harcamaları için 3 milyar 510 bin 306 lira çıktı. Bunun 781 milyon 253 bin lirasını kamu personelinin genel tedavi ve sağlık malzemesi giderleri, 446 milyon 196 bin lirasını da ilaç giderleri oluşturdu.

Devlet, yeşil kartlıların tedavi ve sağlık malzemeleri için 1 milyar 471 milyon 634 bin lira, ilaç alımları için de 811 milyon 222 bin lira harcama yaptı.

Bu yıl ise bütçedeki sağlık harcamalarında 1 milyar lirayı aşkın bir azalma meydana geldi. Bütçeden yılın ilk altı aylık döneminde sağlık için 2 milyar 458 milyon 950 bin lira çıktı.

Bunun 334 milyon 776 bin lirası genel tedavi ve sağlık malzemesi giderleri, 150 milyon 52 bin lirası da genel ilaç giderleri için kullanıldı.

Tasarruf tedbirleri, özellikle yeşil kartlıların sağlık harcamalarında kendisini gösterdi. Altı aylık dönemde yeşil kartlıların tedavi ve sağlık malzemesi giderleri yüzde 6,5, ilaç giderleri ise yüzde 26,2 oranında düştü.

TRAFİK KAZASI HABERLERİ YAZIM KILAVUZU

- 1- Trafik kazası haberlerinde kamu yararı esas alınır; yansız, nesnel ve yalın bir dil kullanılır; sansasyonel, peşin hüküm içeren ifadelerden kaçınılır.
- 2- Ölümlü kazaya karışan taşıtın/otobüsün firmasının adı, firma ya da sürücüyü suçlamadan; kazanın oluş şekli ile ilgili kesin ifadeler kullanmadan yazılır. Fotoğraf ve görüntülerde firma ismi ve plaka buzlanmaz.
- 3- Kazaya karışan taşıt/otobüs sürücülerinin kusur oranı yazılmaz; bu konuda yorum yapılmaz.
- 4- Kazaya karışan taşıt/otobüs firmasının yetkililerinin kazayla ilgili görüşüne başvurulur; varsa açıklamalarına haberde mutlaka yer verilir.
- 5- Görgü tanıkları ya da yolcuların kazanın oluş şekliyle ilgili tanıklıkları nesnel bir dille ve iddia olarak verilir. Abartılı, suçlayıcı ifadeler haberde kullanılmaz.
- 6- Kaza haberlerinde kaynağı belirsiz açıklama ya da demeç kullanılmaz. Yetkililerin açıklama ya da demeçlerine isim ve unvanlarıyla birlikte yer verilir.
- 7- Trafik raporu ve kazayla ilgili diğer belgeler de takip edilerek haber yapılır.
- 8- Trafik kazalarında yaşamını yitiren ya da yaralananların isimleri, yakınlarının öğrendiğine emin olunmadan haber yapılmaz.
- 9- Trafik kazası haberlerinde kanlı ve insan onurunu zedeleyici fotoğraf ve görüntü kullanılmaz. Ölülerin yakın plan fotoğraflarına yer verilmez; uzak plan fotoğraflarda yüzler mutlaka buzlanır.
- 10- Trafik kazası haberlerinde firmalar ile yetkililerin kazaları engelleyecek önlemler almalarını sağlamaya ve toplumu kazalara karşı bilinçlendirmeye özen gösterilir. Eğitici, öğretici uzman görüşlerine de haberlerde yer verilir.

Faruk Bildirici Süreci şöyle anlatıyor:

MEDYADA BÜYÜK UZLAŞMANIN ÖYKÜSÜ

Faruk Bildirici, Hürriyet okur temsilcisi, 18 Eylül 2017

Kaza yapan otobüs firmalarının ayrıcalığı ne? Okurlar buna bir türlü anlam veremediklerinden hemen her kazadan sonra kazaya karışan otobüs firmasının adının haberde neden gizlendiğini soruyorlardı.

Okur Temsilcisi olarak yasal durumu inceledim ve firmaları peşinen suçlayıp, haksız biçimde karalamadan nesnel haber yazdığımız, hatta firmanın görüşüne de yer verdiğimiz takdirde, bunun gazetecilik meslek etiği açısından sorun oluşturmayacağı sonucuna vardım. Gazetecilik açısından otobüs firmalarının hakkında haber yazılan diğer kurum ve kuruluşlardan bir

ayrıcalığı olamazdı. Olumlu ya da olumsuz gelişmeleri içeren her haber mutlaka “Kim” sorusuna cevap vermeli. Bu görüşümü bugüne değin defalarca bu köşede dile getirdim.

Sabah yazarı Hıncal Uluç da benimle aynı görüşte. Kazaya karışan otobüs firmalarının adının açıklanmasını ısrarla savundu yazılarında. Uluç, 17 Ağustos’ta, haberlerinde otobüs firmalarının adını yazmayan Anadolu Ajansı’nı da eleştirdi. Bunun üzerine AA Genel Müdürü Şenol Kazancı, Uluç’a mektup göndererek, “firma adının yazılmasında hukuki engel olduğunu” savundu.

BİR TELEFONLA BAŞLADI

Oysa ben araştırmıştım, hukuki bir engel yoktu. Uzaktan konuşmakla sorun çözülmeyeceğini bildiğim için AA’yı arayıp bu görüşümü aktarmaya karar verdim. İyi de oldu. AA Genel Yayın Yönetmeni Metin Mutanoğlu ile uzun uzun konuştuk. Mutanoğlu, “Tek aracın karıştığı kazalarda isim verdiklerini ama iki aracın karıştığı kazalarda hatalı olanı belirlemek durumunda olmadıkları için firma adlarını yazmadıklarını” ifade etti.

Ben de zaten “Hatalı olanı belirlemenin bizim işimiz olmadığını ve hüküm içermeyen haber yazmamızın bu endişelerini gidereceğini” anlattım. Sohbet sonunda ortak bir çalışma yürütmeye ve “Trafik kazalarında otobüs firmalarının adlarını yazma kurallarını” belirlemeye karar verdik.

Ayrı ayrı hazırlık yaptık. Önce RTÜK ile görüştim. “Sadece yasanın 8 ve 9. maddelerinde reklamlarla ilgili düzenlemeler var. Haberde reklama dönüşmemesi kaydıyla firma isminin yayınlanmasında sakınca yok. Ama TV kanalları, reklam olarak algılanıp ceza verileceği endişesiyle program ve haberlerde firmaların adını gizleyerek abartılı önlem alıyor” yanıtını aldım. Otobüs firmalarının yazılmasında RTÜK açısından sakınca yoktu.

Emniyet Genel Müdürlüğü Trafik Dairesi ile de görüştim. Yasal bir engel yoktu, hatta tam tersine Karayolları Trafik Yasası’nın ek 4. maddesi “Ölümlü trafik kazasına karışan otobüs işleticisinin unvanının, televizyon ve basın organları aracılığı ile kusur oranlarından söz edilmeksizin ilanı, sırrın ifşası ve ticari itibarın ihlali sayılmaz” hükmünü içeriyordu.

1996’da çıkarılan bu yasal düzenlemeyi uygulamak üzere çıkarılan “Trafik kuruluşları görev ve çalışma yönetmeliği” de Kaza İstatistik Büro Amirliği’ne, “Kaza yapan otobüs firmalarını isimlerinin medya ile paylaşılması amacıyla Basın Şubesi’ne bildirme” görevi veriyordu. Yasa çıktıktan sonra bir süre şirket isimleri internet sitesinden duyurulmuştu.

Görüşmelerde edindiğim bu bilgileri, AA’ya da aktardım. Ardından Haber Merkezi Yayın Yönetmeni B. Selçuk Aval ve Hukuk İşleri Müdürü Şerife Gül Arıman ile bir araya geldik. Onlar da hukuki açıdan araştırmışlar, Yargıtay ve otobüs firmaları ile görüşmüşlerdi. Şirket isimlerinin verilemeyeceğine ilişkin bir yargı kararı bulamamışlardı.

ORTAK PAYDA İNSAN HAYATI

AA ile buluşma çok olumlu geçti, onların hazırladığı iki taslak ile benim hazırladığım taslağı birleştirmeye karar verdik. Üç ayrı metni birleştirdim; 10 maddeden oluşan “Trafik kazası haberleri yazım kılavuzu” ortaya çıktı.

Son olarak 12 Eylül’de İstanbul’da buluştuk; bu kez Metin Mutanoğlu’nun yanı sıra AA Genel Müdür Yardımcısı Mustafa Özkaya da katıldı müzakeremize. Sonunda 10 maddelik kılavuz üzerinde mutabakat sağladık. Hürriyet Genel Yayın Yönetmeni Fikret Bilâ ve AA Genel Müdürü Şenol Kazancı da bütün süreci ilk andan itibaren yakından izledi ve destekledi.

Görüş birliği sağlamamızın ardından diğer medya kuruluşlarını tek tek arayarak bilgi verdik.

Sık rastlanan hatalar

Kesin bilgi varken belirsiz olanı yazmak

Bir olayın oluş saati belli bir gün ve 18:30 gibi verilmişken, bu bilgiyi gazetecinin daha belirsiz hale getirilmemesi gerekir. Akşam sularında, akşam saatlerinde. 18:00 dolaylarında gibi kullanımlar yerine “xxx dün 18:30’da çıkan kavgada.” Kimi zaman kesin saatin verilmesinin gerekmediği durumlar olabilir. Örneğin düzenlenmiş bir basın toplantısının saati, verilen bir demecin saati önemli değildir. Böyle durumlarda dün, önceki gün, iki gün önce gibi zaman unsuru kullanılabilir. Kaza, afet, cinayet haberlerinde kesin zaman bilgisi varsa, kesin zamanın kullanması yeğlenmelidir.

Haberde edinilen en son bilgi güncellenerek verilir

Diyelimki bir haber yazdık ve elimizdeki bilgiler 48 kişinin öldüğünü, 26 kişinin yaralandığını gösteriyordu. Haberi kaynaklara sorarak güncellemek istediğimizde de 3 kişinin daha öldüğünü öğrendik. Muhabir haberini güncellerken başlığı, girişi ve tüm bilgileri en son bilgiye göre verir. Önce 48 kişi öldü diye giriş yapıp, bir sonraki paragrafta 3 kişi daha öldü denmez.

Habercilikte kullanılmayan zaman kullanımı

Türkiye’deki gazetecilik uygulamasında 1960’lı yıllardan sonra, -mıştır, miştir, maktadır gibi zamanlar kullanılmaz. Haberde geçmiş zaman di’li geçmiş olarak kullanılır. Bunun yanında genel eğilimleri vermek için şimdiki zaman kullanılması gerekir. Örnek: Türkiye’de belli hastalıkların sayısı giderek artıyor.

Yanlış bağlama

Türkiye’deki haberlerde çok kullanılan, ancak kaçınılması gereken bir kullanım, iki farklı zamanda olabilecek olayın sanki aynı anda oluyormuş gibi kullanılmasıdır. Örneğin “8 kişi olay yerinde ölümler, yaralılar Numune Hastanesi’ne sevk edildi,” cümlesi ölümler olurken, yaralıların da aynı anda sevk edilmesini anlatır. Oysa anlatılmak istenen bu değildir. Doğrusu iki ayrı cümle kurmaktır: 8 kişi olay yerinde öldü. Yaralılar, en yakın hastane olan Numune Hastanesi’ne sevk edildi. Doğru bağlama örneği olarak şu cümleyi hatırlayın: Yelkovan kuşları daireler çizerek uçarken, yunuslar sanki onlara selam vermek için yukarıya doğru zıplıyordu.

Şekilli konuşma olmaz

Çok kullanılan ama yanlış olan bir kullanım da aktarma yaparken şeklinde konuştu, biçiminde ifade etti gibi kullanımlardır. İfadeler ve konuşmalar şekilli olmaz. Çoğu zaman şöyle konuştu, şunları söyledi demek durumu kurtaracaktır.

Çoğul yüklem kullanım hatası: Yetkililer söylediler diye yazılmaz. Doğrusu, “Yetkililer söyledi” olarak yazılır. Kuşlar uçtular yazılmaz kuşlar uçtu yazılır.

Bazı yazım hataları

- Özel isimlerin ilk sözcüğü büyük harf olur. Şu yanlıştır: Ahmet KARA. Doğrusu: Ahmet Kara.
- İl ve ilçe isimleri özel isim olarak yazılır. ayaş değil Ayaş yazılır.
- Dahi anlamındaki de ve da ayrı olarak yazılır. Ahmet de çok mutlu olanlar arasındaydı. Aradığımız anahtar, Ahmet’te bulundu.

DEĞERLENDİRME UNSURLARI	TOPLAM	ALT UNSURLAR	BİRİM PUAN	ÖĞRENCİ NOT
Başlığın doğru olması	7	Başlığın girişin en önemli unsurunu içermesi	3,5	0
		Klişe, magazin ve sahiplenici olmaması	3,5	
Doğru giriş (lead, flaş)	18	Haberin en önemli unsurlarını içermesi	3	
		Mahreç/köken kullanılması	3	
		Zaman unsurunun olması	3	
		Zaman unsurunun doğruluğu	3	
		Haberin büyütecek unsur varsa girişte yer alması	3	
		Haberin büyütecek unsur varsa yakalanmış olması	3	0
		Haberin gövdesi	13	Gövdedeki bilgilerin doyuruculuğu
Doğru soruların doğru kaynağa sorulması	3,5			
Gövdedeki bilgilerin doğruluğu	3,5			0
Arkaplan	13	Arkaplan unsurlarının olması	3,5	
		Arkaplan unsurlarının doyuruculuğu	6	
		Arkaplan bilgilerinin doğruluğu	3,5	0
Doğrudan aktarma	11	Doğrudan aktarmanın gerekli olup olmadığı	4	
		Doğru doğrudan aktarma tipinin kullanılması	3,5	
		Tırnak kullanımlarının doğru olması	3,5	0
Haber dili	28,4	Sayıların nasıl yazıldığı	4,2	
		Cümle uzunluklarının dengeli olması	3	
		Kisaltmaların doğruluğu	3,6	
		Haber dilindeki zamanın kullanımı	4,2	
		Özel isimlerin ve kurum isimlerinin doğru kullanımı	3	
		Noktalama işaretlerinden sonra boşluk verilmesi	3,2	
		Temel yazım kurallarına uyum	3	
		Klişe kullanımlardan kaçınılması	4,2	0
Haberin hızlı yazılması	10	Uygulamadan uygulamaya geçişle birlikte, ilk üç gün için tam puan, sonraki günler için düşük puan	10	
TOPLAM PUAN	100			0
				0

Haber Toplama ve Yazma Uygulamaları dersinde yazılan haberler yukarıdaki ölçütlere göre değerlendirilmektedir. Güz döneminde verilecek olan bu ders Temel Gazetecilik dersinin devamı ve uygulaması niteliğindedir. Uzaktan eğitim yöntemiyle, haber toplama ve yazma simülasyon aracı yardımıyla verilecektir. Güz dönemi başında orgun.ankara.edu.tr sitesine öğrenci numaranız ve obs parolanızla girmeniz gerekecek.

4.2 Yazılan haberi değerlendirmek ve düzeltmek

Gazetelere muhabirin verdiği haber önce yazı işlerinde sonra redaksiyon bölümünde işlenir. Yazı işleri haberin özüne ve haber diline ilişkin değerlendirme yaparken, redaksiyon bölümü daha çok dil ve sözcük yanlışlarına ilişkin denetimi yerine getirir. Yazı işleri birimi İstanbul'da bulunan bir gazete için Ankara'da haber yazan bir muhabirin haberi öncelikle Ankara İstihbarat Müdürü ve/veya yardımcılarının elinden geçer. Haberdeki eksiklikler ve haber dilindeki eksiklikler, gerekirse muhabire düzeltmesi için verilir. Muhabirlikte tutunmanın birinci yolu, verilen haberlerin en az düzeltmeyle İstanbul'a geçilebilmesidir. Aksi durumda Ankara istihbarat müdürlüğü çok fazla zaman harcamak durumunda kalır.

Yazı işlerinin dikkatle gözden geçireceği unsurlar arasında, başlık, giriş ve haberin diğer unsurları bulunur. Bu aşamada deneyimsiz muhabirlerin karşılaştığı en önemli sorunlardan biri “haberi gömmüş” olmalarıdır. Haberi gömmek, haberde asıl önemli olan unsurun başlık ve girişte yer almamasıdır. En önemli unsur ya haber gövdesinin içinde ya da en son paragrafta yer alıyor olabilir. Böylesi bir durumda Ankara'daki istihbarat şefi haberi düzelterek yeniden yazmak durumunda kalacaktır.

Bunun için zaman yoksa, yani “bağlanma saati” yaklaşırsa, bu görevi muhabire bırakabilir. Bağlanma saati, İngilizce'de “deadline” sözcüğünün yerini tutar. Her gazetenin Ankara ve diğer bürolarının haber geçmek için en son haber yollayacakları saatler vardır. Genellikle büyük gazetelerde ilk bağlama “taşra baskıları” için akşamüstü yapılır. Taşra baskıları, belli bölgelerde gazetenin matbaası olmadığı için kamyonlara yüklenerek gidecek gazeteler için kullanılır. Bunun sonrasında gece geç saatlerde son bağlama yapılır.

Kimi durumlarda muhabirin haberindeki eksikliklerin giderilmesi için ek soruların kaynağa yöneltilmesi gerekir. Böylesi durumlarda ilk bağlanma saati veya son bağlanma saati geçebilir. Haberin redaksiyonunu yapan yöneticiler öncelikle toplanmış bilgiler arasında olmamakla birlikte önemlilik taşıyan unsurun eksikliğini farkedip eksikliği gidermekle sorumludur.

Sayıların tutarlılığı

Haberde yer alan sayıların birbiriyle tutarlı olması gerekir. Örneğin yaralıların isimleri tek tek verilmiş olduğu bir durumda, toplam yaralı sayısı 21 olarak veriliyorsa. İsimlerin sayılması gerekir. İsimler sayıldığında 21'den farklı çıkıyorsa yaralı sayısında hata var demektir. Ya yaralıların sayısı 21'den fazladır veya azdır, ya da ölümlerle yaralılar arasında tutarsızlık vardır. Muhabir yaralıların isimlerinden eminse, onu temel alarak sayıları düzeltmelidir. Bir haberdeki sayıların toplamı, parçalardaki sayılarla tutarlılık içinde olmalıdır.

Başlık, giriş ve gövde tutarlılığı

Haberin başlığı haberin en kısa özetidir. İlgi çekmek için başlıkla oynandığında, başlık ile haber girişi ve gövdesi arasında tutarsızlık olabilir. Burada muhabir çalıştığı gazetenin ortamını ve gazete politikasını gözönüne almalıdır. Başlıklarda feci, müthiş, gibi sıfatlardan kaçınmak genel kuraldır.

İsimlerin tutarlılığı

Bir haberde yer alan özel isimler tutarlı olmalıdır. Bir yerde "Haluk" başka yerde "Hulki" gibi farklılaştırmalar engellenmelidir. Soyadlar, araba markaları gibi tüm unsurlar için de aynı tutarlılık sağlanmalıdır.

Süreçlerin tutarlılığı

Çeşitli olaylarda süreçlerin doğruluğu önemlidir. Kaynaklar bilerek veya bilmeyerek yanlış bilgi verebilirler. Örneğin hukuk alanındaki dava süreçleri böyledir. Örneğin kamuda çalışan bir kaynak kendisine ilişkin bir işlemle ilgili olarak "Yargıtay" a dava açtığını söylüyorsa bir yanlışlık vardır. Çünkü kamu görevlileri, kamu yönetiminin verdiği kararlara ilişkin olarak ilgili bölge idare mahkemesine başvurabilir. Bölge idare mahkememesinin kararından sonra itiraz edildiğinde Danıştay'a başvurulur. Dolayısıyla kaynak, Yargıtay'da dava açtım diyorsa bir hata vardır.

Tarihlerin tutarlılığı

Kaynakların olaylarla ilgili verdiği tarihler tutarlı olmalıdır. Kimi zaman doğum tarihi, kimi zaman bir kentten başka kente göç tarihi kaynağın olaylarla ilgili söylediklerinin doğrulanması açısından önem taşır. Doğum tarihlerinden hareketle, belli bir olayın söz konusu kişinin yaşamında yer alıp almadığı kimi zaman kaynağın kasıtlı veya kasıtsız hatalarını ortaya çıkartabilir.

Kutu 15: Tarihlerdeki tutarlılığa ilişkin örnek olay

17 Temmuz 2010

Sami Tosun

Sabah Gazetesi, Cumartesi eki

Basında Fikret Mualla skandalı

Kıymetli okur, sizi bilmem ama ben şu 'medya palavraları'nın sebebini hâlâ tam olarak çözemedim. Elbette bizim teneffüs ettiğimiz havada bir sorun olduğu düşünülebilir. Hiç itiraz etmem. Ama 'palavra söyleşiler' sadece bununla izah edilebilecek bir durum değil... Evet efendim, ekranlarımızda bir süredir 'Banu Alkansızsız hava sahası' hakimken, milli Afrodit'imiz geçtiğimiz günlerde yine ortaya çıktı ve cildinin güzelliğini neye borçlu olduğunu falan anlatmaya başladı. Sonra Hürriyet'te bir haber gözüme çarptı. Banu Hanım, Kanaltürk'te çıktığı programda, bunca yıldır doğru düzgün çalışmadan nasıl lüks bir hayat yaşadığını anlatmış. Şöyle diyor: "15 yıl aşk yaşadığım rahmetli Gürbüz Hanıf'den bana Fikret Mualla tabloları kalmıştı. Yıllar içinde bu tabloları satıp lüks içinde yaşadım. Ne yazık ki hepsi müzayedelerde gitti. Ben de bu sayede dünyayı dolaştım. Biliyorsunuz bugün bir Fikret Mualla tablosu servet değerinde. Ama elimde bir tane bile kalmadı. Kaç tane sattığımı ve hangi zengin işadamlarına gittiğini söylemem..."

Palavraya uyanan yok

Buraya kadar her şey normaldi. En azından 'aşk yaşamak' meselesini sorgulamazsanız falan, Banu Hanım'ın durumu da dikkate alındığında normaldi. Ve fakat milli Afrodit'imiz, "Rahmetli Gürbüz ile Fikret Mualla'nın Paris'teki evini sık sık ziyaret ederdik. Gürbüzçüğüm, ünlü ressamdan küçük fiyatlara bu tabloları toplardı. O müthiş koleksiyonu da bana hediye etmişti," diye devam ediyordu. Banu Hanım, geçmişteki beyanatlarına bakılırsa, 1961 doğumlu. Ailecek Yugoslavya'dan Türkiye'ye geldikleri sene 1967... Fikret Mualla ise 1962 senesinde felç geçirmiş, vefat ettiği 1967'ye kadar, sanatsever bir Fransız hanımın himayesinde, bir çiftlikte bakılmıştı. Yani, en azından Banu Hanım'ın Türkiye'ye geldiği 1967 senesi itibarıyla, Gürbüzçüğüyle gidebileceği ve ucuza tablo kapatabileceği bir ev ya da Fikret Mualla yoktu! Hadi, Kanaltürk'te söyleşiyi yapan magazinci hanımların, "Atmayınız Banu Hanım, din kardeşiyiz," diyecek bilgisi yoktu, peki Hürriyet gazetesi hadiseyi sonradan duyururken biraz araştırıp, bu safsatayla vatandaşın başını ağrıtmayalım diyemez miydi? Peki, haberi 'kesyapıştır' yapan onca internet haber sitesi?